SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA VI MAKARSKA 1966. BROJ 5 - 6

NA PRIMJERIMA VELIKIH

(Oko svojstava katoličkih lajičkih apostola)
Uz 70-godišnjicu rođenja Dr. Ivana Merza,
16. XII 1896. — 16. XII 1966.

Nijesu ideje svjetovnjačkog apostolata, kako ih je formulirao II vatikanski sabor, u svom Dekretu: »De Apostolatu Laicorum« (»O apostolatu svjetovnjaka«), nikakva novost u Crkvi. Stare su kao i ona. Saborski Dekret ističe to izrijekom. Izvodi ih iz bitnih koncepcija Crkve. Iz njezina univerzalnog evanđeoskog poslanja. Iz ideje Crkve kao mističnog Tijela Kristova. Iz karaktera i svrhe dvaju prvih sakramenata.

Nijesu te ideje ni prvi put teološki formulirane u naše dane. Implicitno, a zapravo i eksplicitno, spadaju one među općenito prihvaćene i uvijek branjene teze tradicionalne katoličke teologije. Ideje su svjetovnjačkog apostolata bile, posljednjih decenija, u Crkvi samo aktualizirane, a sada su, evo, na II. vatikanskom saboru, još i pozitivno — i pravno — ozakonjene.

Samo, ni ta njihova aktualizacija nije prva u povijesti Crkve. U staroj Crkvi bio je svjetovnjački apostolat isto tako aktualan kao i danas. Možda i više.

Lako je stoga shvatiti, da se ni idealni tipovi svjetovnjačkih apostola ne će prvi put pojaviti pred licem svijeta istom u naše dane. Bilo ih je u svim stoljećima. I u onima prvima. Onda najviše. Bilo ih je i u novije vrijeme: u 19. i 20. stoljeću. Opet najviše. Opet nutarnjom logikom stvari. Ponovo je bila na pomolu perioda velikih vjerskih kriza. Pa je, s jedne strane, Crkva sve više osjećala i naglašavala potrebu reaktivizacije svjetovnjačkog apostolata, a, s druge strane, i sami su, idealni, katolički svjetovnjaci, i bez direktnog poziva Crkve, po nekom elementarnom porivu, sve

više apostolski nastupali: na nov način, prema novim prilikama u svijetu, u sve suvremenijim i adekvatnijim formama.

Svaki je skoro katolički narod imao, ovih zadnjih decenija, svojih velikana s toga područja. Gdje je god Crkva bila ugrožena, oni su se javljali: ustajali su na njezinu obranu; stavljali joj se u službu, prosvijetljeno i veledušno. A najviše ondje, gdje su — i onda, kada su — borbe i poteškoće bile najveće. U Francuskoj na primjer. Chateaubriand, De Maistre, Ozanam, Veuillot: da spomenem samo najinteresantnije i najpoznatije. Ali i drugdje. O' Connell u Irskoj, Görres, Windthorst, Mallinckrodt, Hertling u Njemačkoj, Ferrini u Italiji, Gil Robles u Španjolskoj. A mi, među ovima tipičnima i klasičnima, imamo barem jednoga: Dr. Ivana Merza. Može lijepo stati uz bok i onima najvećima.

Na tim ljudima mogu se najbolje i najpouzdanije ilustrirati i problemi i principi katoličkoga svjetovnjačkog apostolata. I u ovo pokoncilsko vrijeme! Baš, jer su ih ti Božji ljudi na neki način instinktivno predosjetili i anticipirali. Instinktivno, ali i intuitivno; i autentično. Bili su kršćani, u isto vrijeme i velikih umnih talenata i duboke i žive — poneki od njih i prave herojske i svetačke — vjere i ljubavi. Pa zato i auktoritativni kršćani: nosioci i naravne i nadnaravne inspiracije; ljudi milosnog instinkta. Razumjeli su Boga i Crkvu, spremno su ih slušali i slijedili, povlačili su do kraja konsekvencije iz onoga, u što su vjerovali, bili su daleko i od pomisli, da u velike Božje ideje unesu male ljudske želje, pa ih tako pomute i razvodne.

I naš Merz — nama se barem tako čini — može stoga da nam, svojom pojavom i primjerom, mnogoštošta praktično objasni u, danas već auktoriziranom, sistemu svjetovnjačkog apostolata. Da mnogoj aktualnoj točki s toga područja bude zoran i komentar i ilustracija. A samo je znak nutarnje logike milosti, što on, više manje, u svemu tome harmonira s drugima iz toga društva velikih i svetih: sa Ozanamom, sa Veuillotom, sa Ferrinijem. Svi oni kao da su duhovna braća i blizanci.

Kod nekoliko momenata, koji nam se čine u ovoj stvari posebno aktualni — a neki i delikatni — mi ćemo se u ovom članku zaustaviti. Svi su oni, uostalom, i u koncil-

skom Dekretu vrlo izrazito pointirani, pa pozitivna dokumentacija nije potrebna. Tko je god pročitao Dekret, ne će je od nas ni tražiti.

Pobožnost i duhovni život

Dr. Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci u apostolatu bili su ljudi izrazito intenzivna nutarnjeg, duhovnog i molitvenog života. Elitni vjernici. Praktični vjernici. Kršćanski pravednici. Ljudi, koji su težili za savršenošću. Svetački tipovi. Askete u najpunijem smislu te riječi. Uzor - muževi, uzor - oci, uzor - građani, uzor - karakteri. Integralci, dogmatski i moralni. Entuzijastički obožavatelji Kristovi. Euharistijski i sakramentalni kršćani. Svi su oni bili revni, svagdanji, čitači Evanđelja; svi su bili svagdanji posjetnici crkve; svi su bili kruničari i kongreganisti — O' Connell, kao i Ferrini, kao i Ozanam, kao i Merz; — svi su forsirali što češće pristupanje k Stolu Gospodnjem i k sakramentima; svi su voljeli liturgiju i obrede; svi su naglašavali značenje samosvladavanja i žrtve. Akcija je njima bila intiman diktat ljubavi, plod i rezultat vjere i milosti: bila je i normirana i popraćena životom po Evanđelju. Iz Boga je i iz Krista crpla svu svoju snagu i vitalnost. Od sile je istine i od blagoslova Božjega živjela. A od toga jedino i može živjeti pravi lajički apostolat. Mora se sav nacijepiti na božanski Trs, koji je Krist (Iv. 15, 1—6). Zaboravi li na to, pretvori li se samo u vanjsku akciju, bez intimne nutarnje veze s Kristom, po živoj vjeri i aktivnoj ljubavi, on će se odmah osušiti, kao otkinuta loza, i ne će donijeti roda. Pretvorit će se u dim i u vatromet, u buku i reklamu, u pusto frazerstvo, u šuplje, deklarativno, kršćanstvo bez sadržaja, u lov za efektima, publicitetom i jeftinom popularnošću, u modni i modernistički surogat od vjere, u katolički »reformizam« u zapravo konformizam, u revolucioniranje crkvenog života i evanđeoskoga morala, u borbu protiv katoličkih tradicija. Postat će pokret, a ne će više biti apostolat; ne će imati nikakva moralnog i nadnaravnog auktoriteta; ne će biti ni svjetlo, ni kvas i sô. Osim, možda, sô, koja je obljutavila (Mat. 5, 13.; Mark. 9, 49.; Luk. 14, 34—35). Praktičan kršćanski život, molitva i iskrena pobožnost bitan su preduvjet lajičkom apostolatu. Tko nije kršćanin, radikalan kršćanin, kršćanin čitavim srcem, u privatnom životu, ne će to biti ni u javnom. Diskvalificrao se

je unaprijed kao apostol; nije pogodan za prvoborca i vođu u Kraljevstvu Božjem (Luk. 9, 62). Manjka mu prvo apostolsko svojstvo. Nema u njemu »duše apostolskog djelovanja«. Propao je na apostolskom ispitu, odmah u prvom pitanju.

Studij i kvalifikacije

Dr Merz i svi ti njegovi dul ›vni blizanci u apostolatu bili su, — i to je, bez sumnje, zanimljivo i značajno, — ljudi, koji su ozbiljno i uzimali i poznavali probleme i Crkve i zemaljskog života. Studirali su, učili su, bili su stručnjaci u poslovima, kojima su se bavili. Studiozno su prilazili k problemima i na njima radili. I kritički. Po dobro promišljenim i razrađenim planovima: bez improvizacija i bez eksperimentiranja. Nastojali su, da se najprije dobro upoznaju s naukom Crkve i sa idejama kršćanstva, — bili su svi i »teolozi«; i naš Merz, — a onda, isto tako dobro, sa problematikom vremena i okoline, u kojoj su živjeli. Bili su, uza sav kršćanski idealizam duše, radni realisti. Pomno su birali metode i sredstva. Pazili su, da se, kolikogod su im to dopuštala kršćanska načela, približe i prilagode duhu vremena i mentalitetu i ukusu ljudi oko sebe, koje su htjeli da predobiju, odgoje, okupe, pomognu. Nijedan od njih nije bio ni fantasta, ni šarlatan, ni čovjek parola i jeftinih emocija. Sve, što je izlazilo ispod njihovih ruku, bilo je solidno. Nijesu ni govorili, ni pisali, ni radili, »napamet« i »od oka«: »quasi aërem verberans« (1. Kor. 9, 26.). Našega Merza nije nitko smatrao ni naivnjakom, ni petljancem, vjetrogonjom, praznoglavim piskaralom. Solidnost i studij, informiranost, stručnost, široka osobna kultura, ozbiljnost nastupa, svojstva su, bez kojih je nemoguć uspješan lajički apostolat: osobito onaj javni, organizatorni, vodstveni, ideološki. A na taj mi u ovom članku prvotno i mislimo. Za onaj sitni, pojedinačni, masovni, vrijede, dakako, puno širi kriteriji. Ali tko hoće da Crkvu i kršćanstvo predstavlja u javnom životu, mora za to biti i kvalificiran. I samo na onom polju javnog života smije raditi, za koje je kvalificiran. Nama treba lajika. Ali lajika po staležu i profesiji, ali ne »lajika« po umnim i stručnim kvalitetama.

Nadnaravni pogledi. Primat religioznoga. Visoki kriteriji.

Dr Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci uvijek su, u svom apostolskom djelovanju, — kojemugod konkretnom polju ono bilo prvotno posvećeno: književnom, karitativnom, kulturno-odgojnom, političkom, — poštivali primat religioznoga, duhovnoga, vječnoga, u životu. Prožimali su, i pozitivno, duhom religioznosti sav svoj vanjski rad na svjetskim područjima. Gledali su, da ga posvete i supernaturaliziraju svijesnim usmjerivanjem života na ono »jedno potrebno« (Luk. 10, 42.). Držali su veze sa kultom, sa bogoslužjem, sa pastvom. Nijesu naturalizirali, ni lajicizirali, ni »humanizirali« života; nijesu se prilagođivali instinktivnim željama masa; nijesu išli linijom manjega otpora; uvijek su nastojali, da kriterije podignu, da težnje, shvaćanja, ukuse, oplemene. Merz je kod nas bio jedan od prvoboraca liturgijskog pokreta među omladinom; bio je, i usred organizatorno-propagandnog posla, i na terenu, adorator i pričešćivao se svaki dan; u lozinci, koju je dao omladinskom, »orlovskom«, pokretu, što ga je vodio, spojio je apostolat sa Euharistijom i žrtvom; razumijevao je i prihvaćao sportski duh mladoga naraštaja, ali ga je uvijek i kanalizirao u smjeru viteštva, odgoja, samodiscipline i, prije svega, duhovnoga zdravlja; odlučno se je okretao protiv svih pojava i infiltrata moralnog defetizma u katoličkim redovima. Ne smije se ni naš današnji lajički apostolat nikada emancipirati od duhovnoga; ne smije se nikada orijentirati samo na ono profano; ne smije nikada upasti u prakticizam ni gubiti više perspektive. Njegova aktivnost mora biti protkana životnim principima. On mora prema svima pojavama, strujanjima, tendencijama, modama, suvremenog života nastupati kritički, refleksivno, stimulatorski, obnovno: ako ne moralizatorski, a ono uvijek idealizatorski. Naš katolički stil i tip svega toga mora biti viši i ljepši od onoga svagdanjega i masovnoga. Na svakoj se našoj formi i manifestaciji života mora osjećati dah vjere, biljeg otkupljenja, odsjaj vječnosti.

Crkvenost

Dr Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci bili su oduševljeni i iskreni prijatelji i obažavatelji Crkve; s velikim su respektom gledali na njezinu hijerarhiju i episkopat, a osobito na papinstvo; uvijek su bili puni finoće, pažnje, obzira, prema njezinu kleru i častili svećenički poziv; uvijek su

se trudili da svoj, lajički, apostolat koordiniraju i harmonizíraju s onim svećeničkim; u svim su načelnim stvarima lojalno slušali i voljno slijedili direktive Crkve. Poznato je, da je O'Connell, usmenom oporukom sa smrtne postelje, ostavio »svoje tijelo Irskoj, svoje srce Rimu, a svoju dušu nebu«; poznato je, kako je, — za nas prozaiste, hiperbolično i gotovo patetično, — L. Veuillot nazivao Papu »slatkim Kristom na zemlji«; poznat je i zanosni papizam našega Merza i njegovo prijateljevanje s biskupima. Nije nikada bio prema njima servilan, umio im je i oponirati, — ja to znam iz razgovora, koje sam slušao na svoje uši, i iz dokumenata, koje sam imao u rukama, — ali je uvijek i za sve tražio njihov pristanak, njihovo odobrenje, njihov blagoslov. On se je bio posve uklopio u shvaćanje Pija XI., da je Katolička Akcija »suradnja lajikata na apostolskom djelovanju Crkve«. I teoretski je to naglašavao, — u svojim brošurama o »Katoličkoj Akciji«, — i u praksi je to provodio. A tako, očito, mora biti i danas u odnosima katoličkog lajičkog apostolata prema hijerarhiji. I samo je znak sasvim iskrivljenih pojmova iz te materije, kad neki i od katoličkih javnih radnika, osobito na zapadu i u Americi, gledaju vitalnost lajičkog apostolata u njegovu antiteziranju i afrontiranju hijerarhiji. U katoličkoj je Crkvi takovo stanovište načelno nemoguće. Auktoritet je hijerarhije po nauci Crkve božanskog podrijetla i nikada se ne može izbalansirati ljudskim elementima u Crkvi,ni vladom, odnosno »demokratskim« nadglasavanjem, »većine«. Bez usklađivanja s hijerarhijom nema lajičkog apostolata: ima samo revolucija u Crkvi, koja nam otvara ravan put u protestantizam. To teoretski. U praksi će se, dakako, problem rješavati samo kršćanskom širinom duha i prosvijetljenim definiranjem same ideje Crkve. Njezin je auktoritet univerzalan, — i po objektu univerzalan; nijedno područje života nije od njega potpuno izuzeto, — ali je nejednak. U religioznim je stvarima direktan i direktivan, u svjetskima samo indirektan i okviran: odnosi se samo na moralna načela, dok u stvarima ovozemaljskih problema i interesa ostavlja vjernicima i njihovoj kršćanskoj savjesti, pa i njihovu, lajičkom, apostolatu, punu slobodu konkretnog opredjeljenja, inicijative i odgovornosti; slobodu to veću, što je polje, na kojemu taj apostolat djeluje, po svojoj naravi civilnije i stručnije. Ne rješava se taj problem antagonizmima, nego paralelizovanjem i sintezom: u zajedničkoj i

poniznoj službi Kristu i njegovu Otkupljenju svijeta. Ipak: načela moraju biti jasna. Profana mjerila, mjerila iz civilnog života, ne smiju se primjenjivati na Crkvu. Crkveni auktoritet nije zemaljski; on je nadzemaljski: pripada redu nadnaravi i objave. Njega, kao takova, valja uvijek priznavati i štovati. I kada, s pravom, naglašujemo granice, koje mu je sam Krist postavio; i kad ga branimo od »teokratskih« i klerikalnih falzifikata! Ako igdje, u ovoj se, delikantoj, materiji moraju svi katolički ljudi čuvati svakoga ekstremizma, jednostranosti i konfuzije. Zadaća je katoličkih lajika, da reformiraju svijet, ispred Crkve i kroz Crkvu, a ne da »reformiraju« Crkvu, ni da joj tutoruju i diktuju.

Licem prema svijetu. Misija javnih radnika.

Der Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci bili su, uza sav svoj asketizam i uza svu svoju odanost Crkvi, potpuno svijesni, da njihovo glavno i specifično polje rada, — kao lajičkih, svjetovnjačkih, apostola, — nije crkva i oltar, nego svijet, vremeniti i socijalni poredak među ljudima, kršćanski život u društvu. Svi su oni stoga kuražno izlazili u svijet i u njemu se suvereno i slobodno kretali, kao u svojoj kući. Svi su se oni obraćali k masama: k lajicima, k običnim vjernicima, k omladini, k javnim tribinama. Ostajali su lajici: i po staležu, i po bitnim afinitetima svoje apostolske aktivnosti. I naš Merz. Nije bio političar, — opredijelio se je bio za užu »Katoličku Akciju«, za područje ideološkog i moralnog odgoja, za polje obrane pozicija Crkve u društveno-socijalno-kulturnom životu, — ali nije bio ni propovjednik i misionar: bio je katolički javni radnik; čovjek katoličke organizacije, štampe, propagande. I svijesno je na tom svom polju ostajao: nije prelazio na tuđe njive; nije se miješao u direktno sakralne stvari. Znao je, gdje ga Bog treba; svijestan je bio, da radi posao, koji kao lajik može bolje i uspješnije raditi, nego da je svećenik: znao je, da je tu nenadoknadiv i da je baš tu Crkvi potreban. U tomu je gledao providencijalni raison lajičkog apostolata. U tomu ga moraju gledati i svi pravi katolički svjetovnjački apostoli. Moraju izlaziti u svijet; moraju se okretati k masama. I moraju biti svijesni veličine i važnosti toga svoga poziva. I plemenito se njim ponositi. Imaju svoju funkciju u Kraljevstvu Božjem na svijetu: funkciju značajnu i časnu. Dobili su svoj »vlastiti dar od Boga« (1.

Kor. 7, 7.). Dobili su ga od sama Boga, — pozivom u Crkvu; milošću vjere; — nije im ni od koga poklonjen; nitko im ga od ljudi ne može ni oduzeti. S puno je odgovornosti, ali i oduševljenja i nutarnje sreće, moraju vršiti: tu svoju funkciju. Apostolsku funkciju, u najdoslovnijem smislu riječi.

Nesebičnost i požrtvovnost

Dr Merz i svi ti njegovi duhovni blizanci zaboravljali su na sebe i na svoje ovozemaljske i materijalne interese, u slušbi Križu. Svi su, zapravo, bili siromasi i beskućnici. Nikada nijesu pravili pitanja od plaće ni od materijalnih beneficija: pa ni onda, kad su od plaće morali živjeti. Nijedan od njih nije sebi stvorio od apostolata karijere. Nijedan nije bio, mondeni, gospodin, iako su svi bili velika i prava gospoda duha. Svi su, ili skoro svi — je li to samo slučaj? — bili neženje. Ne, sigurno, kao da bi to bilo nužno svojstvo lajičkog apostola, a pogotovu njegova dužnost. Ali karakteristično jest: za one najveće među lajičkim apostolima. Karakteristično prije svega za njihovu požrtvovnost. Analogija se sa hijerarhijskim, svećeničkim, apostolom sama od sebe nameće. Znači: ti su se ljudi žrtvovali. Žrtvovali do kraja. Sve su lično dali Bogu. Postali su na neki način profesionalcima apostolata, baš kao i svećenici. I to je, ta požrtvovnost, izrazit biljeg, značajka, lajičkog apostolata. Od njega mora biti daleko svaki račun, svaka materijalna spekulacija, svaki karijerizam. Što je taj apostolat nesebičniji, to je bliže idealu. I to je auktoritativniji. Svoj moralni ugled i svoj utjecaj na druge apostolat mora otkupiti, platiti, žrtvom. Žrtva leži u temeljima, u biti, u pojmu, apostolata. Svakog apostolata. Svećeničkog i lajičkog, Bonvivani u apostolatu ne znače ništa. Ni oni u talaru, ni oni u žaketu. Pođu li tim putem, kao apostoli sami su sebe deklasirali.

* * *

Neka nam ovih nekoliko pogleda na našega Merza i na sve Božje Merčeve Crkve i katoličkog svijeta bude, — nama svećenicima, — jedan mali podsjetnik na danas toliko aktualnu problematiku lajičkog apostolata! Potreban nam je. Ulazi najdirektnije u krug naših svećeničkih interesa. Dvojnik je našemu, hijerarhijskom, svećeničkom, apostolatu. Saveznik nam je. Bog ga je sam uz nas postavio. Danas Crkva bez njega uopće ne može postojati. Imamo

prema njemu obaveze. Starija smo mu braća. Moramo mlađu pomagati i jačati. Moramo štovati i respektirati njegova prava, kao i on naša. Moramo prema njemu biti širokogrudni i dobrohotni. Moramo ga bratski zagrliti i dati mu sve, što je njegovo. Ne smijemo se prema njemu stavljati u ulogu ljubomornih rivala ni zlobnih kritičara. Samo tako moći ćemo na nj stavljati i zahtjeve. Zahtjeve uvijek dobronamjerne; uvijek očinske i bratske.

Da nam to bude lakše, — i nama, i njima, lajičkim apostolatima oko nas, — i napisali smo ovih nekoliko refleksija na tu temu. Blagopokojnom, svetom, Dr Merzu u spomen: o sedamdesetgodišnjici njegova rođenja. Danas, kad bi on, da je ostao živ, bio u punini i na zenitu svoga apostolata.

Dragi mu Bog nije dao, da ostari. Zna, i zašto mu to nije dao.

Valjda, da pred nama uvijek ostane mlad. Pa da, i s te strane, simbolično, mogne uvijek biti poticaj, uzor, zaštitnik, svim našim lajičkim apostolima. Kako bi i oni uvijek bili mlada i ambiciozna srca pred Bogom vječne mladosti. Kako bi uvijek predstavljali mladost Crkve i nadu njezine budućnosti.

A Merz neka se moli, — gore na nebesima, — Kristu, i za njih i za nas!

Dr ČEDOMIL ČEKADA

Dr IVAN MERZ I II VATIKANSKI SABOR

Sabor je sazvao Ivan XXIII po nadahnuću Duha Svetoga, ali se pripravljao dugo. Odavna su se u Crkvi osjećali novi i sve jači vjetrovi, osobito na eklezіološkom, liturgijskom, ekumenskom i misijskom polju. Prihvatiti te vjetrove, iskoristiti ih i što bolje usmjeriti bio je imperativ vremena. I tako su zamisli i napori prosvijetljenih pojedinaca i skupina sazreli na saboru u plodove koje će moći uživati cijela Crkva. Bez sumnje je na našem meridijanu jedan takav trudbenik, prethodnik II vat. sabora bio i Dr Ivan Merz, posebno na liturgijskom polju.

Po svojem je eklezіološkom shvaćanju, globalno uzeto, Merz bio nekako bliži I vat. saboru ističući ulogu papinstva i s tim u vezi forsirajući rimsku zamisao Kat. akci-

prema njemu obaveze. Starija smo mu braća. Moramo mlađu pomagati i jačati. Moramo štovati i respektirati njegova prava, kao i on naša. Moramo prema njemu biti širokogrudni i dobrohotni. Moramo ga bratski zagrliti i dati mu sve, što je njegovo. Ne smijemo se prema njemu stavljati u ulogu ljubomornih rivala ni zlobnih kritičara. Samo tako moći ćemo na nj stavljati i zahtjeve. Zahtjeve uvijek dobronamjerne; uvijek očinske i bratske.

Da nam to bude lakše, — i nama, i njima, lajičkim apostolatima oko nas, — i napisali smo ovih nekoliko refleksija na tu temu. Blagopokojnom, svetom, Dr Merzu u spomen: o sedamdesetgodišnjici njegova rođenja. Danas, kad bi on, da je ostao živ, bio u punini i na zenitu svoga apostolata.

Dragi mu Bog nije dao, da ostari. Zna, i zašto mu to nije dao.

Valjda, da pred nama uvijek ostane mlad. Pa da, i s te strane, simbolično, mogne uvijek biti poticaj, uzor, zaštitnik, svim našim lajičkim apostolima. Kako bi i oni uvijek bili mlada i ambiciozna srca pred Bogom vječne mladosti. Kako bi uvijek predstavljali mladost Crkve i nadu njezine budućnosti.

A Merz neka se moli, — gore na nebesima, — Kristu, i za njih i za nas!

Dr ČEDOMIL ČEKADA

Dr IVAN MERZ I II VATIKANSKI SABOR

Sabor je sazvao Ivan XXIII po nadahnuću Duha Svetoga, ali se pripravljao dugo. Odavna su se u Crkvi osjećali novi i sve jači vjetrovi, osobito na ekleziološkom, liturgijskom, ekumenskom i misijskom polju. Prihvatiti te vjetrove, iskoristiti ih i što bolje usmjeriti bio je imperativ vremena. I tako su zamisli i napori prosvijetljenih pojedinaca i skupina sazreli na saboru u plodove koje će moći uživati cijela Crkva. Bez sumnje je na našem meridijanu jedan takav trudbenik, prethodnik II vat. sabora bio i Dr Ivan Merz, posebno na liturgijskom polju.

Po svojem je eklezioološkom shvaćanju, globalno uzeto, Merz bio nekako bliži I vat. saboru ističući ulogu papinstva i s tim u vezi forsirajući rimsku zamisao Kat. akci-

je, čak u tolikoj mjeri da se smatrao pozvanim, iako laik, docirati u tom pogledu pojedine predstavnike hierarhije ili barem one koji su se na njih pozivali. Da je Merz dulje živio i naročito da je doživio II. vat. sabor, sigurno ne bi ni on, koji je umom i srcem pratio sva strujanja u Crkvi, imao poteškoća da prihvati gledište, prema kojemu Crkvu vodi od Pape predvođen i s njim sjedinjen zbor biskupa, pa makar se morao »obratiti«, kao što se prema vlastitom priznanju dogodilo eminentno kvalificiranom teologu Mons. Parente-u.

Ako se dakle može reći da je u tom pogledu naš Merz bio bliži I negoli II vat. saboru, ipak tko pozna njegov dnevnik, spise i rad zna koliko je usvajao i u život provodio istinu o otajstvenom Kristovu tijelu, upravo kako se to sve više isticalo od prvih decenija ovog stoljeća. Istina, ta je ideja kod njega još sasvim vezana uz ideju o papinstvu, pa se zna čak izraziti, da je Papa »zaručnik sveopće Crkve« (»Za vjeru i dom« 1925, br. 1, str. 15), ali ipak je našem Merzu Krist sve pa već 4. VI 1917. piše u dnevniku zanosno: »Središte svega neka bude naš Gospodin Isus, koji je u Crkvi, svome živomu tijelu, posvetio cijelo djelovanje čovječanstva«.

Međutim, kako stvari stoje, tu Merz nije bio zvijezda prethodnica, ali jest na liturgijskoj obnovi koja je II vat. saborom sankcionirana i postala općim dobrom Crkve. Kako je naš Merz liturgijski živio i djelovao piše naprijed urednik. Ovdje ćemo se osvrnuti na jednu liturgijsku istinu i na jednu liturgijsku činjenicu, koje je istakao II vat. sabor svojom Uredbom o sv. bogoslužju a koje dobrano nalazimo kod Merza.

I

Nema ih mnogo koji su posve shvatili i usvojili pashalnu misao kako je ističe spomenuta Uredba. Još će se dugo potezati sredovječne pobožnosti u kojima prevladava štovanje Isusove čovječnosti i naročito suosjećanje s njegovim mukama. Merz je bez sumnje čovjek žrtve i križa, ali ne ostaje kod njega. Moglo bi se po njegovom dnevniku napabirčiti dosta izreka u tom smislu, a evo barem jedne. Gledajući vrlo ekspresionističko raspelo u karmelićanskoj crkvi u Döblingu piše u dnevniku 25. IV 1920: »Svaki nožni prst, upali trbuh, iznemogle ruke, mišići, sve kao da je apstrahirano od ratničkih lješina . . . Na me je ovaj križ

snažno djelovao, no ne znam da li će imati trajnu vrijednost. Morao bih se zadupsti u nj da vidim, sijeva li iz propela gloria savladane muke. Bojim se, da odgovor ne bi bio sasvim pozitivan«. Dakle, naš je Merz i u križu htio gledati Uskrsloga i proslavljenoga Krista (u smislu Isusove molitve prije muke: »Oče, došao je čas! Proslavi svoga Sina« Iv. 17, 1), pa je stoga i za svoj nadgrobni natpis odabrao Pavlove riječi, da mu je smrt dobitak.

Još se konkretnije vidi Merčevo naprednjaštvo iz njegova gledanja na narodne prvine u crkvenoj liturgiji i uopće u Crkvi. Merz, ni po ocu ni po majci Hrvat, onakav »Rimljanin« kakvim se isticao do smrti, ima u svom dnevniku 12. IV 1914. ovaj pasus: »Danas sam bio na velikoj misi u biskupskoj crkvi i pjevalo se je glagoljaški. Ljepše je nego latinski. Da se misa služi glagoljicom bilo bi uzvišenije i privlačilo bi Hrvate više, jer bi se mogli ponositi da imaju svoju starodrevnu crkvu (kao što se je prije kod njih služilo)«. Istina, trebalo bi istražiti kakvo je to glagoljaško pjevanje bilo u Banja Luci neposredno prije prvog svjetskog rata, ali svakako se riječi mogu tumačiti kao daleko, nesvjesno predviđanje odluka II vat. sabora o narodnom jeziku u liturgiji. Merz tada još nije živio liturgijski, nije Misalom sudjelovao kod sv. Mise. To bi ga sigurno s vremenom bilo još više oduševljavalo, da se puku što više omogući sudjelovanje u liturgiji. S takvog se stanovišta sigurno ne bi priključio onim intelektualcima naših dana, koji se okupljaju pod lozinkom »Una voce«.

Isto je tako zanimljiva bilješka Merčeva dnevnika s 2. XII 1915.: »Glede buduće drame sam s Ljubom (Dr Marakovićem) govorio. On misli na jednu pentalogiju: Sv. Anastazije, Tomislav, Zvonimir, Svačić i još nešto. Sjajna misao osobito prve drame, koja bi u sebi uključivala proročanstvo o budućem narodu Hrvata. Jedinstvo smjesta bi bilo uščuvano; bilo bi neke analitičke drame »Hrvatsko Kraljevstvo«. Muka je samo naći one sveopće krivnje, koje su kraljevstvo uništile. Zato drži da bi se ova imala naći u Glagoljaškoj borbi«. Kako se vidi, Merz tu reproducira misli svojeg učitelja koji je na njega djelovao kao malo tko drugi, iako se to premalo priznaje. Uz to je teško naprečac reći, u kojem se smislu tu shvaća »Glagoljaška borba«. Međutim, koliko je piscu ovih redaka poznat život i rad Dr Marakovića, najvjerojatnije je tu mišljena borba protiv glagolice. A da je tako Marakovićevu misao shvatio

Merz, nužno traži prethodni citat iz njegova dnevnika. Apsurdno je misliti, da bi Merz malo poslije onakvo pozitivnog stava prema glagolici vidio hrvatsku tragediju u borbi za nju. Ne preostaje dakle nego da je Maraković, a prema njemu i Merz, tragičnom smatrao borbu protiv glagolice.

II

Merčevu dalekovidnost na liturgijskom, a preko njega i na ekumenskom i misijskom području najbolje upoznaznajemo iz odužeg pasusa, što ga zapisao u svojem dnevniku 18. XII 1918. nakon pročitanog životopisa sv. Jozafata Kuncevića od Dra N. Njaradia. Zvuči tako suvremeno i ivanovski da ga treba donijeti u cijelosti.

»Krist je došao na svijet da posveti svu prirodu, svakoga čovjeka i svaku narodnost. Zato je, držim, pogreška sa strane crkvenih faktora, što s bojazni gledaju na ponarođenje crkvenih formi. Upravo u tome ima da se pokaže vječnost Duha, koji vodi Crkvu, da On uz svaku formu, uz svaki jezik može jedinstveno i snažno na okupu držati svu tu veliku organizaciju, što je sačinjavaju raznobojni narodni elementi, koji su sav svoj narodni mentalitet i kolorit stavili u službu uzveličavanja Crkve. Rimski je kolorit zaista dao do sada najveće vrednote Crkvi. Ali on nije jedini. Time se mora da gubi mladenački žar i napokon mora da zavlada ukočenost, koje se tragovi već zapažaju. Narodne liturgije moraju da se nakalame na lozu Crkve i tako će u njih ući silne bujice života, koji će preporoditi sav narod. Mi to danas jedva i shvaćamo, ali povijest Crkve drugačije će suditi. Crkva je živi organizam, koji se razvija. Crkva je zapravo proživjela istom romansku ili latinsku fazu, jer su do sada Romani bili nosioci katoličke kulture. Germani, uslijed protestantizma, nisu ni izdaleka toliko doprinijeli razvoju Crkve. A budućnost Crkve leži sada na kršćanskim Slavenima. Sjedine li se (s katoličkom Crkvom), to će se oni usrećiti, a Crkvi će dati opet silnih vrednota. Istrgnut će Crkvu iz latinske sfere i proširiti joj internacionalni horizont. Tako će nastati velika djela, poput Tominih i Augustinovih, u narodnim jezicima. U Crkvi će vladati narodni običaji, a neke istine, kojima je narav dotičnih naroda sklonija i koje su do onda bile nekako nerazumljive, izići će na javu po novim svecima u svoj svojoj svetosti i veličini.

Za naše je prilike najvažniji problem sjedinjenja. Bosna imade veliku misiju da pravoslavlje pripoji Rimu i da tako bude putokazom za sav istok. Bit će teške borbe, kako se vidi iz života sv. Jozafata. Najveći su neprijatelj unije nehajnost i neznanje«.

Ima u ovim divnim rečenicama tadašnjih shvaćanja i izraza, ali sve skupa svjedoči kako je i naš Merz zaista bio prethodnik II vat. sabora. Vrlo napredno gleda i na muslimane kad 4. VII 1914. piše: »Danas nisam radio, jer sam jutros bio na rekvijemu za Ferdinanda. Svijeta puno, a bilo je i muslimana. Prije 30 godina još bi svakog muslimana ubili da je došao u crkvu, a sada se već slažu. Ako Bog da, bit će jedno stado i jedan pastir. Kroz stoljeća će i to doći... Samo da ih potpomognu, da ne rade glupom austrijskom politikom, dajući im škole itd.«

Vrlo je zanimljiva i Merčeva opaska u vezi s Luterom. 18. VIII 1915. slušao je »lijepu propovijed« u protestantskoj crkvi pa piše: »Velika je šteta, da Luter nije proveo regeneraciju unutar rimske Crkve. Borbe su uzaludne... Na koncu će se svijet polako opet vraćati centrumu«.

Naš je list i pastoralan pa neće biti na odmet navesti i par izreka našega Merza u vezi s važnom temom iz saborske Konstitucije »Crkva u svijetu«. U Beču 25. I 1920. bio je na komunističkoj skupštini pa značajno bilježi: »Komunizam ima u sebi 3/4 istine. One velike ideje, koje oduševljavaju mase, kršćanska su svojina«. Još je konkretniji 18. IV: »Mi ne smijemo organizirati otpor protiv komunističkog prevrata, jer bismo time branili kapitalistički gospodarski red, koji je isto tako nekršćanski kao i komunistički. Glavno je sada u narodu isticati ideju katolicizma kao markantnu oznaku, koja nas dijeli od buržoazije, kao i od komunizma. Nas ne može uništiti ni tisuću progona, ako imamo uvjerenih katolika..«

* * *

Dr Ivan Merz, čiju 70. godišnjicu rođenja spominjemo ovog prosinca, uzor i apostol hrvatske mladeži, velik je po svojoj svetosti koja se pokazuje više djelima negoli riječima. Ipak, ako Bog da, da se u svrhu njegove beatifikacije bude ispitivalo sve što je Merz napisao, ne samo da se tu neće naći ništa protiv vjere i morala nego će još jače odskočiti kako je dalekovidno gledao na budući život i rad njemu tako drage Crkve.

A i bez obzira na to svi mu se preporučujemo, da zaključke II vat. sabora, za koje je papa Pavao VI kazao da ih je bilo lakše donijeti nego provesti, ostvarimo na svojem području usprkos bilo kojih zapreka. Kad bismo svi odluke II vat. sabora i pokoncilske papine odredbe poznavali i ostvarili barem djelomice onako kako je naš Merz proučavao i provodio papinske smjernice svoje dobi!

o. MARTIN Dr KIRIGIN OSB

APOSTOL LITURGIJSKE OBNOVE

Dr IVAN MERZ

(Prigodom 70-godišnjice rođenja)

Uza sve što je liturgijska obnova dosta polako krčila sebi put do srdaca našega klera i vjernika, Bog nam je dao da smo odmah u početku imali svjetovnjaka potpuno liturgijski orijentiranog **dra Ivana Merza** (16. XII 1896. — 10. V 1928). I veći narodi imali bi se čim ponositi, da je u njihovoj sredini izrastao ovaj veliki liturgijski lik intelektualca-profesora, »koji nije samo pisao i teoretski tumačio liturgijsku misao i liturgijsku molitvu, nego sam lično bio utjelovljena liturgijska pojava od najkrupnijeg značenja po čitavu našu mladu liturgijsko-religioznu renesansu«.[1])

Dr Ivan Merz bio je čovjek sveta života, koji je shvaćao svu dubinu bogatstva i ljepote liturgijske molitve. I obratno: upravo zato, što je potpuno shvaćao i proživljavao liturgijsku molitvu, ovo »vrelo svake svetosti«[2]) uresilo ga je tolikim obiljem kreposti i takovim apostolskim žarom za duše. »Liturgija je najsigurniji putokaz, kojim se može doprijeti do dna tajne dra Ivana Merza«,[3]) pisao je prof. Dušan Žanko.

»Njegova ličnost je prebogati majdan za liturgijsku školu, bilo da se radi o temeljnim principima teološkog shvaćanja Crkve, religije, liturgijske molitve, javnog katoličkog kulta, misne žrtve, Euharistije, štovanja svetaca i liturgijske duhovnosti uopće, bilo da se radi o praktičnoj

[1]) D. Žanko, Dr Ivan Merz, velika liturgijska duša, ŽC IV, 2, 46.
[2]) Isp. Prikaznu molitvu na blagdan sv. Ignacija Lojole.
[3]) D. Žanko, Nav. čl., 46.

A i bez obzira na to svi mu se preporučujemo, da zaključke II vat. sabora, za koje je papa Pavao VI kazao da ih je bilo lakše donijeti nego provesti, ostvarimo na svojem području usprkos bilo kojih zapreka. Kad bismo svi odluke II vat. sabora i pokoncilske papine odredbe poznavali i ostvarili barem djelomice onako kako je naš Merz proučavao i provodio papinske smjernice svoje dobi!

o. MARTIN Dr KIRIGIN OSB

APOSTOL LITURGIJSKE OBNOVE

Dr IVAN MERZ

(Prigodom 70-godišnjice rođenja)

Uza sve što je liturgijska obnova dosta polako krčila sebi put do srdaca našega klera i vjernika, Bog nam je dao da smo odmah u početku imali svjetovnjaka potpuno liturgijski orijentiranog **dra Ivana Merza** (16. XII 1896. — 10. V 1928). I veći narodi imali bi se čim ponositi, da je u njihovoj sredini izrastao ovaj veliki liturgijski lik intelektualca-profesora, »koji nije samo pisao i teoretski tumačio liturgijsku misao i liturgijsku molitvu, nego sam lično bio utjelovljena liturgijska pojava od najkrupnijeg značenja po čitavu našu mladu liturgijsko-religioznu renesansu«.[1])

Dr Ivan Merz bio je čovjek sveta života, koji je shvaćao svu dubinu bogatstva i ljepote liturgijske molitve. I obratno: upravo zato, što je potpuno shvaćao i proživljavao liturgijsku molitvu, ovo »vrelo svake svetosti«[2]) uresilo ga je tolikim obiljem kreposti i takovim apostolskim žarom za duše. »Liturgija je najsigurniji putokaz, kojim se može doprijeti do dna tajne dra Ivana Merza«,[3]) pisao je prof. Dušan Žanko.

»Njegova ličnost je prebogati majdan za liturgijsku školu, bilo da se radi o temeljnim principima teološkog shvaćanja Crkve, religije, liturgijske molitve, javnog katoličkog kulta, misne žrtve, Euharistije, štovanja svetaca i liturgijske duhovnosti uopće, bilo da se radi o praktičnoj

---

[1]) D. Žanko, Dr Ivan Merz, velika liturgijska duša, ŽC IV, 2, 46.
[2]) Isp. Prikaznu molitvu na blagdan sv. Ignacija Lojole.
[3]) D. Žanko, Nav. čl., 46.

provedbi liturgijskoga **života**, upotrebe misala, crkvenog pjevanja, svečane pjevane Mise, oficija, crkvene godine, liturgijskih vanjskih znakova itd.«[4])

Merz je proživljavao liturgiju ne samo djelomično, nego u njenoj cjelini. Njegovo se djelovanje proteže gotovo na sva područja liturgijskog apostolata.

1. Zanimanje za liturgiju i proučavanje

U duhovnom životu dra Ivana Merza, posebno u njegovu liturgijskom formiranju bile su od presudnog značenja **liturgijske duhovne vježbe** u St. Gabrijelu kod Beča kroz Svetu sedmicu 1920. Te duhovne vježbe (od kojih je započelo jače liturgijsko gibanje u Austriji!) vodio je o. Wilhelm Schmidt SVD, svet čovjek i jedan od najvećih etnologa na svijetu. Dojam njegova tumačenja i dirljivih obreda uveličao je koralnim pjevanjem zbor od tri stotine bogoslova, budućih misionara. Dr Merz je te godine u St. Gabrijelu proveo dane od Velikog četvrtka do Uskrsa. Duhovne su vježbe svršile na Veliku subotu popodne procesijom uskrsnuća, koja je u oduševljenju izišla daleko u prirodu. Sve je bilo u cvatu i prvom zelenilu, a ptice su svojim pjevanjem pratile radosne uskrsne himne. Taj veliki doživljaj ostavio je u dušama neizbrisiv dojam. Spasitelj je svojom milošću i Crkva svojom liturgijom slavila slavlje osobito u jednoj duši — u duši I. Merza. On je odsada počeo sve više proučavati i uživati liturgijske ljepote.[5]) — Na Uskrsni ponedjeljak, **5. IV 1920**, zapisao je u svoj dnevnik: »Bio je to moj najljepši Uskrs; proživljavao sam umjetnički refleks velikih događaja... Sjajno pjevanje lamentacija, pa divna Misa Velikog četvrtka sa svojim veseljem i sv. Pričešću unutar svečane Mise, upravo onako kao kad je Krist ustanovio presv. Euharistiju... U subotu opet veselje nad uskrsnulim Spasiteljem, koje je tako divan izražaj našlo u liturgiji. Liturgija je centralna umjetnost. Ona je sasvim objektivna i odgovara Wagnerovu idealu, koji je htio sjediniti sve umjetnosti u jednu. Liturgija je izražaj duše Crkve. Na njenom temelju lako bi bilo izraditi teoriju umjetnosti. U njoj se ogledava kao u kakvom zrcalu život Kristov... Liturgija je dosegla vrhu-

[4]) Ibid. 47.

[5]) Dr D. Kniewald, Dr I. Merz, 106; J. Vrbanek, Vitez Kristov 132.

nac: ona je najveća umjetnička tvorevina, koja opstoji na svijetu, a uz to je ona centralna umjetnina, jer umjetnički prikazuje život Kristov, koji je centar historije... St. Gabrijel je mali Beuron«.[6])

Još više se zagrijao za liturgiju u vrijeme svoga boravka u Parizu (g. 1920—1922) promatrajući bogoslužje u francuskim svetištima i brojnim muškim i ženskim samostanima.[7]) Tu njegov molitveni život kreće posve liturgijskim putem. On moli brevijar, a iz svog francusko-latinskog misala[8]) svaki dan moli sv. Misu. — Osobito je bio dirnut prigodom posvećenja redovnice-benediktinke, kćeri jednog generala. Te duboke dojmove zabilježio je u dnevniku 4. XI 1921.: »Prisustvovao sam kod benediktinki oblačenju novakinje. Liturgija veličajna... Ljudi ne znaju, da Crkva posjeduje ljepšu dramsku poeziju od svih mogućih Sofokla i Shakespeara. Ceremonija osim ljepote teksta ima tu prednost nad svjetskom dramskom poezijom, što posljednja fingira nešto, što je bilo, dok mi kod liturgije prisustvujemo samoj drami«.[9])

Isprva se — kako smo vidjeli — dr. Merz u liturgiji pretežno divio veličanstvenoj umjetnini,[10]) ali se malo po malo sve više uživljavao u nebesku umjetninu duševnog posvećenja, koje se po liturgiji ostvaruje. Tako npr. ocjenjujući prvo izdanje hrvatskog prijevoda Rimskog misala piše: »Umjetnički refleks unutarnjega Božjeg života je naša sveta liturgija. Liturgija je umjetnost par excellece, jer je ona živa, kao što je i naš Gospod živ. Svjetska literatura je samo muzej okamina raznih stadija ljudskih duša, koje su boravile na zemlji«.[11]) — U tom smislu u članku »Liturgija i umjetnost« navodi riječi Walcherena (Journal d'un Converti):[12]) »Liturgija je sveto blistavilo... Koliko

---

[6]) Dr D. Kniewald, Nav. dj. 106.

[7]) Dr D. Kniewald, Naj. dj. 126; J. Vrbanek, Nav. dj. 132.

[8]) Taj mu je misal najvjerniji pratioc sve do smrti. Isp. dr D. Kniewald, Nav. dj. 204. i J. Vrbanek, Nav. dj. 133.

[9]) Dr D. Kniewald, Nav. dj. 126. — U kasnijem životu rado se sjećao snažnog dojma ovog događaja. To je bio bliži povod, da se pobrinuo za tisak prijevoda, napjeva i tumačenja ovog obreda. »Za Vjeru i Dom« 1925, 9—10; »Franjevački Vjesnik« 1928, 1.

[10]) Sam on naziva to razdoblje svoga života »doba estetskog katolicizma«. Isp. D. Žanko, Nav. čl., ŽC IV, 8, 191.

[11]) Hrvatska Prosvjeta 1922, 3—4, 84.

[12]) Str. 194—195.

li je površna i siromašna umjetnost, kako li nam se čini ispraznom, usporedimo li je s ovim uzvišenim pjevanjem, s ovim pjevanim biblijskim riječima, s ovim svetim tekstovima, s ovim molitvama tuge i izvanrednog veselja«.[13]) — Slično i sam piše u članku »Art pour Dieu«: »Jedna prava liturgijska služba Božja, što se čuje u Beuronu, Solesmesu, u sebi potpuno usredotočuje sklad ljepote, istine i dobrote... Ako uzmete najdivnija, najčišća djela svetske umjetnosti, to je od neizmjerno veće vrijednosti jedna ponizna kantilena, što je na koljenima pjeva nekoliko monaha.[14])

Sve je nastojanje uložio, da liturgiju što bolje upozna i proživi, te se trudio, da to postigne marljivim studijem. Zanimljivo je, što u tom pogledu piše D. Žanko: »Što studira dr Merz? — Za svoje zvanje profesora: francusku i njemačku literaturu. — Za svoje zvanje »pomoćnika Crkve«: liturgiju, kršćansku filozofiju, teologiju, enciklike, moderne ćudoredne probleme. I to baš ovim redom.[15]) — Kroz francusku religioznu poeziju vođen za ruku od De Maistrea, Huysmansa i Claudela Merz se smrtno zaljubio u kolektivnoga Krista i ne samo naučio, nego lično doživio njegovu realnu prisutnost u Crkvi i u svemu crkvenomu, naravno umjetnički doživio kroz intuiciju Leona Bloyda i Paul Claudela, znanstveno doživio kroz misli Emila Baummana, Louisa Bertranda i Pèguyja, te nadnaravno doživio kroz psalme i liturgijsku molitvu Mise, o kojoj ga je snažno poučio slavni Dom Guéranger«.[16])

2. Disertacija

Svoju doktorsku disertaciju odabrao je Ivan iz područja liturgije: **»Utjecaj liturgije na francuske pisce od Chateaubrianda do danas«.** Zasnovao ju je u Parizu, a dovršio u Zagrebu i predao zagrebačkom sveučilištu, gdje je 31. VII 1923. promoviran na stupanj doktora filozofije.

Izrada ovakove liturgijske disertacije bila je konačna faza u njegovoj liturgijskoj orijentaciji i izobrazbi. Lijepo

[13]) Život 1924, 6, 194—195.

[14]) Hrvatska Prosvjeta 1925, 5, 154—125.

[15]) Duša dra Ivana Merza, Život 1938, 5, 260.

[16]) Ibid. 251. Također i ŽC IV, 8, 193.

je to opazio D. Žanko: »Mi ćemo upozoriti na samog Merza, koji je kroz liturgijsko-poetsku francusku izradio svoju svetačko-liturgijsku fizionomiju«.[17])

Disertacija obuhvata 385 na stroju otipkanih stranica, a nalazi se u arhivu zagrebačkog sveučilišta. **Sadržaj** joj je ovaj:

Sredovječna se drama porodila iz liturgije. Liturgija je u to vrijeme vršila civilizatornu ulogu. Sve umjetnosti duguju mnogo liturgiji. Sve književne vrste sredovječne nose tragove njena upliva, pa i neka djela iz 17. st., dok je 18. st. posve antiliturgijsko. Dom Gueranger uveo je opet u Francuskoj liturgijsko jedinstvo i doprinuo proširenju liturgije. Rimska liturgija sačinjava nacionalnu baštinu francuskog naroda i njeni tekstovi pružaju francuskim kršćanima životnu doktrinu. Po liturgiji se zbivaju i obraćenja. — Uslijed konkordata iz g. 1801. uslijedio je novi procvat vjerskih svečanosti. To je razdoblje karakterizirano Chateaubriandovim djelom Genij kršćanstva. Romantičko je doba od temelja antiliturgijsko. Barbey d'Aurevilly je preteča liturgijskog pokreta među francuskim piscima. En route od Huysmansa (1896) označuje prvo doba cvata liturgijskog utjecaja u francuskoj književnosti. Zbirka Claudelova Corona benignitatis anni Dei (1913) je drugi takav vrhunac utjecaja liturgije. Liturgija će ubuduće igrati važnu ulogu u životu Francuskoga naroda. Otsada ne znamo, koja će umjetnost više stajati pod njenim utjecajem. René Chateaubriand uspostavio je poštovanje liturgije u očima javnog mnijenja, ali njegovi dokazi nisu znanstveni. On opisuje najpoznatije ceremonije i čini se, da tako protestira protiv antiliturgijskog duha Rousseauovih pristalica. Njegovo je poznavanje liturgije površno. Službi se liturgijom, da iz nje izvede sentimentalne i romantične efekte. — Slijedi opsežni prikaz, kako je liturgija utjecala na De Maistrea, Lamennaisa, Viktora Hugoa, Leona Bloya, Armanda Praviela, Maurice Barrèsa, Paul Bourgeta, Emila Baummana, Lousa de Cardonnela, Charlesa Péguya, Lousa Veuillota, Ernesta Helloa, Françoisa

---

[17]) Misa u novijoj francuskoj literaturi, Život 1938, 9—10, 520. — Naprotiv dr D. Kniewald je mišljenja, da »disertacija dra Merza n i j e utjecala na njegovu liturgijsku formaciju, nego da je samo izraz te formacije, koja je već bila završena« (Primjedbe »Ispravcima« doktorske disertacije o. Jure Radića OFM »Liturgijska obnova u Hrvata«, Zagreb, 26. X 1954., br. 23.

Coppéa, Emila Zolu. Zatim analizira Madame de Stäel, Lamartinea, Vignya, Musseta i Pierre Lotia, koje naziva izrazito antiliturgijskim piscima. Konačno raspravlja o Balsacu, Flaubertu i nekim novijim francuskim romanopiscima i lirskim pjesnicima, koje naziva indiferentima.

U disertaciji je obrađeno oko 50 književnika, analizirano oko 500 književnih djela. Dodan je hronološki indeks liturgijskih auktora i liturgijskih djela, ali ne samo od Chateaubrianda, nego čitavog 16, 17. i 18. st. Taj indeks sam za sebe predstavlja golemu vrijednost. Osim toga dr Merz je izradio i liturgijski indeks, u kojem se nalaze dijelovi liturgijske službe, tekstovi i ceremonije analizirane od francuskih književnika, npr. Božić, Dies irae, Litanije, Magnificat, Misa . . . Na koncu je iscrpljiva literatura i publicistička bibliografija, te bibliografija same liturgijske znanosti sve do g. 1923.

Tim golemim radom uzdigao se dr Merz u red najtemeljnijih stručnjaka ovoga predmeta.[18])

Karakteristika je ove disertacije, da je i nehotice postala apologijom liturgije. Ljepotu i vrijednost gregorijanskog pjevanja prikazala je u posve novom svijetlu.[19])

Nekoliko odlomaka disertacije objelodanio je dr Merz u Katoličkom listu g. 1923. Obilnu građu iz nje upotrebio je za dvadesetak članaka u raznim časopisima.

Šk. god. 1922/23. čitao je Ivan neke odlomke disertacije u akademskom društvu »Domagoj«. Pero Crnkovački (dr Ivanišić), tadašnji domagojac, objelodanio je poslije Merčeve smrti utiske, koje je na njega učinilo to čitanje: »Čitao nam je I. M. svoju doktorsku disertaciju. Plod studija, finog osjećaja i istinskog proživljavanja života. Pričinja se časomice, kao da on stoji posve iznad obrađenog materijala i promatra, kako nebeska ljepota katoličke liturgije svladava ohole pjesnike bezbožne Francuske. Kako ih čini malenima, sićušnima, nemoćnima. Kako ih krši, mrvi, raskida i onesviješćuje: Libera me, Domine, de morte aeterna — — , oživljuje: Rorate, caeli, desuper — — , podiže u visine: Alleluja — Resurrexit — — i baca opet u prah kao pokojnike i griješnike: Miserere — — . Ali M. nije samo objektivni psiholog. Na svakoj stranici vidiš i

---

[18]) Isp. D. Žanko, Misa u novijoj francuskoj literaturi, Život 1938, 9—10, 515.

[19]) Isp. Predgovor uredništva Katoličkog lista jednom izvatku iz disertacije, KL 1923, 33, 394.

osjećaš njega. Njega, koji je tako lijep, čist. Dok nam čita, duša mu gori vatrom, koje ja ne poznam. Glas zvoni ljepotom, koju sam vidio samo u dječjim očima. Pa kad dođe koje mjesto, koje ilustrira psalmom ili crkvenom himnom, onda je izražaj njegova lica neobičan. Ne znam da opišem to lice, koje plamti. Je li to intenzivni doživljaj literarne ljepote? Je li to proživljavanje božanske poezije sv. Pisma? Je li to izlijev ljubavi nebeskom Auktoru te poezije? Je li to čistoća mladenačke duše, koja izgara u čežnji za zaručnikom?«.[20])

3. Lično proživljavanje

Još prije duhovnih vježba u St. Gabrijelu znao se dr Merz spontano zanijeti za liturgiju i uživjeti se u ljepotu svetih obreda,[21]) no to su bili uglavnom samo pojedini doživljaji. Poslije boravka u St. Gabrijelu i još više u Parizu,[22]) gdje se upoznao s liturgijskim životom francuskih katolika, on je postao liturgijska duša, koja spontano osjeća, misli i govori u liturgijskom duhu.[23])

Glavni razlog, zašto je toliko ljubio liturgiju jest njegova velika ljubav prema Crkvi. »Nema jače ideje u Merčevu liku od ideje Crkve; Crkve, koja kroz papinstvo čuva nauku i naučava, te Crkve, koja kroz liturgiju moli i prinosi žrtvu hvale Ocu i pomoću koje — veli Merz — vjernik u svojoj duši proživljava sve faze vječnoga života Kristova i kroz koju svaki katolik postaje velik i universalan. Papinstvo i liturgija, to su krila Merčeve duše, to su bitni karakteristikon čitava njegova bića. Te ideje nalaze se u njega u takvoj jasnoći i krepčini, kako to samo kod svetaca, i to kod svetaca mistika susrećemo. Te dvije ideje:

---

[20]) Pero Crnkovački, Brat-vitez, Luč 1928, 9—10, 276.

[21]) Dr D. Kniewald, Dr I. Merz, 23.

[22]) O njegovu boravku u Parizu piše D. Žanko: »Po svemu se čini, da je Pariz izvršio na njega u tom smislu najdublji utjecaj. S dušom, kakvom je Ivan došao u Pariz 1920, proći kroz čudo katoličkog srca moderne Francuske pišući disertaciju, tragajući za umjetničkim aspektom Crkve, za liturgijskim duhom, to znači proći jedinstveno krštenje vodom ljepote« (dr I. Merz, ŽC, IV, 8, 193).

[23]) Predavanje George Goyaua o općinstvu svetih održano u Parizu 30. VII 1921. učinilo je na Merza dubok dojam. Taj dan je zapisao u svoj dnevnik: »Ja sam razumio jakost kršćanske molitve«. Od tada je svoju molitvu sasvim sjedinio s molitvom Crkve i tim je postala sasvim liturgijska (D. Žanko, dr I. Merz, ŽC IV, 4, 99).

crkvena nauka (enciklike) i crkvena molitva (liturgija), imale su u hrvatskoj jakih branitelja i učenih propagatora, ali Ivan Merz je prvi čovjek, koji ih je svetački pretočio u posljednji svoj živac i iz njih stvorio jedini smisao svoga kratkog života... Sva njegova duša to je bila ljubav za Crkvu«.[24])

U Parizu je započeo i do svoje smrti nastavio dnevno »moljenje sv. Mise« prateći sve molitve i obrede iz svog francusko-latinskog misala. Sveta Misa je snaga i svijetlo svakog njegovog dana. Izgledao je kod Mise preobražen. Svi svjedoci pripovijedaju, da je njegovo »moljenje sv. Mise« ostavljalo izvanredan dojam. To je za njega bila svečanost prepuna čudesa, koju navika nikad nije učinila banalnom.[25])

Jedan svećenik s otoka Hvara opisuje, kako mu je Merz služio kod sv. Mise i kako je primio sv. Pričest: »Pružajući mu sv. Hostiju pričinilo mi se, da mu s lica izlaze neke zrake, tako je ono bilo anđeoski svijetlo, gotovo preobražeo, kakovo se tek vidi na slikama sv. Alojzija... Nikada ne ću zaboraviti onog minuta otkrivenja«.[26])

Jednostavni i ozbiljni liturgijski tekstovi privlače njegov temperamenat više nego žarki i vatreni formulari subjektivnih molitava.[27])

Općaran i oduševljen ljepotom liturgije, pisao je o tom predmetu kao malo tko ne samo kod nas, nego i u stranom svijetu:

»Tako je čarobna ljepota katoličkih ceremonija, da čovjek, koji je jednom osjetio njene čare, osjeća u duši čežnju, da sve ostavi i sav svoj život provede u liturgijskim molitvama pjevajući dan i noć, bez prestanka hvalospjeve presv. Trojstvu«.[28])

«Svečana je liturgija u neku ruku projekcija neba na zemlju«.[29])

---

[24]) D. Žanko, Duša dra Ivana Merza, Život 1938, 5, 250.

[25] Isp. D. Žanko, Dr I. Merz, ŽC IV, 8, 194. — Dr D. K., Dr I. Merz — uzor modernog katolika, Križ 1933, 5, 1; Nedjelja 1933, 20, 1.

[26]) Dr D. Kniewald, dr I. Merz, 243.

[27]) Isp. D. Žanko, Duša dra Ivana Merza, Život 1938, 5, 271.

[28]) Navedeno prema H. Weber, Privlačivost liturgije, DŽ VII, 2, 94.

[29]) Dr I. Merz, Nešto o ljepoti rimokatoličke liturgije, Život 1924, 5, 261.

»Liturgija je ona tradicionalna veza, koja povezuje žive s mrtvima i s budućim pokoljenjima i koja ulijeva u čovječju dušu svijest, da nije osamljen, već da je i on jedna stanica u povijesti svoga naroda«.[30])

»Sv. liturgija je najbolji vođa, koji nam otkriva na vrlo pedagoški način u toku jedne crkvene godine sve pojedinosti iz života našega Spasitelja. Crkva je, naime, zaručnica Isusova, a duševni život savršene zaručnice je savršeni odraz duševnoga života Zaručnika. Ovaj je nutarnji život te nebeske zaručnice izražen na umjetnički način u svetoj liturgiji. Njene molitve i kretnje, njeni napjevi i miomirisi izsjajivanje su neba na zemlji, odraz su unutarnjeg života Božjega . . .«.[31])

»Liturgija imade posebnu moć, da djeluje na ljude da ih dovede k spoznanju vjere. Osobito se to onda može da ustanovi, kad prilike dopuštaju, da se ona izvodi na tradicionalan način, sa svim sjajem i popraćena gregorijanskim pjevanjem«.[32])

»Mislim, da se vrhunci stvorene ljepote, nalaze u Misalu i Brevijaru, pontifikalnoj Misi i gregorijanskim melodijama«.[33])

»Kako je dostojanstvena svečana konventualna Misa! Kako ide sve polako, da čovjek osjeti kucanje vječnosti! Čemu se žuriti, kad čovjek pjeva hvalu Božju, radi koje je stvoren? Čovjek je došao do cilja svoga, on ima samo da motri«.[34])

Sve ovo jasno govori, da je dr Ivan Merz znao pravo cijeniti ljepotu svete liturgije i da je još više ljubio i proživljavao liturgijski život i disao liturgijskim duhom, te tako na sebi ispunio želju sv. Crkve, što ju je dvadesetak godina poslije njegove smrti izrazio papa Pijo XII: »Što

---

[30]) Dr I. Merz, nav. čl. 263.

[31]) Iz predavanja »O unutarnjoj snazi Marijinih kongregacija« održanog na svečanoj akademiji Marijinih kongregacija za Bezgrešno Začeće g. 1923. Štampano u KL 1923, 618.

[32]) Dr I. Merz, Nešto o ljepoti rimokatoličke liturgije, Život 1924, 5, 264.

[33]) U pismu jednom svećeniku s Hvara, pisanom dva tjedna prije smrti, ŽC IV, 8, 195.

[34]) Dr I. Merz, U krilu svete liturgije, Hrvatska prosvjeta 1924, 12, 512.

god se tiče izvanjskog vjerskog bogoštovlja svakako je nužno; ali je nadasve važno, da kršćani **žive životom liturgije** i u sebi goje i povećavaju njezin vrhunaravni duh«.[35])

4. Liturgijski apostolat

Dr Ivan Merz bio je apostol liturgijske pobožnosti u najeminentnijem značenju riječi. Ljepotu crkvene molitve, koju je sam tako divno shvatio, nastojao je da otkrije i drugima. Privatnim razgovorima, predavanjima, vatrenim člancima po raznim časopisima i na mnogo drugih načina poticao je sve, a napose članove katoličkih organizacija, da se pridruže uzvišenim molitvama, što ih mole svećenici, posebno dok prisustvuju sv. Misi.

Kad je izišlo prvo izdanje hrvatskog prijevoda Rimskog misala od dra Kniewalda, Ivan je to shvatio kao epohalnu pojavu, pa je to izdanje ocijenio i preporučio, kako je to samo on znao:

»Ima li što ljepše i plodnije nego li je duševno proživljavanje crkvene godine?! Crkvena liturgijska molitva imade prema tome veliko odgojno značenje i s potpunim pravom možemo reći, da je Rimski misal najpedagoškije djelo, što ga uopće imamo: on je pedagogija par excellence«.[36])

»Uzmite i čitajte dnevno — u zoru po mogućnosti — Rimski misal i doskora ćete se uvjeriti, da je ta knjiga i s čisto literarnog stanovišta ljepša od svih djela sveukupne svjetske književnosti«.[37])

»Iz ovog izvađanja lako je zaključiti, da je prijevod ovako fundamentalnog djela epohalna pojava u našem književnom životu. Mogli bismo što više reći, da je to najvrijednija knjiga, što je mi uopće imamo na hrvatskom jeziku«.[38])

»Želimo svemu našemu puku, a osobito našemu đaštvu, da prigrli ovu knjigu sa svim žarom svoje duše. Neka

---

[35]) VĐB 1955, 10, 149. — »Quidquid ad externum religionis cultum attinet suam profecto habet gravitatem; attamen pernecesse poitssimum est Christianos Liturgiae vitam vivere, eiusque supernum alere ac refovere afflatum« (DP 161).

[36]) Ivan Merz, Razmatranje o Rimskom misalu, Hrvatska prosvjeta 1922, 3—4, 82.

[37]) Ibid. 83.

[38] Ibid. 84.

je nosi u crkvu i školu, na igralište i na put. Neka uči napamet slavopjeve i posljednice i tako nagomila blago vjerskoga znanja i prave poezije, koja će ga sve više približiti Gospodinu našemu Isusu Kristu... — Svaki organizirani katolički radnik neka bude struna, koja će neprestano brujiti u zajednici s velikim orkestrom cjelokupne Crkve na čast svojemu Začetniku milozvučne slavopjeve katoličke liturgije«.[39])

Kao što je on sam »molio svetu Misu« prateći svećenika na oltaru, tako se isto brinuo, da i drugi jednako rade.[40]) Po uzoru svetoga pape Pija X i on je svim srcem želio i nastojao, da sveta Misa ne bude samo okvir privatne molitve i pobožnosti, već da to bude zajednička žrtva i zajednička molitva cijele crkvene zajednice.

Dr Merz je već g. 1924. na đačkom sastanku Lige u Požegi počeo sustavno djelovati u pravcu liturgijskog apostolata. Na tom sastanku održao je predavanje »Duhovna obnova po liturgiji«,[41]) u kojem je katoličkim đacima stavio na srce, da razmatraju na temelju misala i da se pričeste, kad god prisustvuju kod Sv. Mise.[42])

Nastojao je, gdje je to bilo zgodno, da se sv. Misa zajednički recitira. I. Jäger DI sjeća se njegovih dragocjenih savjeta: »Kad sam polazio na koji orlovski tečaj, prije vlaka trebalo je još posjetiti Ivu, da mi dade upute za tečaj. A on je uvijek natrpao moju tašku »Svetim Misama« od dra Kniewalda i uputio me, da učim dečke, da na tečaju zajednički recitiraju sv. Misu. To je uvijek bilo najvažnije, što mi je imao preporučiti«.[43])

Znatan poticaj za liturgijsku obnovu dao je gospođi M. Springensfeld, potpredsjednici društva za sveudiljno klanjanje, koja o tome piše u listu od 12. X 1942.: »Meni je dao pobudu, da se i sama više bavim liturgijom i da s katoličkim društvima započnem liturgijska sijela. Pribavio mi je u tu svrhu knjige i časopise, te otvorio veze, proširio mi tako duševni vidik, te sam vrlo žalila, što već prije nisam tako upotrijebila tih sredstava vjerskoga ži-

---

[39]) Ibid. 87.

[40]) Dr D. K., Dr Ivan Merz — uzor modernog katolika, Križ 1933, 5, 2; Nedjelja 1933, 20, 2. — I. Jäger, Moj susret s Ivom, Život 1938, 5, 302.

[41]) Predavanje je štampano u Luči 1924/5, 1, 11—17.

[42]) Isp. dr D. Kniewald, dr Ivan Merz, 143.

[43]) I. Jäger, Nav. čl. 303.

vota. Kod prvog sijela u travnju 1924. u dvorani sv. Jeronima držao je i sam jedno liturgijsko predavanje; nastavio ih je u kapeli kongregacije dr Kniewald, a kasnije upravitelj kongregacije gospođa«.[44])

Oca Milana Pavelića DI, koji se bavio mišlju, da prevede crkvene himne, on je najviše — uz dra Kniewalda — bodrio, da to ostvari.

Njegovim nastojanjem uvedeno je g. 1927. koralno pjevanje u crkvi sv. Vinka.[45])

Na Kaptolu je o. Aleksi Benigaru, kasnijem misionaru u Kini dao poticaj, da na Božić 1924. drži pjevanu sv. Misu u gregorijanskom koralu, na latinskom jeziku. Premda je to za ono doba i u onim prilikama bilo odviše smiono, pokazao se njegov veliki žar i ljubav za sve što se odnosi na svetu liturgiju. — Nekoliko dana kasnije donijelo je »Hrvatsko pravo« noticu pod naslovom: »Zar i vi časna braćo franjevci?!« Tu se napada otac gvardijan i cijeli samostan. Prigovara im se, što »mjesto naših narodnih popjevaka — časna braća franjevci nađoše za shodno, da pjevaju pod sv. Misom neku latinsku tešku Misu... pa iz crkve iziđosmo zlovoljni, ljuti, da, bijesni, — duboko žaleći, da i časni oci franjevci zajedno sa svojim dosadašnjim glavarom nemaju ni toliko takta spram hrvatskog i katoličkog građanstva grada Zagreba, pa da ne ukidaju bar one hrvatske pjesme u svojoj crkvi, koje odavna opstoje i radi kojih se dolazi na sv. Misu...«[46] — Odgovarajući »Hrvatskom pravu« u »Katoličkom listu« pokazao je dr I. Merz, kako duboko misli i osjeća s Crkvom. Tu se, među ostalim, nalaze i ovi jaki izrazi: »Što se tiče narodne crkvene pjesme i glazbe, to će ova opet pod uplivom općenite latinske početi se buditi na novi život i cvasti. Uzmite samo naše stare hrvatske pjesmarice, pa ćete vidjeti, da Hrvati ne bi uopće imali narodnih crkvenih pjesama, da se u prijašnjim vjekovima u našim zemljama nije gojilo latinsko službeno gregorijansko bogoslužje... Od prijeke je potrebe, da se ovome povrati u svim našim crkvama njegovo mjesto, a da ga narodna crkvena umjetnost kao cvijećem ovjenča. — Kod nas se još uvijek drži, da sve mora ostati pri starom i da su naše narodne pjesme vrhunac poezije.

[44]) J. Vrbanek, Vitez Kristov, 133—134.
[45]) Isp. ibid. 134.
[46]) Isp. Hrvatsko pravo, 29. XII 1924.

Mnogi misle, da se u crkvu dolazi poradi pjesme. Ali je načelo katoličke liturgije, da se pod Misom ne pjeva, već da se Misa pjeva. Ako smo mi u našim zemljama još uvijek pod uplivom liturgičkog liberalizma i ne osjećamo, kako smo nazadni, to moramo većim oduševljenjem da pozdravimo ovaj početak reforme zagrebačkih otaca franjevaca. — Neka Gospod blagoslovi taj njihov smioni pothvat!«[47])

Dva dana iza ovog Božića, 27. XII 1924. poveo je Ivan grupu akademičara kongreganista u trapistički samostan u Reichenburg, gdje su cijeli dan posvetili proživljavanju sv. liturgije. Već na svom polasku onamo on je nešto drugo nego obično pobožni čovjek. Zanesen je u Gospodina, i to traje cijelo vrijeme boravka ondje. Nije to bilo samo književno ili pjesničko maštanje, nego stvarno doživljavanje saobraćaja s Bogom uz zanosno čuvstvo.[48]) Svoje i njihove dojmove živo je opisao u članku »U krilu sv. liturgije«. Evo nekoliko njegovih misli: »Sveta liturgija, to su vratašca, pomoću kojih možemo da zavirimo u svetište trapističkog života. Svi svećenici dolaze u određene sate danju i noću i pjevaju božanski oficij. Kad slušamo ove divne melodije i nastojimo razumjeti i shvatiti smisao teksta, to tek onda možemo pojmiti sreću tih ljudi, koji su ostavili prolazne radosti ovoga svijeta i već ovdje na zemlji počeli pjevati hvalu Stvoritelju, ne iščekujući za to, kao mi, što živimo na svijetu, čas smrti.[49]) — U vezi s tim odlučio je, da će kod slijedeće »liturgijske ekskurzije« učesnike još temeljitije pripraviti i još ih bolje upoznati s tekstom onih dijelova liturgije, kojima će prebivati, da tako »učesnici ne budu samo gledaoci, koji promatraju s manje ili više razumijevanja, što drugi rade, već će trebati da budu **dionici:** oni treba da unaprijed tako dobro upoznaju sam tekst, te će tom prilikom moći obavljati glazbeno razmatranje i tako povećati pred prijestoljem Svevišnjega zbor onih, koji mu pjevaju hvalu«.[50])

Bilo mu je mnogo do toga, da se što više vjernika, barem djelomično pridruži **moljenju brevijara.** Kao što o mi-

---

[47]) Dr I. Merz, Božićno bogoslužje kod otaca franjevaca, odgovor Hrvatskom pravu, KL 1925, 3, 35—37.

[48]) Isp. dr D. Kniewald, dr Ivan Merz, 205; J. Vrbanek, Vitez Kristov 135.

[49]) Dr I. Merz, U krilu sv. liturgije, Hrvatska prosvjeta 1924, XII, 517.

[50]) Ibid.

salu, jednako zanosno piše i o brevijaru: »U Francuskoj je u XVII vijeku bio preveden cijeli časoslov. Najveći književnici kao Corneille i Racine preveli su na francuski sve himne i mnoge psalme. Liturgija je oduševila najveće duhove: od sv. Augustina (koji je plakao slušajući hvalospjeve sv. Ambrozija) do Dantea... U XII vijeku je uz preporod katoličkog života u Francuskoj bila i renesansa liturgijskog života. Veliki Pascal je redovito pjevao poput kakvog benediktinca božanski oficij.[51]) — Uz misal je najljepši molitvenik časoslov. Ne, on nije samo molitvenik, on je s misalom najljepše književno djelo, što ga čovječanstvo posjeduje«.[52])

S kakovim je zanosom širio moljenje psalama i kantika iz brevijara svjedoči pisac članka o liturgijskoj zahvali poslije sv. Mise u časopisu »Život s Crkvom«: »Nikad ne ću zaboraviti s kakvim nam je oduševljenjem čitao ovu pjesmu (kantik triju mladića) prvi naš liturgijski odgojeni vjernik, pok. dr Ivan Merz na jednom osamljenom dalmatinskom otočiću... Okupio nas je oko sebe, otvorio svoj misal, te nam riječ po riječ govorio ovu pjesmu, da je zapišemo u svoje bilježnice«.[53])

U svemu tom nastojanju oko poznavanja svete liturgije dr Merz nije ostao samo na površini, nego je živo želio, da vjernici shvate i usvoje duh liturgije.[54]) Stoga je nadasve preporučivao **liturgijsko razmatranje.** U svom prekrasnom predavanju[55]) na sastanku u Požegi dao je o tome dragocjene savjete: »Pročitajte si uoči svakoga dana ili Misu slijedeća dana ili u cijelosti ono poglavlje iz Evanđelja iz Poslanice, koje će se čitati. Iz ovoga izlučite jednu ili više rečenica, koje odgovaraju vašim duševnim potrebama i s tim mislima zaspite... Ovisi o vremenu, da li ćete svoje razmatranje obaviti izvan Mise, ili za vrijeme same svete Mise. Ja bih svakako bio za to, da za sv. Mise ništa drugo ne molite, nego da molite samu sv. Misu. No, jer je većini od vas vrijeme odmjereno, to možete od podizanja razmatrati o onim rečenicama, koje ste izabrali prije počinka. Na taj način razmatrate o jednoj ideji, koji iznosi

---

[51]) I. Merz, Razmatranja o Rimskom misalu, Hrvatska prosvjeta 1922, 3—4, 81.

[52]) Ibid. 83.

[53]) ŽC I, 33, 32.

[54]) Na mnogo mjesta to naglašuje i enciklika MD.

[55]) Štampano u Luči 1924/5, 1, 11—17.

sama sv. Misa i spajate liturgijsku molitvu s običnim razmatranjem... Po liturgijskom razmatranju svaki katolik postaje velik i universalan. On ostavlja po strani svoje osobne interese i počinje osjećati, što osjeća Crkva, taj velebni odraz samog neizmjernog Krista... Vjernik, koji se liturgijski moli pridružuje se korovima anđeoskim, koji neprestano hvale Stvoritelja... Tako je njegova molitva socijalna, sjedinjena s Crkvom«.[56]) — Slično svjetuje i u jednome drugom predavanju: »Razmišljajmo dnevno o navedenim stvarima: o Starom i Novom Zavjetu, o životu svetaca ili o sv. liturgiji...«[57])

Evo još nekoliko njegovih misli i pobuda o **obnovi crkvenog pjevanja:**

»Sveta je Crkva malo nebo na zemlji. Zato ona ne smije biti bez svoje glazbe, muzike i pjevanja... Sveta je Crkva oduvijek pjevala: i u katakombama i nad katakombama... Gdje se zaboravlja na crkveno pjevanje, zaboravlja se na jednu svetu i veliku crkvenu predaju. A obnoviti kršćanski život znači obnoviti crkveni život — crkvene običaje i predaje. Obnoviti dakle i crkveno pjevanje. Dobar crkveni zbor jednako je znamenit kao i dobar crkveni propovjednik«.[58])

»U doba hrvatskog kraljevstva bilo je mnogo benediktinskih samostana iz kojih se neprestano dizala hvala Božja prema nebeskim visinama. Skoro sve je nestalo i mi pitamo, nije li s tim samostanima nestalo i vremenito blagostanje hrvatskog naroda; nisu li ti kontemplativni bedemi, od kojih su se odbijale navale neprijatelja narodne duše i koji su oboružani teškim topništvom svojih pjevanih molitava i trapnja prolomili brane nebeske milosti, koja je u doba Tomislava bujno tekla hrvatskim dušama? Skoro je sve iščezlo! Ali je na nama da pripravimo narod na gregorijansku obnovu i na dolazak benediktinaca i inih promatrajućih redova u naše opustjele krajeve. — Vjerska društva, organizacije katoličke akcije zapada časna zadaća liturgijskog apostolata. Želja je to sv. Stolice, a želja je Oca svih kršćana zapovijed pravoj djeci... Euharistijski

---

[56]) Luč 1924, 11, 15—17.

[57]) Dr I. Merz, O nutarnjoj snazi Marijinih kongregacija, KL 1923, 618.

[58]) Iz članka Crkveno pjevanje, Katolički tjednik 1927, 23, 3.

smo program, hvala Bogu, već počeli provoditi s mnogo uspjeha, nadošao je čas, da postanemo apostolima liturgijskog programa«.[59])

»Originalna sv. Misa, kako ju je Gospod ustanovio za Veliki četvrtak, bila je pjevana Misa«.[60])

»Može se naći iznimnih vrsta pjevanja, koje služe u raznim prilikama i koje su štaviše odobrene od Crkve (par l'Eglise); no postoji samo jedna glazba Crkve (de l'Eglise), koja je njeno vlasništvo, a to je gregorijanska. To su riječi jednoga od prvih stručnjaka u tom pogledu, Amédée Gastouéa (La musique d'Eglise, Lyon,, Janin Frères, 1911). — Pa ako katolici danas vole druge vrste glazbe od gregorijanske, znači — logično po sv. Tomi — da su još prilično tupi i sjetilni i da se treba služiti bučnim sredstvima (poput Židova, koji su u bogoslužju upotrebljavali bučne trube), da ih dovedemo do Boga. No u načelu moramo priznati, da gregorijanska glazba više odgovara duhu novog, otkupljenog Jeruzalema i da je treba što više širiti u sve slojeve naroda ... — Ta je umjetnost za puk i sliči puku, koji ju je često i sam stvorio«.[61])

»Današnji pokvareni ukus nema više shvaćanja za ljepotu liturgijske, gregorijanske glazbe. Ne pomišlja se na to, da upravo ta glazba preporađa ljudske duše i čini ih boljima; po njoj čovjek dobije intuiciju realnosti vrhunaravnoga svijeta«.[62])

— Iz svega navedenog može se jasno nazrijeti svijetli lik neumornog radnika i revnog apostola liturgijske obnove, čiji je život bio najbolja pouka za sve, koji su ga poznavali, jer su mu usta govorila o onome, čega je srce bilo puno!

5. Liturgijska literarna djelatnost

U većini religioznih članaka, što ih je napisao dr I. Merz, može se zapaziti njegova liturgijska orijentacija. Ali na osobiti način dolazi do izražaja njegova ljubav sv. bogoslužju u onim člancima, u kojima ex professo radi o liturgijskim pitanjima. U raznim časopisima objelodanio je

---

59) Dr Ivan Merz, Gregorijanska glazba, Život 1928, 1, 36—38.

60) Ivan Merz, Razmatranja o Rimskom misalu, Hrvatska prosvjeta 1922, 3—4, 85.

61) Dr I. Merz, Art pour Dieu, Hrvatska prosvjeta 1925, 3, 74.

62) Dr I. Merz, Nešto o ljepoti rimokatoličke liturgije, Život 1924, 5, 265.

mnogo manjih liturgijskih članaka i prijevoda, a evo popisa najvažnijih:

»Claudel: Annonce fait a Marie«. Hrvatska prosvjeta 1921, 7, 25.

»Francis Jammes: Monsieur le Cuyré d'Ozeron«. Luč 1921—22, 9—10, 259—265.

»Razmatranja o Rimskome misalu«. Hrvatska prosvjeta 1922, 3—4, 81—87.[63])

»Yoris-Karl Huysmans«. Luč 1922—23, 5—6, 129—130.[64])

»Upliv liturgije na francusku književnost od Chateaubrianda (1801) do danas«. KL 1923, 33, 394—397. Nastavak i svršetak u br. 37 i 38.[65])

»Umjetnički utjecaj latinske liturgije na obraćenje jednog naturalističkog književnika«. Luč 1922—23, 9—10, 204—209.[66])

»Preporod crkvene glazbe«. Narodna politika 1923, 3, 1.

»Crkveni koncert«. Narodna politika 1923, 24, 3.

»Paul Claudel i liturgija«. Hrvatska prosvjeta 1923, 9, 414—424.[67])

»La liturgie catholique dans l'oeuve de Baumann«. Cahiers catoliques 1924, 10. X.

»Liturgijska predavanja u Zagrebu«. Nedjelja 1924, 4. V.

»Nešto o ljepoti rimokatoličke liturgije«. Život 1924, 5, 260—267.

»Liturgija i umjetnost«. Život 1924, 6, 336—340.

---

[63]) Vrlo lijepo u kratkim crtama opisana povijest liturgijske obnove u svijetu, zatim ljepota misala i brevijara, značenje ovog prijevoda i glavni nedostatak: što uz hrvatski nema i latinskoga teksta.

[64]) Upliv liurgije na Haysmansa. Njegovo obraćanje opisano u romanu »En route«.

[65]) Ulomci iz disertacije.

[66]) Odlomak iz Huysmansova romana »En route«: Oblačenje redovnice.

[67]) 22. poglavlje iz disertacije. Preveo dr Cepulić. Tu je Merz ocrtao Claudela kao izrazitog liturgijskog pjesnika: »**On je liturgijski pjesnik par excellence**... Tako je usvojio liturgijski govor, da se pod njegovim perom bez prestanka vraćaju molitve himana ili psalama. Claudel je pokazao uvodeći liturgiju u svijet umjetnosti, da te tajne sile sačinjavaju jedan vrlo raznolik i bogat, do tada gotovo neistražen svemir« (242).

»Liturgijski kutić«. Posestrimstvo — u svim brojevima od prosinca 1923. do konca 1924.

»Duhovna obnova po liturgiji«. Luč 1924, 4. XI.[68])

»U krilu sv. liturgije«. Hrvatska prosvjeta 1924, 12 2.[69])

»Aut pour Dieu«. Hrvatska prosvjeta 1925, 4, 73—76; 5, 123—125[70])

»Božićno bogoslužje kod otaca franjevaca«. KL 1925, 3, 35—37[71])

»Isus prijatelj malenih«. KL 1925, 43, 551—552.[72])

»Himan djevica«. Za vjeru i dom 1925, 5.

»Oblačenje redovnica«. Za vjeru i dom 1925, 9—10.

»Ljepota crkvene godine«. Život 1926, 4.

»Obred oblačenja novakinja«. Franjevački vjesnik 1928, 1.

»Gregorijanska glazba«. Život 1928, 1, 34—38.

»Liturgija i sv. Franjo Saleški«. Franjevački vjesnik 1928, 4.

***

Iz svega što smo iznijeli može se zaključiti, da je dr Ivan Merz bio jedinstvena pojava vanredne ljubavi prema sv. liturgiji. Providnost Božja dala nam je ovog žarkog apostola liturgijske misli u samim počecima liturgijske obnove, da svojim životom i svojim perom pokaže hrvatskim vjernicima uzvišenost crkvene molitve.

Ovog velikog liturgijskog apostola možemo s pravom ubrojiti među prve i najveće pobornike ideje o **aktivnom sudjelovanju vjernika kod bogoslužja,** kako su je rastumačili i preporučili pape sv. Pijo X,[73]) Pijo XI[74]) i Pijo XII.[75])

Stoga će ime dra Ivana Merza biti trajno u srcu i na jeziku svih promicatelja liturgijske obnove kod Hrvata. Njegov svetački život i njegov apostolski rad ostat će uzor, kako treba misliti, osjećati, moliti, živjeti i raditi s Crkvom.

---

[68]) Predavanje održano na sastanku u Požegi.
[69]) O liturgiji kod trapista u Reichenburgu.
[70]) O crkvenoj glazbi.
[71]) Odgovor Hrvatskom pravu.
[72]) Liturgijski momenti u tom molitveniku.
[73]) DP 12.
[74]) DP 61 i 65.
[75]) DP 125—135.

Njegova nadzemaljska pojava jest utjelovljena apologija nastojanja oko liturgijske obnove i trajna potvrda, da nije dalek put od pobožnog proživljavanja liturgije do uzornog kršćanskog života i istinite svetosti.

Liturgijski rad dra Ivana Merza ima svoju trajnu vrijednost! U malo godina mnogo je učinio! »Consumatus in brevi explevit tempora multa«![76])

Dr FRA JURE RADIĆ

PROPOVIJED PO TAKSI

Ja sam iz kraja i iz dijeceze, gdje nema propovijedanja ni ispovijedanja po taksi. Nikada mi još nitko nije ni ponudio ni dao honorara, ako sam bio pozvan, da negdje propovijedam ili ispovijedam. Na godu, na mladoj misi, na trodnevnici, u korizmi. Nije mi nitko nudio novaca, ni kad bih ga zamijenio u kojoj crkvenoj funkciji. A nijesam ni ja nijednom od svećeničkih kolega ni nudio ni davao honorara, kad bi on mene zamijenio ili kad bih ga zamolio, da bude u mojoj crkvi, festivalni, propovjednik, celebrant ili jedan od svećenika iz asistencije. Ni za kakve crkvene, bogoslužbene, funkcije nitko nikada nije u nas ni zahtijevao ni uzimao takse: osim kad je ona bila propisana dijecezanskim taksovnikom, a na narudžbu vjernika (kod sprovoda i kod svečanog »Requiem«-a). Sve se je to klasiralo kao svećenička dužnost ili, u najmanju ruku, kao kolegijalna usluga i staleška, svećenička, solidarnost. Od vajkada je to u Bosni bilo tako.

No znao sam, i dosada, da svagdje, — na našemu nacionalno-crkvenom teritoriju, — nije bilo tako. U krajevima, gdje je kler uvijek bio siromašniji i, uglavnom, i živio samo od misa i od crkvenih funkcija, bilo je u običaju, da stranim svećenicima daju neki honorar, kad u drugoj crkvi ili župi propovijedaju, odnosno sudjeluju u funkcijama. Valjda je to išlo na račun crkvene blagajne, ili i sami vjernici podmirivali taj izdatak dobrovoljnim darivanjem, posebnim prilozima »ad hoc«. Ja to pozitivno ne znam.

Ipak, vrlo me je i iznenadilo i razočaralo, kad je jedan mladi svećenik (baš iz našega kraja) branio, u većem svećeničkom društvu, uzus taksiranja svećeničkih usluga i

---

[76]) Sap. 4, 13.

Njegova nadzemaljska pojava jest utjelovljena apologija nastojanja oko liturgijske obnove i trajna potvrda, da nije dalek put od pobožnog proživljavanja liturgije do uzornog kršćanskog života i istinite svetosti.

Liturgijski rad dra Ivana Merza ima svoju trajnu vrijednost! U malo godina mnogo je učinio! »Consumatus in brevi explevit tempora multa«![76])

Dr FRA JURE RADIĆ

PROPOVIJED PO TAKSI

Ja sam iz kraja i iz dijeceze, gdje nema propovijedanja ni ispovijedanja po taksi. Nikada mi još nitko nije ni ponudio ni dao honorara, ako sam bio pozvan, da negdje propovijedam ili ispovijedam. Na godu, na mladoj misi, na trodnevnici, u korizmi. Nije mi nitko nudio novaca, ni kad bih ga zamijenio u kojoj crkvenoj funkciji. A nijesam ni ja nijednom od svećeničkih kolega ni nudio ni davao honorara, kad bi on mene zamijenio ili kad bih ga zamolio, da bude u mojoj crkvi, festivalni, propovjednik, celebrant ili jedan od svećenika iz asistencije. Ni za kakve crkvene, bogoslužbene, funkcije nitko nikada nije u nas ni zahtijevao ni uzimao takse: osim kad je ona bila propisana dijecezanskim taksovnikom, a na narudžbu vjernika (kod sprovoda i kod svečanog »Requiem«-a). Sve se je to klasiralo kao svećenička dužnost ili, u najmanju ruku, kao kolegijalna usluga i staleška, svećenička, solidarnost. Od vajkada je to u Bosni bilo tako.

No znao sam, i dosada, da svagdje, — na našemu nacionalno-crkvenom teritoriju, — nije bilo tako. U krajevima, gdje je kler uvijek bio siromašniji i, uglavnom, i živio samo od misa i od crkvenih funkcija, bilo je u običaju, da stranim svećenicima daju neki honorar, kad u drugoj crkvi ili župi propovijedaju, odnosno sudjeluju u funkcijama. Valjda je to išlo na račun crkvene blagajne, ili i sami vjernici podmirivali taj izdatak dobrovoljnim darivanjem, posebnim prilozima »ad hoc«. Ja to pozitivno ne znam.

Ipak, vrlo me je i iznenadilo i razočaralo, kad je jedan mladi svećenik (baš iz našega kraja) branio, u većem svećeničkom društvu, uzus taksiranja svećeničkih usluga i

[76]) Sap. 4, 13.

ispomoći kao posve normalan i praktično nuždan i jedino moguć. »Svagdje se tako radi. Točno je određeno, kolika je taksa za propovijed, za ispovijedanje, za pojedine funkcije u crkvi.« I stao je, paušalno, izbrajati dijeceze kod nas, gdje je to tako uređeno. »I u Austriji je tako. I u Njemačkoj. I u Americi!«

Nijesam baš posve doslovce uzeo tih njegovih apodiktičkih tvrdnji pod gotov groš. Znam, kako se lako, u ovakovim »domaćim« diskusijama, pretjeruje, generalizira, govori od oka i »od aršina«. Ne znam, ni je li baš sve tako u katoličkom inozemstvu, koje je on spominjao. Dok sam ja ondje boravio, — u mlađim godinama; prije decenija, — nije bilo tako. Nitko mi nije plaćao zamjene: dali bi mi samo intenciju, — ako je misa bila fiksirana. I dobio bih doručak.

Ali i ako je, danas, tako, ja iskreno kažem, da u tom ne gledam nikakva ideala. I da ne vidim ni najmanjega razloga, da se i mi za takvu, »poslovnu«, praksu oduševljavamo. »In hoc non laudo!« (1. Kor. 11, 22.).

Nije pastoralna mudrost u slijepom kopiranju onoga, što drugi rade: ona je u udubljivanju u Gospodinov mentalitet i u njegove evanđeoske metode; u biranju i selekciji; po specifičnim, nadnaravnim, kriterijima.

A po tim kriterijima takse su u crkvenom životu, uvijek, odiozna stvar. Vremena, kad su se one kultivirale, nijesu nikada bila vremena procvata crkvenog života. Previše zaudaraju po sistemu duhodarstvenog ureda i »kuće trgovačke« (Iv. 2, 16.). Nauče nas, da se previše uzdamo u financijsku organizaciju, a premalo u Providnost. »Poslovnost« u duhovnoj pastvi i u apostolatu nije nikada evanđeoska. Evanđelje voli milostinju i darivanje, nego dažbine i »decimae«. Farizeji su davali »desetinu od metvice i od kopra i od kima« (Mat. 23, 23.; Luk. 11, 42.); prvi kršćani nijesu; oni su dobrovoljno »metali pred noge apostolima« (Dj. Ap. 4, 34—37.), što su sami htjeli (Dj. Ap. 5, 4.; 1. Kor. 16, 2.; 2. Kor. 9, 5. 7.). Takse prave od nas činovnike, — a koji put i poreznike, — i ubijaju nam auktoritet. Uvijek je opasno vezati duhovno uz materijalno. Slabo će tko ozbiljno uzeti iz naših usta i žigosanje grijeha i veličanje pravde, ako s tim poveže predodžbu, da će nam za to, — odmah, čim siđemo s oltara, — kanuti dukat u džep. Ideal je uvijek u što većoj spontanosti i dematerijalizaciji evanđeoske propovijedi i pastoralne prakse.

Meni se čini, da »taksiranju« treba, — osobito sada iza koncila, — povući što uže granice. I u zemljama, gdje je, još odavna, uvedena i legalizirana praksa »oporezivanja« vjernika, koji dolaze u crkvu. A gdje to nije, treba kolikogod je moguće, izbjegavati, da se ona uvede. I u odnosu svećenika i vjernika, i u odnosu svećenika između sebe. Dosta nam je nevolje i glavobolje i sa stolarinskim i kancelarijskim taksama, a kamo li da još taksiramo i propovijedi, i sjedanje u ispovjedaonicu.

Dva bi principa trebalo, izgleda, postaviti na tom području:

Tko od svećenika ima već od drugdje pristojnu eksistenciju, morao bi sve usluge braći, — u propovijedanju i ispovijedanju, — činiti »gratis«: samo za Božju plaću; od ljubavi k dušama. Niti bi mu za to trebalo nuditi honorara, niti i ga on smio primati. Nature li mu ga silom, neka ga odmah, na licu mjesta, pokloni u neku dobru svrhu! I na velikim prošteništima dosta bi bilo svećenicima, koji pomažu u ispovijedanju i ceremonijama, platiti putne troškove i dati im dobru hranu, ali »satnica« i »dnevnica« ne bi trebalo nikome davati. A tko će, od svećenika, doći na koje proštenište, mogao bi — ne bude li dosta susjeda i dobrovoljaca, — određivati Ordinarijat.

S druge strane svećenike, — a pogotovu redovnike, — koji svojom redovitom službom nijesu materijalno osigurani i kojima je, možda, to ispomaganje (misije, duhovne vježbe, zamjene) profesija, a, razumije se, i sve one među nama, koji su oskudni i potrebni, trebat će i ubuduće materijalno remunerirati: samo i to više u formi nadarivanja, a što manje u formi »takse« i »računa«; bez fiksnih mjerila, »oferti«, »ugovora« i »cjenika«; diskretno i više indirektno, nego direktno.

I još nešto! Sakramente i sakramentale treba postepeno osloboditi od svakog, — i indirektnog, — oporezovanja. Ne bi se smjele »naplaćivati« cedulje za ispovijed, pa ni za onu »korizmenu«; ne bi se smjelo n i š t a uzimati za »upis i ispis« pri krštenju i smrti; ne bi trebalo naplaćivati ni »krizmenih cedulja«; a najmanje predlagati, da se za jednu krizmenu cedulju ubire 500 dinara: gdje nam je, ljudi, duša? Troškove, koje u vezi s krizmom, biskupovim dočekom i drugim sličnim prilikama, nosi župnik ili župa, neka vjernici radije pokrivaju u neoficijelnoj formi: nekim paušalnim, dobrovoljnim, prinosom; u novcu ili u naravi.

Danas, sutra, morat će se, sigurno, ovom stvari pozabaviti i crkveno zakonodavstvo. I partikularno. I kod nas. Pa je dobro, da se na to unaprijed pomišlja i o tom govori. Ovaj članak samo je prvi prilog diskusiji o tom problemu. Jedna od ideja.

Uostalom, glavnu riječ treba da u tom ima svećenički idealizam. I apostolski instinkt. A progovorio je, on već i dosada, sto puta iz usta svećeničkih idealista. I iz usta onoga rimskog kardinala, koji je, pred godinu, dvije, kad su mu, iza propovijedi ili funkcije, htjeli da na crkvenim vratima ture u ruke honorar u kuverti, rekao: »Ni kao mlad svećenik nijesam nikada primio za propovijed honorara. Ne ću ni sada kao kardinal!« I iz usta onoga našega biskupa, koji je, rezolutno i opetovno, otklonio sugestiju, da se i na prošteništima u njegovoj dijecezi daju svećenicima, — pastoralcima, — dnevnice i satnice za ispovijedanje. U koliko, na prošteništima pada dobrovoljnih darova, najbolje ih je upotrijebiti, dijelom za bolju organizaciju i financiranje hodočašća i uljepšavanje svetišta, a dijelom za opće, dijecezanske, crkvene i karitativne, potrebe.

Ima to i svoj pastoralni raison. Nitko ne može poreći, da se puno i samosvjesnije i auktoritativnije propovijeda, — propovijeda, ali i piše, — kad čovjek zna, — i kad ljudi znadu, — da materijalni interes onoga, koji govori ili piše, ne igra pritom nikakve uloge.

Propovijed po taksi sve je prije nego apostolski i pastoralni ideal!

Dr Č. Č.

PAR PRAKTIČNIH ZAKLJUČAKA IZ SABORSKOG DEKRETA O EKUMENIZMU

Ograničit ću se samo na ono što bismo za sjedinjenje kršćana mogli učiniti mi svećenici, sami i preko svojih vjernika, i što se usuđujemo za to očekivati od svojih nadpastira.

1) Iza kako dekret o ek. veli: »Moramo od Duha moliti milost iskrenog odricanja, poniznosti i krotkosti u službi i bratske darežljivosti srca prema drugima« (7) nastavlja: »Ova se opomena posebno tiče onih koji su promaknuti u sveti red upravo zato, da se nastavlja Kristova misija, koji dođe među nas da služi a ne da mu služe (Mt 20, 28)«. Ne radi se tu samo o neprestanom našem opće-

Danas, sutra, morat će se, sigurno, ovom stvari pozabaviti i crkveno zakonodavstvo. I partikularno. I kod nas. Pa je dobro, da se na to unaprijed pomišlja i o tom govori. Ovaj članak samo je prvi prilog diskusiji o tom problemu. Jedna od ideja.

Uostalom, glavnu riječ treba da u tom ima svećenički idealizam. I apostolski instinkt. A progovorio je, on već i dosada, sto puta iz usta svećeničkih idealista. I iz usta onoga rimskog kardinala, koji je, pred godinu, dvije, kad su mu, iza propovijedi ili funkcije, htjeli da na crkvenim vratima ture u ruke honorar u kuverti, rekao: »Ni kao mlad svećenik nijesam nikada primio za propovijed honorara. Ne ću ni sada kao kardinal!« I iz usta onoga našega biskupa, koji je, rezolutno i opetovno, otklonio sugestiju, da se i na proštenіštima u njegovoj dijecezi daju svećenicima, — pastoralcima, — dnevnice i satnice za ispovijedanje. U koliko, na proštenіštima pada dobrovoljnih darova, najbolje ih je upotrijebiti, dijelom za bolju organizaciju i financiranje hodočašća i uljepšavanje svetišta, a dijelom za opće, dijecezanske, crkvene i karitativne, potrebe.

Ima to i svoj pastoralni raison. Nitko ne može poreći, da se puno i samosvjesnije i auktoritativnije propovijeda, — propovijeda, ali i piše, — kad čovjek zna, — i kad ljudi znadu, — da materijalni interes onoga, koji govori ili piše, ne igra pritom nikakve uloge.

Propovijed po taksi sve je prije nego apostolski i pastoralni ideal!

Dr Č. Č.

PAR PRAKTIČNIH ZAKLJUČAKA IZ SABORSKOG DEKRETA O EKUMENIZMU

Ograničit ću se samo na ono što bismo za sjedinjenje kršćana mogli učiniti mi svećenici, sami i preko svojih vjernika, i što se usuđujemo za to očekivati od svojih nadpastira.

1) Iza kako dekret o ek. veli: »Moramo od Duha moliti milost iskrenog odricanja, poniznosti i krotkosti u službi i bratske darežljivosti srca prema drugima« (7) nastavlja: »Ova se opomena posebno tiče onih koji su promaknuti u sveti red upravo zato, da se nastavlja Kristova misija, koji dođe među nas da služi a ne da mu služe (Mt 20, 28)«. Ne radi se tu samo o neprestanom našem opće-

nitom popravljanju samog sebe, već i o promjeni našeg mišljenja s obzirom na odijeljenu braću. Dekret o ek. posebno to ističe kad govori o istočnim Crkvama: »Sveti sabor potiče doduše sve, ali posebno one koji nastoje i teže za ponovnim uspostavljanjem željkovane potpune zajednice između istočne Crkve i Crkve katoličke, da vode računa i misle na te posebne okolnosti u kojima su nastajale i razvijale se istočne Crkve, kao i na narav veza koje su postojale među njima i rimskom Stolicom prije razdvajanja (separationem) i da o svima tim stvarima stvore sebi pravi sud. Budu li se svi toga strogo pridržavali, sve će to uvelike olakšati razgovor za kojim se ide« (14). Računajmo time, da se u svakome od nas nagomilalo mnogo neraspoloženja, možda čak i žučljivosti prema istočnjacima: na temelju naše budne narodne svijesti, odgoja i izobrazbe (koja nije uvijek bila u duhu citiranoga čl. 10. ovog dekreta), a možda koji put i nekog doživljenog razočaranja.

Evo sredstva za to naše vlastito preodgajanje: »Toplo se preporuča, da katolici češće zahvaćaju u to duhovno blago istočnih Otaca, koje čitava čovjeka uzdiže na promatranje božanskih stvari. Neka svi znadu, da je vrlo važno tu prebogatu liturgijsku i duhovnu očevinu istočnjaka upoznati, častiti, čuvati i njegovati, da bismo u potpunosti i vjerno očuvali kršćansku predaju i da bismo pripravili put i ostvarili izmirenje istočnih i zapadnih kršćana« (16). Ako treba da to svi znadu, koliko više mi koji smo pozvani da sve vodimo i svima prednjačimo. A mi smo svršili teologiju koja je bila drukčije usmjerena, jer se tek sada po koncilu govori o »novoj ekumenskoj teologiji« (v. cit. Quartalschrift 334—8), za koju još ne postoje priručnici. (Ipak da spomenem barem nešto: po mnogim se našim starim knjižnicama nalaze »Slave Božje milosti« od velikog teologa Scheebena. Divna knjiga, bogata citatima osobito istočnih otaca, otvorit će nam barem nekoliko gore spomenuto blago.) Bez studija ekumenskih problema ostat će naše zanimanje za taj rad uvijek na primitivnom stupnju. Dugogodišnji holandski župnik i sada biskup Nierman u 4. br. revije »Concilium« pod naslovom »Što se može u jednoj dijecezi učiniti za sjedinjenje kršćana?« stavlja na prvo mjesto studijske sastanke s inovjercima. U istom je broju članak münsterskog prof. Schulz-a »Razgovor s pravoslavljem« s ovim podnaslovima koje navodim kao predmete event. obrada: Euharistična eklesiologija, Euha-

ristijsko jedinstvo i primat, Autonomija patrijarhata, Rim i istočni patrijarhati, O pravima istočne Crkve, Istočna Crkva i jedna Kristova Crkva, Pravoslavlje kao istočni katolicizam, Duh i život istočnih Crkava, a samo za ovu zadnju temu spominje dvadesetak zgodnih djela.

I bez poznavanja sve te problematike i literature možemo se svi naći u prigodi da s kojim istočnjakom razgovaramo o ekumenskim pitanjima, pa je kod toga najvažnije da se nastojimo uživjeti u njegov mentalitet. Konkretno mislimo, da smo rođeni i odgojeni u njegovim prilikama. Nećemo ništa izgubiti od svoga, ako dotičnoga pravo shvatimo, a pravo shvatiti znači dobrim dijelom i opravdati, dakako, ne neku manje ispravnu nauku nego onoga koji je s njom srastao i od koje ćemo ga osloboditi samo postavši svima sve da sve predobijemo za Krista.

Što se tiče molitve suvišno je ponavljati gore navedene riječi dekreta. I tu samo bratska sugestija: nemojmo besvijesno preletjeti, kad svakog dana u sv. Misi dva puta molimo za sjedinjenje, na početku kanona i u molitvi iza »Jaganjče Božji« prije pričesti. Vrlo je hvalevrijedno i služenje sv. Misa u sklopu »ekumenskog četvrtka«. A u tom radu i molitvi ne predavajmo se ni naivnom entuzijazmu ni ravnodušnoj nezainteresiranosti i malodušnosti. Sv. Otac je 19. I 1966. oba ta stava označio kao pogrešna, a ispravna je samo stvarna i ustrajna ljubav.

2) Kad je koncil generalizirao dijalog, svaki a osobito ekumenski, nije isključio ni vjernike. U gore spomenutom čl. 4. dva se puta izričito spominju svi vjernici, a čl. 5. naglašava: »Briga oko ponovnog uspostavljanja jedinstva spada na cijelu Crkvu, kako na vjernike tako i na pastire, i tiče se svakoga prema vlastitoj sposobnosti«. Dakako, svoje ćemo vjernike najviše upućivati, da mole za sjedinjenje. S njima ćemo zajedno moliti ne samo na Veliki petak, kroz molitvenu osminu i devetnicu pred Duhove, već i inače. Upozorimo ih koji put, da misle kad u »molitvi vjernih« molimo »Bože, daj mir, jedinstvo« ili slično u velikim litanijama, što svake nedjelje dodajemo anđeoskom pozdravu. Tu veliku nakanu preporučujmo u molitve i žrtvice djece, bolesnika, vjernika koji se češće pričešćuju. O sjedinjenju govorimo svima u crkvi i djeci kod vjeronauka.

I kod naših vjernika može lako doći do dvovrsnoga pogrešnoga stava prema sjedinjenju, osobito s najbližima.

Tu možemo diferencirati možda provincijski: ako bosanski katolici zaziru od svega što bi ih učinilo sličnima pravoslavnima, kao da su dalmatinski slabo poučeni katolici u svojoj površnosti skloni, da vrlo brzo provedu praktično izjednačenje, zapravo da s drugima spoje svoju indiferentnost i ležernost. Nije lako naći za naš narod prave putove i najbolja sredstva za sjedinjenje s onima s kojima smo više manje pomiješani. Ali tko će na to misliti ako ne pastiri? Sada je to naša striktna dužnost, jer je dekret o ek. sa svim svojim sadržajem ozbiljna stvar. Preko nas »sveti sabor . . . iz želje za ponovnim uspostavljanjem sjedinjenja svih Kristovih učenika, hoće da svim katolicima iznese sredstva, puteve i načine, kojima bi mogli odgovoriti na taj božanski poziv i milost« (1). Ekumenski je rad milost, a nerad, osobito poslije ovog sabora, velika odgovornost. Već smo u tom pogledu zaostali za drugim kat. narodima. Vrijeme je da se i na tom polju počnemo micati. Dekret vrlo ozbiljno veli: »Budući da se danas u mnogim krajevima svijeta poduzimaju brojni pokušaji molitvom, riječju i djelom, po nadahnuću milosti Duha Svetoga, da bismo došli do one punine jedinstva kakvu želi Isus Krist, ovaj sveti sabor sve vjerne katolike potiče, da uvide znakove vremena i pospješno (sollerter) sudjeluju u tom ekumenskom poslu« (4).

3) Neka je slobodno još iznijeti, što bismo mogli moliti i očekivati od naših hrvatskih biskupa. Valjda već misle kako će, poput slovenskih biskupa, ustanoviti naš »Ekumenski savjet ili odbor« koji bi pod njihovim vodstvom promicao taj rad u našem narodu. Tako bismo mogli doći do neke vrste Direktorija (vodiča) s uputama što i kako imamo poduzimati na ekumenskom polju. Poznato je, da rimski Sekretarijat za sjedinjenje kršćana priprema takav Direktorij, koji bi imao skoro izaći i koji će praktično razraditi smjernice saborskog dekreta o ek. Bojati se, međutim, da će taj Direktorij, kao skoro i sva poslijeratna ekumenska literatura, imati u prvom redu pred očima nekatoličke kršćane na zapadu. U svakom će ga slučaju trebati prilagoditi i primijeniti na naše prilike. Isto su tako poželjne zajedničke direktive, da znamo kad bismo smjeli pričešćivati pravoslavne vjernike, te po mogućnosti ishoditi dozvolu, da možemo odriješiti one katolike i, još više, katolikinje koje su sklopile brak po pravoslavnom obredu.

Uz to bi se možda moglo dozvoliti prisustvo kat. svećenika pravoslavnom sprovodu i obratno. A bilo bi vrlo korisno, da naš episkopat, opet poput slovenskoga koji je u tu svrhu ove godine svojim svećenicima razaslao nacrt propovijedi za molitvenu osminu, propagira Apostolat sv. Ćirila i Metoda, koji kod nas, nažalost, nije nikada pustio duboko korjenje. Ponosimo se amanetom sv. braće, glagolicom, ali premalo mislimo na njihovo ekumensko značenje. Te i druge poticaje smjerno molimo i željno čekamo od naših biskupa, jer će samo zajednička akcija biti ustrajna i plodonosna.

* * *

Još jednom navedimo riječi iz dekreta o ek. (4): »da bismo došli do one punine jedinstva kakvu želi Isus Krist«. Ne želi, već hoće, original ima: quam Iesus Christus **vult**. Križarski su ratovi provedeni uz poklik: Deus lo vult! Čujmo sada Kristov glas koji nas sve poziva na molitvu i rad za sjedinjenje svih njegovih sljedbenika. Uz ispunjenje je te Kristove volje možda povezana budućnost vjere našega naroda a, svakako, naš napredak u vjeri. Neka nam kroz srce često prostruje riječi našega Velikoga svećenika, na čijem svećeništvu nedostojno učestvujemo: »Ne molim samo za njih, nego i za one, koji će po njihovoj riječi vjerovati u me, da svi budu jedno. Kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi, tako neka i oni u nama budu jedno, da svijet vjeruje, da si me ti poslao« (Iv 17, 20—21). Ako svijet sve manje vjeruje, da je nebeski Otac zaista poslao svoga Sina na svijet, a Sin nas u svijet, nije li to možda stoga što nismo činili i ne činimo sve da svi vjerni kršćani budemo jedno?

Sv. Augustin duhovito zapaža: »Kraljevstvo je Božje kao mreža, a iz rasparane mreže ribe bježe.« Prije lova treba dabro zakrpati mrežu sv. Crkve.

o. MARTIN dr KIRIGIN OSB

IZRAEL U EKUMENSKOM POGLEDU

Židovstvo i kršćanstvo jedno drugom nerazdruživo pripadaju. To se nekome može činiti paradoksalnim, što i jest. Povijest obadviju veličina i njihov unutarnji odnos jednoga prema drugomu u prvom redu ukazuju na njihove međusobne opreke. Tu opreku i jedan i drugi priznaju. Putovi su se razišli a razilaze se i danas već prema tome, kako jedan i drugi zauzimaju stav prema Isusu iz Nazareta. Opreka prema tome ima svoj korijen izravno u porijeklu i središtu kršćanstva. No ni u kojem slučaju ne smijemo gubiti s vida da je rascjep u početku bio u obliku rascjepkanosti unutar samoga židovskog naroda, budući da je jedan Židov Isusa priznavao kao Krista, dok je drugi tu misao odlučno odbijao. Ovaj je razdor prolazio kao mač srcem pojedinog Židova. Kršćani poganskog porijekla jedva da su sebi mogli predočiti što to znači.

Nije li rascjep prolazio dušom samog Isusa? Nije li tajna njegove povijesne osobe upravo napetost između njegove duboke solidarnosti sa svojim narodom i njegova odbačenja po ovom narodu? Jedva da je tko u prvotnoj Crkvi osjećao tu napetost u tolikoj mjeri kao apostol Pavao — napetost, što je on ujedno židov i kršćanin.

Ova napetost nije bila duga vijeka. Putovi se raziđoše. Židovstvo je krenulo svojim putem a Crkva svojim. Iščezao je problem židova-kršćanina i pogana-kršćanina. Crkva je novačila nove članove skoro isključivo iz poganskih krugova, dok se židovski narod sve više utvrđivao u svojoj opreci prema kršćanstvu. Riječi iz poslanice Efežanima, da Židovi i Grci ne smiju više biti dvoje nego samo jedan novi čovjek, gdje se ukida neprijateljstvo i ograda (Ef 2, 11 sl), bile su sve više i više iskrivljivane od gorkih riječi neprijateljstva, neprijateljstva koje se moglo izroditi u mržnju, tlačenje, progon. Što se tiče kršćanstva, njegov odnos prema židovstvu tokom duge povijesti spada u njegove najtamnije stranice koje se ne dadu lako opravdati.

Otuđivanje

Kako li je često »židov« označivao onoga koji je propeo i odbacio Isusa a time i neprijatelja koji zaslužuje samo prezir? Zar se nije često zaboravilo da je sam Isus bio židov i da sv. Pismo židova nerazdruživo spada na bibliju

kršćana? Nije li se često samopravdanje Crkve nasuprot židovskom narodu penjalo do samoveličanja i zaboravljanja vlastitih grijeha a time i vlastitog razapinjanja Krista. Židovi su sa svoje strane kršćanstvo promatrali kao otpad od prave vjere u Boga, a ponašanje je kršćana prema njima porodilo mržnju i tjeskobu koje su se duboko urezale u židovsku dušu.

Rascjep je naoko konačan, i možemo bez pretjerivanja reći, da je od svih problema najteži i najmučniji odnos između židovstva i kršćanstva. Jest, u odnosu na taj problem, ekumenski se problem između pojedinih kršćanskih Crkava ipak dade svladati, ma kako on u pojedinim slučajevima bio težak.

A može li se uopće reći da postoji »ekumenski« problem između židovstva i kršćanstva? Zar nisu to vrlo različite veličine, jest, dvije različite religije koje su se u određenom povijesnom razdoblju dodirivale, a inače jedna s drugom nema ništa zajedničko? Zar nema pravo Schleiermacher kad u svojoj dogmatici njihov međusobni odnos ovako definira: »Kršćanstvo se doduše nalazi u jednoj posebnoj povijesnoj vezi sa židovstvom, ali što se tiče njegova povijesnog života i njegova cilja, ono se jednako odnosi prema židovstvu i poganstvu« (Der christliche Glaube, §12). Nije li tu izraženo ono bitno: Porijeklo kršćanstva je u židovstvu— to i ništa više.

Ne, Schleiermacherovo poimanje počiva na temeljnom neshvaćanju odnosa između židovstva i kršćanstva, a to je neshvaćanje više nego jedanput za protestantsku teologiju tamo od Schleiermacherova doba bilo sudbonosno. Promatranje povijesti spasenja pretvorilo se u psihologiju religije. Zaboravilo se da je Bog koji je govorio svomu narodu i koji je u njemu djelovao, Bog i Otac Isusa Krista. U dvostrukom je smislu istina da spasenje dolazi od Židova (Iv 4, 22), s jedne strane, jer se Isus rodio kao Marijin sin i time bio član židovskoga naroda, a s druge strane, jer su Židovi prvi u njega uzvjerovali i bili članovi blage vijesti.

Zacijelo, postoji razlika, jest, postoji opreka između Staroga i Novoga Zavjeta. Pavao govori o opreci između ugovora slova i duha, između službe koja vodi k osuđenju i službe koja vodi k opravdanju (2 Kor 3, 6 sl). Isto tako

Stari Zavjet bio je pravi ugovor (zavjet) u kojemu je Bog govorio svomu narodu kako tokom njegove povijesti tako i na usta njegovih proroka.

Nadalje, zaboravilo se da je prekid s Izraelom bio zaista stvarnost, no da to ne bi smjelo vječno trajati. Doduše, Izrael je privremenno otvrdnuo, pao, on je zabačen, no trebalo je gajiti nadu da će doći vrijeme kad će otrgnute grane biti nakalamljene na lozov trs, na koji opet i one spadaju. Tako misli Pavao u poslanici Rimljana gdje nalazimo tragove njegove duhovne borbe s ovim pitanjem.

Napokon, nije se uočilo da je Izrael i dalje Božji narod koji ne zaboravlja ni onda kad njegova ruka na njemu teško počiva. Sav život Izraela tokom stoljeća i njegov opstojnost i danas su svjedočanstvo o Božjim skrivenim putovima sa svojim narodom.

Izrael svjedoči za živoga Boga

Karl Barth podvukao je u djelu »Die kirchliche Dogmatik«, i to upravo u svesku koji je izišao 1938, kad je u njemačkim sinagogama plamtio oganj, snažno ovo stanovište. Čitava je vidljiva povijest židovskoga naroda znak za nešto realno, za nešto što leži skriveno u ovoj povijesti, očitoj za sve oči. »Ta se realnost sastoji u **opstojnosti židovskoga naroda** u sredini svih drugim naroda kao od **Boga navedeni jedinstveni prirodni dokaz o Bogu**.« (Die kirchliche Dogmatik, I, 2, 566). Na drugom mjestu on veli: »Kad bismo htjeli pitati za jedan dokaz o Bogu, o nečemu vidljivom i opipljivom, što nitko neće zanijekati, dosta je pogledati na židove« (Dogmatik im Grundriss, 88). I donosi poznatu anegdotu iz života Fridriha Velikog koji je nekom zgodom upitao svoga tjelesnog liječnika: »Zimmermann, da li biste mi mogli spomenuti jedan jedini dokaz za Božju opstojnost?« Na to je Zimmermann odgovorio: »Visočanstvo, Židovi,«

Što Izrael još i danas opstoji, to je zagonetka **ili bolje** misterij: Narod koji je bio ponovo izložen uništenju a ipak još uvijek postoji kao da mora ostati sačuvan za zadatak koji mi danas još ne možemo definirati. Ovomu narodu nije priušteno da nađe svoj stalni grad; čini se kao da on za to nije stvoren i da će to njemu biti uvijek uskraćeno. On poput tuđinca živi među narodima i upravo tim on je znak. On stoji **iza** ove povijesti gdje vjera naslućuje tajnu — skrivenu povezanost između Crkve i Izraela.

Osebujno svjedočanstvo ove povezanosti je doktrinalni antisemitizam posljednjih stotinu godina. Na izlazu Forum-a Romanum-a u pravcu Koloseja stoji jedan od najljepših spomenika, Titov slavoluk, posebno slavan zbog svoga reljefa u spomen osvojenja Jeruzalema i porušenja hrama po caru Titu. U triumfalnoj povorci, u kojoj je on sa sobom nosio sedmerokraki svjećnjak, srebrne trublje i svetu knjigu Zakona, pokazao je gradu Rimu i čitavomu svijetu da je njegovim djelom židovstvo jednom zauvijek nadvladano. Jedan francuski kritičar dodao je 1878, opisujući ovaj reljef, slijedeće opaske: »Židovska biblija, Jahveova Tora nadvladana, rastrgana, u okovima. Kakva li triumfa za antikni svijet i za arijsku rasu! No triumf neće dugo trajati! Još i danas, osamnaest stoljeća poslije toga, stara je hebrejska knjiga nepomirljivi neprijatelj naše rase i naše civilizacije. Kad će čovječanstvu biti poklonjen jedan novi Tito, da bibliju stavi u okove?« Ovo zadnje pitanje dobit će u naše doba svoj strahoviti odgovor, no ni ovaj zadnji pokušaj da s paklenim sredstvima iščupa ovaj narod i njegova knjiga, nije doveo propasti židovskoga naroda.

Razni moderni kritičari židovstva pokušali su katkada razlikovati između židovstva i kršćanstva, dok su se u nekom smislu hvastali da je kršćanstvo židovski otrov donekle neutraliziralo tim što je par kapljica starog uzavrelog vina sobom ponijelo za buduća vremena. Kakva li kršćanstva i kakve li Crkve koji prihvatiše ovo mišljenje, kad su se nad židovskim obzorjem počeli navlačiti tamni oblaci nevolja, koji su možda čak osjetili neki ponos a u svakom slučaju neku umirujuću sigurnost na pomisao da nisu poput židova prezreni!

Opet ćemo potsjetiti na riječi Karla Bartha iz istog sveska njegove dogmatike: »Ako je svijet nasuprot židovskoj krvi začuđen, onda on tim dokazuje da je svijet: slijep, i gluh i nijem za putove Božje, koji su u opstojnosti ovoga naroda i pred njegovim očima. A kad bi i Crkva ushtjela to isto činili čudeći se židovskoj krvi, to bi samo dokazivalo da je i ona sama slijepa, gluha i nijema« (ondje str. 567). Nema dvojbe: Tamo gdje preziranje židovskog naroda uzme prevlast, tamo gdje se ono izrodi u progonstvo, tada posegne sam živi Bog. Nežidov koji zabacuje židova, zabacuje samoga Boga. Toga kršćanstvo ne bi smjelo nikada zaboraviti. Antisemitizam će prije ili kasnije neizbježivo dovesti do »antikršćanstva«.

Ničeov »demonski« oštri pogled

Niče je kao nitko pomakao kršćanstvo na istu razinu na kojoj se nalazi židovstvo. Ni časa se ne podavajući aktivnom antisemitizmu, u kojemu je on gledao tek ispoljenje vulgarnog mentaliteta, plitkost, i neodgoj, on promatra židovstvo kao i kršćanstvo kao jednu jedinstvenu pokvaru, koju je napadao svom žestinom. Između njih nema nikakve razlike, jest, kršćanstvo je na koncu konca tek dosljedno provođenje židovskog principa. Kršćanstvo nije pokret protiv židovskog instinkta, ono je sama njegova posljedica, zaključak dalje u njegovoj logici koja zadaje strah« (Der Antichrist, Nietsches Werke, Klassiker — Ausgabe, 1921, sv. 8, str. 232). Od svih naroda na zemlji židovski je narod onaj koji je čovječanstvu bio najpogibeljniji. »Povijest je Izraela neprocjenjiva kao tipska povijest svakog odnaravljenja (Entnatürlichung) prirodnih vrednota« (Ondje, 234). I tu kršćanstvo slijedi židovstvo, jest ono ga u pokvarenosti još nadmašuje. Oboje su izražaj neizrecive dekadencije čovjekove i u neku ruku i »boga«, ovog »boga siromaha, boga — grešnika, poizbor boga bolesnika«. Prvotno je Bog bio Bog samo »izabranog naroda«, ali kasnije se on objavio na putovanju i dobio je na svoju stranu polovinu zemlje. »Ali Bog ‚velikog broja', demokrat među bogovima, nije usprkos toga bio ponosni poganski bog: on je ostao židov, on je ostao bog zakutaka, bog svih tamnih uslova i mjesta, svih nezdravih gradskih četvrti čitavoga svijeta! Njegovo svjetsko kraljevstvo je poslije kao i ranije kraljevstvo podzemlja, bolnica, kraljevstvo prizemlja, kraljevstvo Geta« (ondje, 224).

Kršćanstvo nema ništa novo. Čak i za ljubav kršćanstvo ima svoju pretpostavku židovstvo, »malenu židovsku obitelj u diaspori . . . s njezinim skrivenim i u poniznost zaodjenutim ponosom »izabranika«, s njezinim najdubljim nijekanjem bez zavisti svega što je iznad i što ima moć i sjaj« (Der Wille zur Macht, Klassiker — Ausgabe, Ergänzungsband, str. 140). Velepjesma ljubavi (1 Kor 13) nije izvorno kršćanska, nego rasplamsaj vječnog plamena koji je židovski« (Ondje, 141). Židovstvo i kršćanstvo na jednoj strani a antikni poganski svijet na drugoj! Kao nešto dekadentno i nečasno prema nečemu časnom i vrsnom! Jako i moćno nasuprot kukavnog i plačnog! Nijekanje nasuprot čvrstom i hrabnom da! Nenaravno nasuprot naravi! Kr-

šćanska je Crkva od početka pa do sada imala volju za skrajnje moguću pokvarenost (Der Antichrist, str. 302). A to je ona baštinila od židovstva. Jasnije nego mnogi drugi kritičari koji se iz najrazličitijih razloga nisu usuđivali da slome štap nad poviješću kršćanstva pa su stoga pokušali da naprave podjelu između židovstva i kršćanstva, Niče je vidio u kojem stupnju njih dvoje, usprkos svih opreka među sobom, jedan drugom ipak nerazdruživo pripadaju.

Odgovor kršćanske teologije

Kako treba da mi izrazimo ovaj paradoksalno-dijalektički odnos židovstva i kršćanstva, između Izraela i Crkve? Tu ne pomažu promatranja iz velike udaljenosti, ni onakva kao što ih pravi Niče sa svojim malne demonski oštrim pogledom. Ovdje mora da kršćanska teologija pokuša dati odgovor sa svoje strane i na svoj rizik. Shvatljivo je da ovaj odgovor ne može biti dat u okviru ovih bilježaka. Moramo se zadovoljiti s nekoliko kratkih opasaka koje čekaju na svoje produbljenje i objašnjenje.

1. Na mnogo mjesta napominje Pavao da je Izrael »tip« Crkve. »Jer što god je unaprijed pisano, pisano je za našu pouku...« (Rim 15, 4; usp. također čitavu gl. 4 te 1 Kor 10, 11). Da li je Crkva u svojoj teologiji i u poznavanju same sebe ove aluzije shvatila u svemu njihovu zamašaju? Ne leži li ovdje jedan princip za samopoznanje Crkve koji se još nije vidio u svojoj radikalnosti?

Izrael je sama sebe shvaćao kao izabrani narod a Boga kao Boga ugovara. A kako je on ipak loše shvatio svoj izbor! Izbor nije povlastica nego poziv — patnja.

Povijest Izraela je povijest Boga s njegovim narodom, i to kakva povijest! Ni u kojem slučaju povijest u idili i skladu, na ravnim i laganim stazama, u zajamčenoj nepogrešivosti i sreći, nego povijest u skrovitosti i zastrtosti. Narod, izručen Bogu, u vjeri i pohvali, u neposluhu i otpadu, na sudu i pomilovan. Uvijek mu je prijetila propast, iznutra i izvana, uvijek je svoj život stavljao na kocku pred licem Božjim. Bog je jedini izbavitelj. Tako je Izrael tip Crkve. Nema ekleziologije bez ove tipologije.

2. Kršćanska Crkva počinje prekidom, rascjepom. Kad je nastala Crkva, Božji se narod rascijepao na dvoje. U povijesti Izraela uvijek ponovo nailazimo na takav prekid,

npr. na raskol između sjevernoga kraljevstva i južnoga kraljevstva nekako od 900—722 g. pr. Kr. Kakvo značenje ima to? I napokon čujemo za raskol što ga je izazvao Isus iz Nazareta. Odraz zaprepaštenja i uznemirenosti, što ga je ovaj rascjep izazvao u duši i u mišljenju Pavlovu, nalazimo u pogl. 9—11 poslanice Rimljanima. No to se odrazuje skoro posvuda, kako smo vidjeli. Problem židova-kršćanina je naprosto glavni problem Novoga zavjeta. To znači da rascjep stoji u središtu, ukratko da je to — »ekumenski problem« u njegovoj najtvrđoj jezgri. Prelom u svojoj mogućoj nemogućnosti, i još više u svojoj nužnosti! Confusione hominum — providentia Dei. Grijeh i neposluh ljudi — Božji sud. Ali i Božja moć i spasenje.

Zar mi nemamo u jednom ekumenskom razdoblju, kakvo je naše, baš ništa naučiti? »Zar nije« ekumensko mišljenje i nastojanje znatno blijedo i glupo, jer se radikalno ne nadahnjuje na izraelsko-biblijskom vrelu? Naše shvaćanje da je Kristova Crkva jedna, često je u našim organizatorskim težnjama oko jedinstva posvjetovnjačeno — katkada više diktirano od biologije nego od duha. Da li smo u dovoljnoj mjeri shvatili napetost biblije, njezino »putovanje«? Ni tu se vrlo često ne gleda na Izrael kao na »učitelja«.

Izrael i dovršenje Izraela u Isusu Kristu su svjedočanstvo o Božjim skrivenim putovima s njegovim narodom. Tu se poučava theologija crucis, a mi je ne umijemo lako shvatiti. Samo u skrovitosti i pod križem može se upoznati jedinstvo.

3. Izrael će Crkvu opominjati na ono posljednje. Tamo gdje se Izraela ne shvati ozbiljno, eshatologija se »raspliniuje«. U luteranskoj ortodoksiji ona postaje naukom o posljednjim stvarima, drugdje egsistencijalnom filozofijom ili također vjerom u besmrtnost duše.

Izrael je uvijek bio »na putovanju« — u pravcu prema onom »posljednjem«. I to ne stoga, jer je on sam to htio, već naprotiv jer ga Bog nije puštao na miru. To je zaista bio »hodočasnički narod Božji«. On je bio — a da toga sam nije razumio — na putovanju ususret Mesiji. On je to a da toga ne razumije — još i danas.

No za novi Izrael, koji je našao Mesiju, to ne znači početak niti sudnji dan s njegovim subotnjim počinkom. To znači novo putovanje — prema novom cilju. Narod

Novoga Zavjeta još je uvijek »u progonstvu«, trajno je izložen napasti, nevjernosti i padu, uvijek na sudu i pomilovan, nepokolebljivo usmjeren na ono »posljednje«, na parusiju Isusa Krista.

Crkva treba da ima novu eshatološku ekleziologiju u svjetlu biblijskog svjedočanstva za putujući Božji narod.

4. Izrael će Crkvu uvijek opominjati na ufanje. Ufanje je vjera u situaciju nevidljivosti; ufanje je jasnoća u situaciji tame i zaprepaštenosti; ono je izdržljivost u času posljednje kušnje, gdje se čini da je sve izgubljeno. Ufanje je izraelska baština Crkve.

Povratimo se ponovo k Pavlu, Rim 9—11. Kako je nošena misao rascjepa u Božjemu narodu? Ona biva nadvladana tek s pohvalom Bogu, čijemu bogatstvu, mudrosti i uvidu nema kraja — i u nadi: Izrael i Crkva moraju se ponovo sjediniti. Narod mora da bude jedno. Nešto nemoguće za ljudsko mišljenje, moguće za Boga.

Ova nada da će židovski narod biti nakalamljen na trs, kamo spada kao narod Izraela živi još tek slabo i blijedo, ako nije čak sasvim — kao specijalno Pavlovska vizija — napuštena. Ta se nada sa židovskog stanovišta promatra kao neka vrsta obične kršćanske gordosti. Istina, misao se preplaši kod takvih riječi. Ovo sjedinjenje Izraela i Crkve neće značiti pobjedu židovstva nad kršćanstvom a ni pobjedu Crkve nad Izraelom već pobjedu Božju nad njegovim rascjepkanim narodom. Mi pravo ne znamo, što znače naše riječi, kad govorimo o ovim stvarima, a zar je pravilno zbog toga uopće ne otvarati svoja usta?

Što je življa nada u jedinstvo Božjega naroda — ne kao u jedan put, na koji kršćani bacaju pogled te možda u svojoj najboljoj vjeri misle da im njime treba kročiti, već kao nada u Boga koji sve može — to je pripravniji put koji mi danas ne vidimo i stoga se ne usuđujemo na nj koraknuti.

Boreći se s ovim problemom Pavao je bio skovao ovu riječ: »Jer ako je njihovo zabačenje izmirenje svijeta, što li će biti istom njihovo primanje nego život od mrtvih?« (Rim 11, 15). S ovim značajnim tamnim i čudesnim obe-

ćanjem Pavao misli na Izrael. On nije nimalo dvojio u ovo: Crkva ne može biti bez Izraela a Izrael ne može biti bez Crkve.

K. E. Skydsgaard, Israel in ökumenischer Sicht, Theologie der Gegenwart 7 (1964), str. 94—100. Skydsgaard je profesor dogmatskog bogoslovlja na teološkom fakultetu u Kopenhagenu. Od Luteranskog Svjetskog Saveza (Ženeva) bio je poslan kao promatrač na II Vatikanski Sabor. Zapaženo je njegovo djelo Konzil und Evangelium, Göttingen — Zürich 1962. — Preveo o. Franjo Carev.

PORUKE UREDNIŠTVA

Molimo sve dužnike da nam što prije uplate zaostali dug. Neki su nam dužni i za više godišta. — Neka adresa pošiljaoca bude ista na koju dolazi »Služba Božja«.

Molimo naše slovenske suradnike da rukopise šalju na adresu: Dr Marijan Smolik, Ljubljana, Dolničarjeva 4.

Molimo sve suradnike da rukopise pišu sa dvostrukim proredom.

NOVE KNJIGE

o. S. Badurina, **Svrha braka,** Doktorska radnja, Cijena 10 N. Din. Narudžbe: Samostan Trećoredaca, Zagreb, Jandrićeva 21.

o. P. Plasajec, **Svetački vijenac,** Propovijedi za blagdane svetaca, II dio. Cijena 8,50 N. Din. Narudžbe: P. P., Trg Maršala Tita 7, Karlovac.

o. A. Cvitanović, **Nova jeka Božje riječi.** Predavanja o vjerovanju za osnovnu školu. Cijena 5 N. Din. Narudžbe: A. C., Bristivica, p. Trogir.

VIDICI

NAŠA VELIKA POTREBA I ZADATAK

(Novi priručnik: Katekizam + Molitvenik)

(Format c. 12—8 cm; str. 140)

Istina, mi imamo više vrijednih molitvenika, kao i više dobrih katekizama. Svakako trebamo biti zahvalni našim revnim i požrtvovnim, kako dijecezanskim tako i redovničkim, svećenicima, koji su svoju, vrlo dobru teološku, pastoralnu i asketsku spremu i marljivost upotrijebili i žrtvovali, da imamo tako dobra, potrebna i korisna pomagala za vjerski život naših vjernika. Zato im bez sumnje treba izraziti svako poštovanje, zahvalnost i priznanje. Njihovi katekizmi i molitvenici su potrebni i korisni, koliko sada toliko i u budućnosti. Oni su davali i daju dragocjenu pomoć našoj djeci i našim vjernicama, pa s Božjom pomoću, oni će i dalje vršiti tu korisnu funkciju.

No, ako se upitamo, da li dotični priručnici zadovoljavaju pot-
iiiiiiineeeneee
pupuno sve naše konkretne vjersko-psihološke potrebe, morali bi odgovoriti — ako otvoreno, iskreno i svestrano gledamo u život — da ne zadovoljavaju posve i u svakom pogledu.

Ali da ne bi možda neka poštovana i vrijedna braća svećenici ovu tvrdnju krivo shvatili, nužno je stvar detaljnije analizirati i obrazložiti. Zato je potrebna s njihove strane dobrohotnost, pažnja i strpljenje.

Bez sumnje ovdje bi vrlo dobro došla jedna opća, detaljna i temeljita anketa; no u sadašnjim okolnostima ona braća svećenici, koja su bila dulje u pastvi i u jednom iskrenom, dubljem i studioznom doticaju sa vjernicima, mogu i bez ankete stvoriti prilično točan sud o ovom pitanju.

Da ne bi dugo, per longum et latum, stvar teoretski i dijalektički rastezali, problem uputimo na tračnice konkretnih pitanja:

1. Koliko se naših vjernika — osim vjeronaučne djece — služi našim katekizmima i molitvenicima u svojem praktičnom životu? Da li 10%? Otvorimo oči, budimo iskreni, zar nije bliže 5%! Govorimo o većini naših župa, a ne o manjem, ograničenom broju. U većini župa 2,3 najviše 5%.

2. Ovo pitanje izvire iz prvoga: zašto je u ovoj stvari tako malen broj vjernika, koji se služe ovim tako reći nužnim, a svakako korisnim, pomagalima za svoj vjerski život?

Ima više razloga: Ne možemo sve izbrojati, no svakako jedan od njih je naša krivnja, propust i neangažiranje.

Ali jedan od glavnih, možda najglavnijih, jest pomanjkanje jednog općeg psihološki prikladnog i praktičnog; jasnog i zornog; pristupačnog i zanimljivog, KRATKOG priručnika (naglašujemo »kratkog«) ali ne »prekratkog«.

3. Tim smo došli do trećeg pitanja: Ako je tako, kakav bi onda trebao biti taj novi, opće prihvatljivi priručnik?

Ovo je potrebno detaljnije obrazložiti.

Novi bi priručnik morao zadovoljavati s formalne i sa sadržajne strane. Naime, većina sadašnjih naših katekizama i molitvenika ili su preveliki i preopširni, ili maleni i nedostatni.

(NB. Opet naglašujemo: ne govorimo o jednom manjem postotku vjernika koji je religiozno jače nastrojen, a pogotovo ne o vjeronaučnoj djeci. Govorimo o većini običnih vjernika, s posebnim obzirom na mladiće i mlade ljude, za kršćanski svijet, koji sudjeluje u današnjem industrijaliziranom naporu života).

Današnji gro kršćanskog svijeta liberalnijeg je shvaćanja, kritički raspoložen, prezaposlen, nervno napet, prezasićen brigama, utiscima i senzacijama, pa mu je vrlo često sama pomisao »katekizam«, ili »molitvenik« teška i vezana za neko razvodnjeno i sentimentalno pobožnjaštvo, koje još, istina, odgovara manjem broju ženskoga svijeta, po kojem starcu, vrlo rijetko mladiću i djeci, ali nikako starijim, pogotovo školovanijim mladićima i ljudima. Ta psihoza je dobrim dijelom posljedica stare i nove antikršćanske aktivnosti.

Psiha je današnjeg čovjeka takva, da on ne voli duge apstraktne formulacije. On traži sve konkretnije, kraće, jasnije, bliže, praktičnije, zornije i zanimljivije, tako reći na dohvat ruke.

On u većini, ne samo da ne voli suhu dedukciju, njemu ne miriše ni preduga indukcija. Današnji je čovjek djelomično nervno-duševni invalid.

Ako je sve tako, a izgleda, da je tako, onda postavljam posve konkretno pitanje:

Kakav bi trebao biti taj novi priručnik s formalne, a kakav sa sadržajne strane, da zadovolji većinu vjernika?

A) S formalne strane:

Trebao bi biti tolike veličine uglavnom malen, da se može komotno metnuti u novčanik, a opet da ne bude ni novčanik nabreknut, pogotovo ne džep. Po prilici format, kako je na početku stavljeno 12—8 cm, sličan molitveniku »Oče naš«, koji je priredio svećenik Msgr. Milanović u Pazinu 1951. g. (V izdanje) — samo po prilici dvaput deblji, eventualno nešto i više. Da sadrži oko 60—75 str. katekizma, a isto toliko stranica materiju molitvenika. Glavnije stvari i definicije istaći jače, integralne komponente slabije. Umetnuti više dobrih i živih slika i ilustracija kao pobudu i hranu za maštu i osjećaje. K tomu eventualno još nekoliko crteža i vinjeta kao estetski ukras.

Slike bi mogle biti onakve kao u knjižici »Sveta Misa« koju je izdao Biskup Ordinarijar Đakovo 1962. god. npr. str. 9. za prikazanje »Primi sveti Oče« i str. 24 za podizanje: svećenik diže svetu hostiju (bolje bi bilo kalež), Isus na križu i sl.

B) Kakav bi trebao biti sa sadržajne strane: kakve bi adaptacije, izmjene, nadopune trebalo provesti?

a) Katekizamski dio:

On bi kao i do sada trebao sadržavati u glavnom najvažnije istine, zapovijedi i sakramente svete vjere, samo skraćeno, jasnije, konkretnije i pobudnije. U tom svemu malo više i opširnije, ali praktičnije i ad captum vjernika više prilagođeno: glavne istine, posebice Tajnu presv. Trojstva, kratki život Isusov, čudesa Isusova

kao dokaz njegova božanstva uz kratke citate lumena znanosti, nauke i umjetnosti, kao npr. Patera, Boškovića, Volte, Carrela, Michelangela, Meštrovića, Mozarta i još kojeg novijeg, bilo na kraju otsjeka, bilo na dnu stranice. Kratki dokaz božanstva Crkve i njezina konstitucija, zadaća i blagotvornost, uz nekoliko citata velikih ljudi i povjesničara svjetskog renomea. Jasno i kratko tumačenje o liturgiji; posebno i malo više o sv. Misi, potom o potrebi i korisnosti sv. ispovijedi i sv. pričesti, njihovi plodovi. Više o sv. Krštenju i sv. Ženidbi. I još neke najpotrebnije stvari.

Koje bi adaptacije, izmjene, nadopune eventualno trebalo provesti?

Definicije bi barem neke trebale biti razumljivije, srcu bliže, konkretnije, po mogućnosti barem djelomično svetopisamske, tj. takve, koje se mogu lakše zapamtiti i koje pobudnije i efektnije djeluju. Za praktični život vjernika bolje su definicije tako reći parcijalne (koje se manjim slovima mogu i kompletirati), a lakše i zapamtivljije, nego apstraktno-spekulativno kompletne a duge, teške, zaboravljive: za većinu vjernika, donekle kao »u oblaku«, istina svijetlom, ali i maglovitom. Ne smijemo svoje filozofsko-teološko znanje projicirati na masu. To bi bilo psihološki i pastoralno promašeno. Dapače ni velika većina školovanih vjernika nije dostigla »supersoničnu« brzinu našeg zaključivanja ni »beztežišno« stanje naše apstrakcije u filozofsko-teološkim pitanjima, koja su djelomično i onako teška, a djelomično spadaju u sferu misterija. To nije nikakva uobraženost. Ta mi se uvijek krećemo u toj atmosferi, a većina je vjernika pretežno okupirana drugim brigama.

Evo nekoliko primjera i varijanti, kako bi se mogla, a vjerojatno i trebala provoditi adaptacija i izmjene:

1. Definicija Boga: dosadašnja: »...... Bog je stvoritelj i gospodar neba i zemlje, od koga nam je sve (svako) dobro.....«

Izmjenjeno: Bog je naš Stvoritelj — Gospodar i predobri nebeski Otac! Sam je Spasitelj definirao Boga »zna vaš nebeski Otac, da vam sve to treba...« i »... Oče naš koji jesi na nebesima...«

Zar nije ovako izmjenjena definicija lakša, bliža, srcu draža, praktično vjerski efektnija: više nuka na poštivanje i ljubav prema Bogu!

2. Definicija sakramenta: Dosadašnja: Sakramenat je vidljivi (osjetni) znak nevidljive milosti Božje ustanovljen od Isusa Krista (za naše spasenje).

Zar nije apstraktna i zaboravljiva?! Izmjena: Sakramenat je trajna Isusova snaga našim dušama za sreću i vječni život predočena osjetnim znacima.

Istina, ova izmjenjena definicija nije striktno »reciproca«, tj. kako kažu filozofi: »non convenit omni et soli (sacramento), ali je lakša i efektnija. U ostalom viribus unitis tražimo bolju.

Psihološki efektnija definicija krštenja: Krštenje je duhovni preporod Isusovom milosti, po kojoj postajemo djeca Božja.

Slično: Potvrda je milost i jakost Duha Svetoga za snažan kršćanski život. Sveta Pričest je presveto Isusovo Tijelo pod prilikama kruha i vina, za hranu našim dušama. Ispovijed je oproštenje grijeha snagom Isusove krvi i našega priznanja i kajanja za grijehe.

Bolesničko pomazanje je Isusova okrepa duše i tijela teškim bolesnicima.

Svećenički red jest milost i vlast Isusova predana ljudima da nastave njegovu zadaću spasenja.

Ženidba je Isusova milost i vlast zaručnicima za sretan obiteljski život.

3. Definicija Crkve: Prijašnja: »Crkva su svi kršćani, koji priznaju za vrhovnog vidljivog poglavara Sv. Oca Papu.«

Izmjenjena: Crkva jesu svi kršćani, svećenici i biskupi na čelu sa Sv. Ocem združeni u Kristu (pod vodstvom Duha Svetoga).

Uz ove izmjenjene definicije treba staviti i prijašnje sa kratkim tumačenjima simbola, kao materije i forme sakramenata.

4. Tajna Presvetog Trojstva:

O najvećoj tajni naše sv. vjere, presv. Trojstvu — koliko je meni poznato — u većini katekizama, i ako je to temeljna istina i misterij naše sv. vjere, nije o njoj dosta rečeno niti je koliko toliko osvijetljena i rastumačena. Zar je dosta samo reći: »Bog je jedan u biću i naravi a troj u osobama!« Ili: »Jedan je Bog, a u Bogu su tri osobe (Otac, Sin i Duh Sveti).

Kad ispitujemo zaručnike i kumove, uvjerit ćemo se, ako otvoreno i iskreno govorimo, bez prikrivanja i uljepšavanja, da je za većinu njih to više »tabu« teška i apstraktna formulacija, a manje najveći, najsvetiji, ali i dragi misterij i temeljna istina naše svete vjere. Malo gdje smo na primjer našli malo jasnije, konkretnije i bliže tumačenje: Što je narav? A ipak to je tumačenje ovdje potrebno, da bi potpomogli vjeru naših vjernika: per visibilia ad invisibilia, per levia ad gravia... Sam se Bog u Sv. Pismu tako približava čovjeku. Evo kako jedan župnik izlaže tajnu Presv. Trojstva zaručnicima i kumovima, a od zgode do zgode puku i školskoj djeci: »Narav je ono po čemu je jedna stvar i biće ono, što jest, ono što je u stvari i biću glavno: radi čega je jedno biće ovo, a ne drugo. Narav nežive prirode, zemlje i kamena je, da je sastavljena od atoma, djelića a ne života; narav trave i drveća je viša, jer ima život: raste, množi se, donosi plodove; narav životinje je još viša, jer osim što ima život, još ima osjetila: osjeća, vidi, čuje ima nižu spoznaju, instikt. A narav je čovjeka od vidljivih bića najveća, jer osim osjetila ima dušu. Narav je anđela još veća, jer nema tijela kao čovjek, ali ima jaču dušu od čovjeka: brži je, jači je, pametniji nego čovjek.

Narav Božja je najveća, najjača, najsvetija: Bog ima neizmjerno veliki razum i volju: zato je sveznajući, svemogući, svet i vječan... U trima božanskim osobama nijesu tri razuma i tri volje, nego samo jedan isti razum i jedna ista volja: i u Ocu i u Sinu i u Duhu Svetomu. A jer je božanska narav neizmjerna, za to ne može biti u jednoj osobi, nego je obuhvataju i jednako sadržavaju sve tri božanske osobe: Otac i Sin i Duh Sveti. To znači u trima božanskim osobama je jedna narav«.

Nekada protumači i odnos triju božanskih osoba međusobno ovako: »BOG spoznaje potpuno sebe. Njegova spoznaja nije kao naša, prolazna i ograničena nego trajna i neizmjerna kao On sam: zato je ta spoznaja druga Osoba, SIN Božji, koji izlazi od Oca i kojega Otac duhovno rađa. Jer Otac — prva Osoba vidi u Sinu drugoj

Osobi svoju potpunu sliku: a tako isto i Sin u Ocu svoju potpunu sliku: zato se oni uzajamno — međusobno ljube i ta je ljubav Duh Sveti treća Božanska Osoba, koji jednako izlazi od Oca i Sina...« Zatim spomene 3—4 prirodne slike: 1 čovjek u tri ogledala, voda, vatra, sunce... Naravski doda: »To je najveća istina i najveća tajna naše svete vjere, koju mi sada možemo samo malo razumjeti, a kad dođemo u nebo, onda ćemo puno bolje«.

Držim, da je ovakovo, slično ili još bolje tumačenje nužno radi čvrstoće vjere, razumnosti vjerovanja, većega poštovanja i ljubavi prema presv. Trojstvu...

Eto nekoliko primjera, da se vidi kakav bi po prilici imao biti karakter nekih izmjena, adaptacija i tumačenja u novom priručniku I dio — katekizamski dio.

b) Molitvenik

Na početku opći obrasci molitava po najnovijoj odredbi našeg Episkopata. Zatim jutarnja molitva. U tom ne zaboraviti: čin vjere, klanjanja, ufanja, ljubavi i posveta svoga dana i djela Bogu. Prikazanje i nakana: svoje molitve, vrijeme, rad i žrtve sjediniti s molitvama, radom i žrtvom Isusovom, Gospinim i Svih Svetih u zajednici Svete Crkve, a osobito sa Isusovom žrtvom na križu i sv. misama: da Boga hvalimo, slavimo i da mu zahvaljujemo, da nam oprosti, za pokoru grijeha, da pomogne i blagoslovi: nas, naše obitelji, našu župu, naš narod, sv. Crkvu i čitav svijet!

Večernja molitva. Tu bolje, konkretno psihološki formulirati nesavršeno i savršeno pokajanje.

Sveta misa: sudjelovanje, odgovori, hrvatski dio sv. mise: nekoliko pregnantnih, jasnih, liturgično-pučkih misnih pjesama.

Sveta ispovijed i sveta pričest: priprava, primanje, zahvala! Apsolutno je nužno pripravu i zahvalu za sv. pričest preurediti, jer su većinom dosadašnji obrasci predugi, apstraktni ili mršavi, negdje malo djetinjasti i psihološki malo pobudni. Npr. evo jedne kombinacije: Neke samo kraće i jasnije dijelove uzeti iz sv. Tome, sv. Augustina, sv. Bonaventure, nešto iz jednog ili drugog molitvenika, npr.: iz prije navedenog »Oče naš str. 46—50. I na koncu konstruirati, bolje liturgijski, opće crkveno nadopuniti nešto, i sve to stopiti u jednu cjelinu, psihološko-pedagošku, pastoralno, konstruktivnu i efektnu.

Litanije: Lauretanske, Srca Isusova, Imena Isusova, Sv. Josipa, Svih Svetih. Nekoliko pjesama, put križa...

N. B. Na kraju bi se mogao tehnički improvizirati na koricama kao džep, u koji bi se moglo umetnuti kao prilog posebne specifičnosti pojedinih biskupija, kao npr.: božićna pjesma: »U se vrime godišta« ili »Gospin plač« itd.

Na koncu nužno je odgovoriti na neke možebitne prigovore:

Prvi: Ta imamo i previše tih molitvenika i katekizama, šta nam opet ovaj dosađuje s nekim novim?

Odgovor: Da, prijatelju, imamo hvala Bogu, dosta tih molitvenika i katekizama, — a 90% Tvojih odraslih muških vjernika, kojim se od njih služe. Eto baš za tu masu potreban je jedan priručnik u kojem mogu imati kratko i jasno sve ono što im je potrebno za njihov vjerski život glede pameti, volje srca i osjećaja.

Također takav zorni i sumarni priručnik bio bi kao priprava i prva skalina za veće i specijalizirane molitvenike i katekizme.

Tvoj vjernik bio on seljak, radnik, zanatlija, službenik, pa i drugi, ne može i neće skočiti odjednom sa zemlje na treću skalinu, nego treba ići postepeno najprije na prvu, onda na drugu, a tek onda na treću.

Zato mi je savjetovao jedan naš ponajodličniji svećenik - publicista, kada sam mu ovaj sastavak predao na uvid, da mi kaže svoje mišljenje: »Treba njima, tj. većini odraslih vjernika, dati nešto u ruke!« Pa mi je još lani rekao, da članak predam redakciji »Službe Božje« u Makarskoj.

Također jedan vrlo revni biskup, izvan područja ove crkvene pokrajine, odgovorio mi je, — pošto je pročitao ovaj elaborat: »Šteta što Vaš sastavak nije pročitan iza referata Msg. Pavića (početkom 1965 g.) u Zagrebu. Vrlo je efektan i uvijek aktuelan.

Drugi prigovor: Bit će filozofa i teologa, koji će prigovoriti nekim definicijama i tumačenjima: ovo nije dobro, ovo fali itd. Odgovor: Ove definicije i tumačenja nisu konačna. Ovo nije kalup, nego jedna elastična varijanta. — Neki svećenici su prije tiska pročitali ovaj sastavak, pa su uglavnom odobrili sam prijedlog tj. potrebu navedenog priručnika, a dvojica do njih upravo su oduševljeno pozdravili čitavu stvar.

Potpisani župnik najljepše moli braću svećenike, da pošalju, čim prije, svoje opaske, prijedloge, želje i eventualne korekcije na predloženi nacrt zamišljenog priručnika.

Don CVITAN RADIŠIĆ
župnik

KUDA ĆEMO S PRETIČCIMA?
(Mali mecenizam svećeničkih idealista)

Moramo biti objektivni. Poprijeko mi svećenici ne spadamo među oskudne. Ni u našim krajevima. »Dominus vobiscum ne prosi!«, govorili su u Zagorju. I pravo su govorili.

Ni pred rat nijesmo patili. Nijesmo bili ni gladni, ni goli i bosi. Gospodin uvijek drži svoje obećanje: »Kad sam vas poslao bez kese i bez torbe i bez obuće, je li vam išta nedostajalo?« (Luk. 22, 35.).

Danas, poslije rata, ako ćemo pravo govoriti, još manje patimo: svejedno, što nitko od nas nema više ni plaće ni »svećeničkog dodatka«. Ima Božji dodatak. Dodatak Providnosti. Puk lakše dolazi do zarade, bolje živi, manje štedi, — ekonomske ga prilike na to ne stimuliraju, — pa i nama lakše daje. I s više volje daje. Manje je propisa, utjerivanja, »teftera«, pa je odmah više ljubavi. U vjernicima je kao nikada dosele jak osjećaj odgovornosti za Crkvu i solidarnosti s njom.

Zapravo se danas nitko više od svećenika ni ne tuži, da »nema«. »Kukanja« kao da je nestalo, kad je nestalo »bira«. Ili su nas prilike učinile ponosnijima i idealnijima.

Također takav zorni i sumarni priručnik bio bi kao priprava i prva skalina za veće i specijalizirane molitvenike i katekizme.

Tvoj vjernik bio on seljak, radnik, zanatlija, službenik, pa i drugi, ne može i neće skočiti odjednom sa zemlje na treću skalinu, nego treba ići postepeno najprije na prvu, onda na drugu, a tek onda na treću.

Zato mi je savjetovao jedan naš ponajodličniji svećenik - publicista, kada sam mu ovaj sastavak predao na uvid, da mi kaže svoje mišljenje: »Treba njima, tj. većini odraslih vjernika, dati nešto u ruke!« Pa mi je još lani rekao, da članak predam redakciji »Službe Božje« u Makarskoj.

Također jedan vrlo revni biskup, izvan područja ove crkvene pokrajine, odgovorio mi je, — pošto je pročitao ovaj elaborat: »Šteta što Vaš sastavak nije pročitan iza referata Msg. Pavića (početkom 1965 g.) u Zagrebu. Vrlo je efektan i uvijek aktuelan.

Drugi prigovor: Bit će filozofa i teologa, koji će prigovoriti nekim definicijama i tumačenjima: ovo nije dobro, ovo fali itd. Odgovor: Ove definicije i tumačenja nisu konačna. Ovo nije kalup, nego jedna elastična varijanta. — Neki svećenici su prije tiska pročitali ovaj sastavak, pa su uglavnom odobrili sam prijedlog tj. potrebu navedenog priručnika, a dvojica do njih upravo su oduševljeno pozdravili čitavu stvar.

Potpisani župnik najljepše moli braću svećenike, da pošalju, čim prije, svoje opaske, prijedloge, želje i eventualne korekcije na predloženi nacrt zamišljenog priručnika.

Don CVITAN RADIŠIĆ
župnik

KUDA ĆEMO S PRETICCIMA?
(Mali mecenizam svećeničkih idealista)

Moramo biti objektivni. Poprijeko mi svećenici ne spadamo među oskudne. Ni u našim krajevima. »Dominus vobiscum ne prosi!«, govorili su u Zagorju. I pravo su govorili.

Ni pred rat nijesmo patili. Nijesmo bili ni gladni, ni goli i bosi. Gospodin uvijek drži svoje obećanje: »Kad sam vas poslao bez kese i bez torbe i bez obuće, je li vam išta nedostajalo?« (Luk. 22, 35.).

Danas, poslije rata, ako ćemo pravo govoriti, još manje patimo: svejedno, što nitko od nas nema više ni plaće ni »svećeničkog dodatka«. Ima Božji dodatak. Dodatak Providnosti. Puk lakše dolazi do zarade, bolje živi, manje štedi, — ekonomske ga prilike na to ne stimuliraju, — pa i nama lakše daje. I s više volje daje. Manje je propisa, utjerivanja, »teftera«, pa je odmah više ljubavi. U vjernicima je kao nikada dosele jak osjećaj odgovornosti za Crkvu i solidarnosti s njom.

Zapravo se danas nitko više od svećenika ni ne tuži, da »nema«. »Kukanja« kao da je nestalo, kad je nestalo »bira«. Ili su nas prilike učinile ponosnijima i idealnijima.

Prije se danas, barem ponegdje, može postaviti problem pretičaka. Većini od nas, — barem u kontinentalnom dijelu zemlje, — intencije ostaju za »lične« i »sitnije« potrebe: stan i hranu dobijemo od drugdje. I kapelani. Da nije tako, ne bi među nama bilo već i »automobilista«. Pa i mladih automobilista, sa seoskih župa i kapelanija. I ne bi među nama bilo toliko svjetskih putnika i »hodočasnika« u inozemstvo. »Ostane« nam u kesi, — vidi se i iz toga, — »koja para«. Ostane nam, na svaki način, više nego većini »malih ljudi«, koji žive od plaće ili od nadnice.

Kud ćemo s pretiččima? Za starost ne moramo štedjeti. Imat ćemo, sada iza koncila, mirovinu. U bogatstvo i u škrtost ne smijemo, ako nećemo da, duhovno, slomimo vrat: da izgubimo i pastoralnu vitalnost i moralni auktoritet. Reincidencije na tom području bile bi fatalne.

Valja dakle otvoriti ventile na drugom kraju. Ventile svećeničke ljubavi i širine. Socijalnost je tradicija kršćanstva iz njegovih najsvjetlijih vremena. Autentično je i originalno kršćanstvo uvijek davalo i dijelilo. »Date et dabitur vobis!« »Dobra, nabijena, stresena« (Luk. 6, 38.) mjera bila je uvijek njegova mjera. Otvorena i podatna bila je uvijek ruka njegovih apostola i svetaca. Ne da sv. Pavao, da kršćanin bude stisnut (2. Kor. 9, 1—15).

Toliko se baš danas govori, — govorilo se je i na koncilu; govorio nam je i p. Lombardi, u svojim predavanjima i knjigama, — da katoličko kršćanstvo mora opet postati humanitarno, ako hoće da imponira današnjem svijetu, toliko osjetljivu na ideale jednakosti i pravde. I da katoličko svećenstvo ne smije biti bogato.

I iz jednoga i iz drugoga od ta dva titula, tko je pozvaniji da počne s djelotvornim humanitarizmom od nas svećenika? Uzalud ćemo apelirati na imućniji katolički svijet oko sebe, ako mu najprije ne dadnemo mi sami primjer. Svaki naš, suvišan, svećenički dinar neka što prije uđe u cirkulaciju dobrotvornosti! Bolje danas nego sutra! Bolje za života nego oporučno!

Pomalo bi bilo i naivno postavljati pitanje načina. Nema toga kraja ni mjesta, gdje sto gladnih ili polugladnih usta ne čeka. Eno, kako su se u »Glasu koncila« odmah našli pred praznom blagajnom, čim su im se stali javljati potrebnici. P r v i potrebnici. Treba samo otvoriti oči. I treba samo dati prvome, koji ti izađe na put. Nikada onda nećeš moći reći: »Ne znam, komu bih dao!« Poslušaj samo svoje svećeničko srce i savjest, pa ćeš odmah znati. Plaču nam matere i djeca, kucaju nam na vrata bolesnici i nezaposleni ljudi i žene, pola studenata i đaka ne doručkuje, a ako ruča, — gdjegod u mršavoj menzi ili »ekspresu«, — ne večera, grade se crkve, financiraju sjemeništa, otvaraju samostani, izdaju knjige, koje su nam potrebne kao komad kruha, umiru mase djece i odraslih od nedohranjenosti i bijede u misijama.

Ja ću ovdje problem konkretizirati na određen teren samo zato, jer ga je na taj teren konkretizirao i jedan naš plemeniti svećenički subrat. Ima eksistenciju. Skromnu. Bio sam jednom za zajedničkim svećeničkim stolom, gdje se hrani. Nije moglo biti frugalnije. Pozvali su ga, — kvalificiran je za to, — da usput predaje i na jednom, višem, crkvenom zavodu. I daju mu honorar: 20.000 dinara

mjesečno. Krvavo ga je zaslužio. Mogao bi ga upotrijebiti i za kakvu malu osobnu ugodnost. Korisnu i plemenitu. Da ode na putovanje u inozemstvo. Da kompletira svoju biblioteku.

Nije to učinio. Namjerio se je, u svom svećeničkom radu sa omladinom, na studenta, koji mu se je učinio vrijedan pomoći. Iz obitelji je, u kojoj nitko »ne vjeruje«. A on vjeruje: živo i čitavim srcem. I sav je idealizam i akcija. Puno obećaje. Svećenik-profesor postao mu je mecenom i patronom. Sav svoj »honorar« troši na njegovo uzdržavanje i školovanje. Ni pare sebi ne ostavlja. Ali će zato i Crkvi i narodu odgojiti katoličkog intelektualca i lajičkog apostola. Već ga je odgojio. Danas, kad ih je među nama tako malo: lajičkih intelektualaca i apostola.

Evo, zar tako nešto ne bi mogao učiniti još tkogod od nas? Može odgojiti i sjemeništarca. Može dotirati i vrijednu kandidaticu za samostan. Ali može i mladića, i djevojku, koji ne misle u svetište, ali misle na kršćansko priznavalaštvo u svijetu: na palestru javnoga života. Baš neki dan mi jedan rektor sjemeništa govori, kako ne smijemo biti jednostrani ni ekskluzivni u brizi za svećenički podmladak. Nije to jedina potreba Crkve. Ne živi ona samo od svećenika. Ona, isto tako, živi od svjetovnjačkog idealizma. Valja joj podgojiti i te druge, pomoćne, falange.

Ja opet kažem: imamo mi svećenici i danas pretičaka. Netko više, netko manje. Odgovorni smo za njih. I pred Bogom i pred historijom. Mjesto negdašnjeg velikog mecenizma raznih Strossmayera vršimo danas mali mecenizam svećeničkih idealista! I dvaput promislimo, prije nego što se stanemo interesirati za nabavu »privatnog« automobila; prije nego što zatražimo putnicu za inozemstvo; prije nego što odemo na bankovno okno, da opet koju hiljadicu položimo na uložnu knjižicu! Stoput te svećeničke uložne knjižice dospiju u neruke. Bude i previše skandala na svećeničkim sprovodima i iza njih, kad se slete »sveci«, da »dijele blago«. Možemo svoje pretičke i uštede mnogo korisnije upotrijebiti. I mnogo kršćanskije. I mnogo svećeničkije i apostolskije.

»Puno je blaženije davati, nego li primati!« (Dj. Ap. 20, 35).

Č.

JEDNOSTAVAN NAČIN

(Razumijevanje latinskih liturgijskih tekstova)

Ne bi čovjek vjerovao, da smo, — kroz samo jednu generaciju, — već stigli tako daleko: komotnom metodom neotpora. Još pred tridesetak godina u većini naših krajeva nije pravo ni postojao taj problem. Nitko nije ni govorio o tome, da mlađe svećenstvo nailazi na poteškoće pri razumijevanju latinskih tekstova; pa i onih najtežih, liturgijskih i skripturističkih. Svagdje smo još imali, barem na pairu, klasične gimnazije, — u sjemeništima, dijecezanskim i redovničkim, beziznimno; — a na bogoslovijama smo se, od reda, služili latinskim udžbenicima: i u filozofiji, i u apologetici i dogmatici, u moralci i u kanonskom pravu; hrvatskih gotovo nije ni bilo. Biblija se, među svećenstvom, više citirala latinski nego hrvatski: Staroga Zavjeta do drugog svjetskog rata nijesmo uopće ni imali u suvremenom hrvatskom prijevodu; prvi je bio Šarićev.

mjesečno. Krvavo ga je zaslužio. Mogao bi ga upotrijebiti i za kakvu malu osobnu ugodnost. Korisnu i plemenitu. Da ode na putovanje u inozemstvo. Da kompletira svoju biblioteku.

Nije to učinio. Namjerio se je, u svom svećeničkom radu sa omladinom, na studenta, koji mu se je učinio vrijedan pomoći. Iz obitelji je, u kojoj nitko »ne vjeruje«. A on vjeruje: živo i čitavim srcem. I sav je idealizam i akcija. Puno obećaje. Svećenik-profesor postao mu je mecenom i patronom. Sav svoj »honorar« troši na njegovo uzdržavanje i školovanje. Ni pare sebi ne ostavlja. Ali će zato i Crkvi i narodu odgojiti katoličkog intelektualca i lajičkog apostola. Već ga je odgojio. Danas, kad ih je među nama tako malo: lajičkih intelektualaca i apostola.

Evo, zar tako nešto ne bi mogao učiniti još tkogod od nas? Može odgojiti i sjemeništarca. Može dotirati i vrijednu kandidaticu za samostan. Ali može i mladića, i djevojku, koji ne misle u svetište, ali misle na kršćansko priznavalaštvo u svijetu: na palestru javnoga života. Baš neki dan mi jedan rektor sjemeništa govori, kako ne smijemo biti jednostrani ni ekskluzivni u brizi za svećenički podmladak. Nije to jedina potreba Crkve. Ne živi ona samo od svećenika. Ona, isto tako, živi od svjetovnjačkog idealizma. Valja joj podgojiti i te druge, pomoćne, falange.

Ja opet kažem: imamo mi svećenici i danas pretičaka. Netko više, netko manje. Odgovorni smo za njih. I pred Bogom i pred historijom. Mjesto negdašnjeg velikog mecenizma raznih Strossmayera vršimo danas mali mecenizam svećeničkih idealista! I dvaput promislimo, prije nego što se stanemo interesirati za nabavu »privatnog« automobila; prije nego što zatražimo putnicu za inozemstvo; prije nego što odemo na bankovno okno, da opet koju hiljadicu položimo na uložnu knjižicu! Stoput te svećeničke uložne knjižice dospiju u neruke. Bude i previše skandala na svećeničkim sprovodima i iza njih, kad se slete »sveci«, da »dijele blago«. Možemo svoje pretičke i uštede mnogo korisnije upotrijebiti. I mnogo kršćanskije. I mnogo svećeničkije i apostolskije.

»Puno je blaženije davati, nego li primati!« (Dj. Ap. 20, 35).

Č.

JEDNOSTAVAN NAČIN

(Razumijevanje latinskih liturgijskih tekstova)

Ne bi čovjek vjerovao, da smo, — kroz samo jednu generaciju, — već stigli tako daleko: komotnom metodom neotpora. Još pred tridesetak godina u većini naših krajeva nije pravo ni postojao taj problem. Nitko nije ni govorio o tome, da mlađe svećenstvo nailazi na poteškoće pri razumijevanju latinskih tekstova; pa i onih najtežih, liturgijskih i skripturističkih. Svagdje smo još imali, barem na pairu, klasične gimnazije, — u sjemeništima, dijecezanskim i redovničkim, beziznimno; — a na bogoslovijama smo se, od reda, služili latinskim udžbenicima: i u filozofiji, i u apologetici i dogmatici, u moralci i u kanonskom pravu; hrvatskih gotovo nije ni bilo. Biblija se, među svećenstvom, više citirala latinski nego hrvatski: Staroga Zavjeta do drugog svjetskog rata nijesmo uopće ni imali u suvremenom hrvatskom prijevodu; prvi je bio Šarićev.

A ipak je, kroz tih dvadesetak, tridesetak, ratnih i poratnih, godina, u tom pogledu, i nečujno, nastao »vacuum«, koji se danas već i posve vidljivo osjeća, i ako nam ga nitko još nije pravo protumačio. Mlađe svećenstvo jednostavno ne zna više latinski. Ne samo da nije u stanju latinski govoriti, konverzirati, pisati, nego više ni ne razumije, pravo, latinskih tekstova. Ni doktrinalno-teoloških, ni liturgijskih. I misa im, i časoslov, sve više postaju tvrd orah, a nekojima i u doslovnu smislu »terra incognita«. Ne mogu im jasno pratiti ni smisla ni slijeda: sve više im to postaje jedna vrst okultno-sakralnih formula, kojima se mogu služiti samo uz komentar, tumač, bilješke, prijevod.

To su činjenice. Još pred nekoliko godina dogodilo mi se, da sam jednom svećeniku iz pastve morao formalno, od riječi do riječi, prevoditi jedan liturgijski dekret. No to je barem bio čovjek, koji je svećeničke studije završio neredovitim putem, kao kasno zvanje. Ali zadnjih godina sve više opažam, da su u vrlo sličnoj kondiciji i mnogi mlađi svećenici, koji su studije završili posve normalno: prošli i kroz, sjemenišnu, gimnaziju, i kroz punu bogosloviju. Mlađi to ljudi sve otvorenije i sami priznaju. Počinju se već tužiti, da se uopće ne mogu više, kako treba, ni poslužiti službenim molitvenim, obrednim i skripturističkim tekstovima. Žele, zahtjevaju, da se više ni koronski kazusi ne postavljaju na latinskom. Plediraju i za, svećenički, brevijar na narodnom jeziku: samo tako bi ga mogli, vele, moliti s korišću i razumijevanjem. Nabacuju već i mogućnost, da se liturgijski tekstovi za službu svećenicima, ako već moraju biti latinski, tiskaju dvojezično: paralelno, u dvije kolumne, u latinskom tekstu i u hrvatskom prijevodu.

Uglavnom smo, eto, i mi došli do točke, na kojoj se, još odavna, nalaze naše svećeničke kolege po zapadnim zemljama. Ni od njih nitko više čestito ne razumije latinski. I oni se nađu u neprilici i samo te bespomoćno gledaju, kad im nešto, — i najjednostavnije, — kažeš latinski. I oni trebaju prijevode i komentare. I oni bi najvoljeli, da i tihu misu, i svećenički časoslov, mole na svojim narodnim jezicima.

Ja, dakako, nijesam za to. Naprotiv, odlučno sam protiv toga. I motivirao sam to, već u više navrata: i u »Službi Božjoj«, i u đakovačkom »Vjesniku«. Bio bi to nenadoknadiv i neocjenjiv gubitak i za crkvenu znanost, i za ozbiljnu teološko-filozofsku izobrazbu klera, i za jedinstvenost, kompaktnost, povezanost, katoličkih inicijativa i nastupa u širokom katoličkom svijetu. Izgubili bismo i zajednički crkveni jezik, i zajednički način mišljenja, izražavanja, molitve.

Problem se, na dulji rok, može, po mom mišljenju, rješavati samo na jedan način: tako, da katoličko svećenstvo, po svemu svijetu, opet solidno ovlada latinštinom. A glavni faktor pri njezinoj restituciji moraju biti, to se zna, crkvene, sjemenišne, škole i zavodi. One, možda, i nose glavnu odgovornost, da smo ovako daleko došli. Njihovo je, da sada i najviše doprinesu, kako bi se situacija popravila. Valja na sjemenišnim gimnazijama reorganizirati metodu učenja latinskog jezika: posavremeniti je i modernizirati; prenijeti je, već od početka, što više na teren konverzacije i praktičnog vježbanja, a posebno baš u vezi sa sakralnim tekstovima molitava, Sv. Pisma, liturgijskih formulara i perikopa. Ali, dakako, da za to

treba imati u svakom zavodu kvalificirana latinistu, iškolovana na specijalnom zavodu u Rimu, čiji je osnutak inaugurirao papa Ivan XXIII poznatim svojim »Motu proprio«, o kojemu, dakako, naša moderna svećenička javnost mudro šuti, uza sve, teoretsko, oduševljenje za Ivanove ideje i njegov »aggiornamento«. Sustavnim radom dalo bi se tu mnogo učiniti. Metodom konverzacije stari bi, na primjer, bosanski fratri svakoga svoga đaka već u prvim godinama svoga, inače dosta primitivnog, tadanjeg školskog sistema, »probandata«, naučili fluidnoj crkvenoj latinštini, i nije im trebalo da uzdišu, kao njihovi današnji školovani potomci, za hrvatskim prijevodima misala i brevijara. A baš su mi dva mlada fratra dala neposredan povod za refleksije u ovom članku. Paralelno s tom, teoretskom, gimnazijskom obukom iz latinskoga valjalo bi, na teologijama, ponovo uvesti, za fundamentalne i tradicionalne predmete, latinske udžbenike, a profesori bi — barem oni, koji su to kadri, — morali da počnu predavati, tumačiti, ispitivati, latinski: pa makar, s početka, i s komentarima na hrvatskom. Budu li svršavali studije na rimskim, papinskim, školama, moći će to raditi bez poteškoće.

Nego, šta da se poduzme sad za sad? »Quid ad casum?« Čini mi se, da bi za to postojao posve jednostavan način. U teologijama bi trebalo, da netko, tomu dorastao, pod dodatnim, posebnim, satovima pastoralke i liturgike sustavno sa bogoslovima prijeđe sve latinske liturgijske tekstove: iz mise, psalterija, časoslova, obrednika, protumači im ih i komentira, pa i metodom diktanda. Nije toga previše. Đaci bi to zapamtili i notirali. Poznavali bi izraze; znali bi značenje riječi; ušli bi, koliko toliko, u latinsku frazeologiju. A onda bi ih, u neposrednim pripravama na ređenje, i, zajednički, molili, odnosno recitirali. A u biblijskom studiju trebalo bi što više kultivirati i prakticirati kurzivnu eksegezu, a prema latinskom tekstu Vulgata. Uz konferiranje hrvatskog prijevoda bogoslovi bi se tim, malo pomalo, uveli barem u glavne skripturističke tekstove na službenom liturgijskom jeziku. One, koji se češće citiraju i češće susreću u liturgijskim molitvama.

Nešto će se, sigurno, u tom pogledu morati i kod nas poduzeti. Pa eto jedna ideja i prijedlog!

Č.

SVEĆENIČKA SVETOST

(Refleksije za svećeničku mjesečnu duhovnu obnovu)

Nije mi ovdje nakana dokazivati, da je naša svećenička pastoralna služba nespojiva s grijehom. Ne treba gubiti vrijeme u dokazima, da je grešan svećenik upravo teški Božji bič za narod, da je on vuk u ovčarnici, koji ne spava, nego stalno nagriza i uništava ovce svoga tora. Srećom takovi su rijetke iznimke, pa o njima ne ćemo ovdje posebno govoriti.

Katoličkom svećenstvu se danas ipak općenito predbacuje, da nije našlo sebe, a to posebno važi za redovnike. Postavljaju nam pitanje: Gdje su nam srednjovjekovne sume i plodovi rascvale kršćanske znanosti. Ako ima u tome nešto istine i ako smo u tom po-

treba imati u svakom zavodu kvalificirana latinistu, iškolovana na specijalnom zavodu u Rimu, čiji je osnutak inaugurirao papa Ivan XXIII poznatim svojim »Motu proprio«, o kojemu, dakako, naša moderna svećenička javnost mudro šuti, uza sve, teoretsko, oduševljenje za Ivanove ideje i njegov »aggiornamento«. Sustavnim radom dalo bi se tu mnogo učiniti. Metodom konverzacije stari bi, na primjer, bosanski fratri svakoga svoga đaka već u prvim godinama svoga, inače dosta primitivnog, tadanjeg školskog sistema, »probandata«, naučili fluidnoj crkvenoj latinštini, i nije im trebalo da uzdišu, kao njihovi današnji školovani potomci, za hrvatskim prijevodima misala i brevijara. A baš su mi dva mlada fratra dala neposredan povod za refleksije u ovom članku. Paralelno s tom, teoretskom, gimnazijskom obukom iz latinskoga valjalo bi, na teologijama, ponovo uvesti, za fundamentalne i tradicionalne predmete, latinske udžbenike, a profesori bi — barem oni, koji su to kadri, — morali da počnu predavati, tumačiti, ispitivati, latinski: pa makar, s početka, i s komentarima na hrvatskom. Budu li svršavali studije na rimskim, papinskim, školama, moći će to raditi bez poteškoće.

Nego, šta da se poduzme sad za sad? »Quid ad casum?« Čini mi se, da bi za to postojao posve jednostavan način. U teologijama bi trebalo, da netko, tomu dorastao, pod dodatnim, posebnim, satovima pastoralke i liturgike sustavno sa bogoslovima prijeđe sve latinske liturgijske tekstove: iz mise, psalterija, časoslova, obrednika, protumači im ih i komentira, pa i metodom diktanda. Nije toga previše. Đaci bi to zapamtili i notirali. Poznavali bi izraze; znali bi značenje riječi; ušli bi, koliko toliko, u latinsku frazeologiju. A onda bi ih, u neposrednim pripravama na ređenje, i, zajednički, molili, odnosno recitirali. A u biblijskom studiju trebalo bi što više kultivirati i prakticirati kurzivnu eksegezu, a prema latinskom tekstu Vulgata. Uz konferiranje hrvatskog prijevoda bogoslovi bi se tim, malo pomalo, uveli barem u glavne skripturističke tekstove na službenom liturgijskom jeziku. One, koji se češće citiraju i češće susreću u liturgijskim molitvama.

Nešto će se, sigurno, u tom pogledu morati i kod nas poduzeti. Pa eto jedna ideja i prijedlog!

Č.

SVEĆENIČKA SVETOST

(Refleksije za svećeničku mjesečnu duhovnu obnovu)

Nije mi ovdje nakana dokazivati, da je naša svećenička pastoralna služba nespojiva s grijehom. Ne treba gubiti vrijeme u dokazima, da je grešan svećenik upravo teški Božji bič za narod, da je on vuk u ovčarnici, koji ne spava, nego stalno nagriza i uništava ovce svoga tora. Srećom takovi su rijetke iznimke, pa o njima ne ćemo ovdje posebno govoriti.

Katoličkom svećenstvu se danas ipak općenito predbacuje, da nije našlo sebe, a to posebno važi za redovnike. Postavljaju nam pitanje: Gdje su nam srednjovjekovne sume i plodovi rascvale kršćanske znanosti. Ako ima u tome nešto istine i ako smo u tom po-

gledu zaista popustili, nije to ipak naša glavna mana. Svima nama nedostaje danas nešto drugo, što je neusporedivo vrijednije od znanosti, pa makar ona bila i kršćanska. Nama fali svetost. Mi danas nemamo jednoga svetog Bernarda, Vinka Fererskog, Ignacija, Franje Ksaverskog...

A svetost je naše zvanje i zanimanje. Netko će možda mudrovati, da smo mi samo oruđe spasenja drugima, pa da se može voditi duše i bez veće lične svetosti, jer sakramenti djeluju ex opere operato. Istina je, da smo mi oruđe, ali mi smo oruđe u Božjoj ruci, te ono mora biti čvrsto, svjetlo i zdravo. A sve to mu daje svetost, koja se zrcali u nama.

Kardinal Duperron je govorio: »Dovedite mi heretika, ja ću pobiti njegove tvrdnje, a ako ga želite obratiti, vodite ga Franji Saleškom. »Učenjaci se trude, da djeluju na razum i u tom mogu uspjeti, ali samo svet čovjek obrađuje čitavo ljudsko biće i potpuno ga osvaja.

Dakako da mi bez Boga ne možemo upravo ništa, ne možemo ni oka otvoriti, ni rukom maknuti. Kad se popnemo na propovjedaonicu, da propovjedamo, kad sjednemo u ispovjedaonicu, da odrešujemo i dajemo savjete, ne zaboravimo, da mi svojom riječju dopiremo samo do tjelesnog uha onoga, koji nas sluša. Ali do uha srca, do u dubinu duše prodire samo Božji glas. Sv. Augustin kaže: »Nos loquimus foris, ipse intellectum aperit, ipse movet, ipse aedificat.«

Sv. Franjo Ksaverski propovjedao je izvjesno vrijeme u Malaki, ali nije imao nikakva uspjeha. To je bio rezultat napora ljudske slabosti. Neko vrijeme kasnije opet dođe tamo i svojim propovjedima sve zadivi i pokrene. To je bila Božja snaga i sila, koja je kroz njega progovorila. O sv. Vinku Fererskom čitamo, da je jednom izvanredno bio dobro spremio propovijed, jer je bio obaviješten, da će ga slušati bretanjski vojvoda. Prigodom njegova nastupa na propovjedaonici sve je bilo hladno i bez zainteresiranosti. Slijedeći dan sa iste propovjedaonice nastupao je isti propovjednik i sve je bilo oduševljeno i ganuto. Kad je svecu netko primijetio: Kakva je razlika između njega jučer i njega danas, svetac je mirno odgovorio: »Jučer je Fererski propovjedao sam, a danas Duh Sveti preko Fererskog«.

Koliko puta smo i mi valjda iskusili nešto slična. Kad smo se najsavjesnije spremali za propovijed, učinilo nam se, da nije uspjela, a ona, za koju nismo imali vremena, bila je rado primljena. Kad smo se kasnije ispitivali, mogli smo doći do zaključka, da je to bilo radi toga, što smo se bili previše pouzdali u svoju mudrost i svoje umijeće, a to je uvijek negacija svetosti, na koju smo pozvani i koja jedina rađa dobrim duhovnim i pastoralnim plodom.

Ima pravo Sv. Pavao, kad kaže: »Sufficientia nostra ex Deo est«; (2 Kor. 3, 5) Može naime svećenik biti kao čovjek i nesposoban, ali u djelu spasenja duša odlučuje njegova svetost. Bog preko njega tada radi i njegova ljudska nemoć otvara se u Božju svemoć.

Jasno je kao sunce, da Bog bira, kome će svoju svemoć nad dušama povjeriti. Zar može Bog bogatstvo milosti povjeriti oholom i samodopadnom svećeniku? Svećenik samodopadan i ohol prisvaja sebi čast, koja Bogu pripada. Takav je u jednoj stvarnoj i velikoj zabludi, jer pripisuje sebi ono, što nije njegovo nego Božje. Možda

je ovo veliki paradoks, ali znajmo, da je takav svećenik u sličnoj zabludi kao i materijalisti, odnosno ateisti, koji sav uspjeh pastoralnih napora pripisuju vještini, umijeću i snalažljivosti svećenika, te novčanim manipulacijama i drugim materijalnim manevrima. Za njih je razumljivo ovakovo rezoniranje, jer osim materije ništa drugo ne priznaju kao vrednotu, koja pobire uspjehe. Ali za svećenika, koji svojoj ljudskoj mudrosti pripisuje efektnost svoga rada trebalo bi držati duhovne vježbe sve dotle, dok se ne otrijezni.

Bog u svojoj službi ne će trpjeti svećenika velikog komoda i slabe ili nikakve umrtvenosti. On je poslao svog vlastitog Sina, da se žrtvuje do gubitka života za ljude, te stoga želi i takove svećenike-pastoralne radnike: ljude, koji su spremni trpjeti i žrtvovati se za druge, i to ne samo malo, nego do kraja. On hoće takove svećenike, koji će dogorjeti kao svijeće s narodom i za narod Božji.

U Božjoj službi nemaju mjesta ni oni, koji nemaju duha sabranosti, koji nemaju duha molitve. Takove Krist prekorava: »Zar niste mogli ovu noć probdjeti sa mnom.« Za takove vrijedi ona konstatacija: »Vi niste od onog roda, od koga dođe spas Izraelu.«

Mi se iz dana u dan tužimo, kako neprijatelj pustoši naša polja i na sotonskom gumnu vrše Božju pšenicu. Mi sa izvjesnom zebnjom konstatiramo, da se broj ispovijedi smanjuje, da se mladež otuđuje od Crkve, da uzima maha vjerski nehaj. Ali premalo govorimo o sebi, premalo tražimo razloge takovog stanja djelomično i u samima sebi. Pitajmo se ozbiljno i iskreno, jesmo li se mi potpuno prepustili djelovanju Božje milosti, jesmo li Božje oruđe, kakovo on želi! Jesmo li s Bogom ujedinjeni po živoj vjeri i požrtvovnoj ljubavi? Možda mi sav svoj posao ne uzimamo sasvim ozbiljno, te i malim nevjerama Krista udaljujemo od sebe, a to znači osuditi sebe i svoje djelo na neuspjeh.

Mi smo po svojoj službi naredbodavci, mi drugima ponovo, po hiljaditi put naređujemo ono, što Bog naređuje. Nosimo na sebi firmu božanskog auktoriteta. Ali da taj auktoritet održimo, moramo se ne samo vani pokazati, nego i unutra biti, ljudi velike vjere, prokušane kreposti i svetosti. Tko druge hoće uzdići, mora iznad njih stajati visoko. Mi pozivamo vjernike: »Gore srca!« Ako li je naše srce ostalo dolje pužući po zemlji u svojim bijednim željicama i komodu, mi onda ostajemo obični formalisti i mizerni kruhoborci.

Dobro je netko rekao, da smo mi svećenici kao napisane knjige, u kojima se čitaju Božji zakoni, ali takove knjige, koje same sebe ne mogu čitati, nego su tu, da ih drugi čitaju. Ako ljudi drugo pročitaju iz svećenikovih riječi, a drugo iz njegove prakse vide, nastat će zbrka i velika pometnja.

Svećenik je sličan putokazu na raskrsnici ulica, koji drugima pokazuje put, a da se sam ne miče.

Jedan duhovni pisac, koji smatra, da u današnjem svijetu mnogi svećenik nije ispunio svoju zadaću u cijelosti kaže: »Mnogi od nas nisu ni nepomični putokaz. Putokaz je ispunio svoju zadaću, pokazivao put i ništa se više od njega i ne očekuje. Ali od svećenika se traži više. Mi smo postavljeni među narod, da mu i pokazujemo i krčimo put i vodimo ga sigurnom stazom. Tko ne ide pred narodom, taj mu zakrčuje put.« (J. Staudinger: »Jesus und sein Priester«, str. 17.)

A kako je porazna ocjena za svećenika, da je zakrčio put dušama do Krista!? Ne daj Bože, da bismo mi ikada bili ikome i najmanja smetnja, da se primakne Kristu. Jasna je stvar, da ćemo onda privući druge Kristu, ako smo sami svojom svetošću blizu Njega, ako svojim riječima, svojim nastupom i djelovanjem potaknemo druge, da u nama otkriju Kristov duh.

Mi se krećemo u takovom vrtlogu svakodnevnog posla, da zaboravimo misliti na sebe. O drugima govorimo, druge kritiziramo, gledamo u tuđe oči i u tuđu dušu, a premalo mislimo na sebe, premalo o sebi razmišljamo. Zavirimo barem začas u dubinu svoje svećeničke duše i pitajmo se, jesmo li stvarno onakovi, kakovi bismo morali i mogli biti. Jesmo li dovoljno revni u spasavanju duša svojih bližnjih; jesmo li brižni, da sve stavimo na svoje mjesto: mislimo li često na svoje uzvišeno dostojanstvo i svetu službu svećeničku?!

Sigurno je, brate svećeniče, da pripadaš jednome od ova tri stupnja: ili si vruć ili mlak ili hladan. Razmišljajući, gdje bi se strpao, sigurno pomalo kolebaš. Ne da ti savjest, da se ubrojiš među hladne. Možda, se ipak pobojavaš, da nisi ni među vrućima, među onim revnima, koji su svega sebe nepoštedno dali u službu idealu. Sklon si, dakle, vjerovati, da u tebi ima mlakosti ili se dapače strašiš, da nisi sav mlak i mlitav u Božjoj službi. Možda ti u tišini govori srce: »Bog nije sa mnom zadovoljan ... Ne može ni biti, kad za njega imam samo pola srca.« Možda možeš sam sebi predbaciti, da nisu s tobom zadovoljni ni tvoji župljani, pa ni oni dobronamjerni, jer nisi uvijek i s voljom posredovao između Boga i njih. Dosada nisi možda bio otvorena i napunjena posuda, iz koje su vjernici mogli nesmetano crpsti i piti napitak Božje milosti.

Stoga bi trebalo vratiti se nazad na put svetosti, u brazdu, kojom teče nepresušni izvor Božje milosti. Radi se o našem spasenju i o spasenju naroda, koji nam je povjeren. Nikada nas Crkva ne bi uzela u svoju službu i povjerila nam tolike duše, da nije vjerovala, da je u nama živa Kristova slika i svetost, koja osvaja. Nikada nam sve to ne bi povjerila, da nije predpostavljala, da smo puni Duha Svetoga. Visok je naš položaj i sveta služba, pa onda mora naprosto biti svet i naš život. Naša služba je takova, da se ne može uokviriti u neku osrednjost. Tu je dilema jasna: »Aut summa damnatio, aut summa perfectio!« Sv. Lovro Justinijan kaže: »Svećenička odgovornost je neshvatljivo velika.« »Na visok položaj«, kaže on, »ste se popeli, te se pred Bogom morate popeti i na vrhunac kreposti; inače vaša svećenička vlast će vam služiti ne na zaslugu, nego na osudu.«

Od novica, koji dođu u samostan ne traži se svetost. Oni stižu tamo, da čine pokoru »ad emendandam vitam suam.« Ali kad klerik pristupa k oltaru, još pred oltarom od njega se traži svetost, jer se predpostavlja, da je on dobro završio svoj novicijat. Biskup ga tada ozbiljno upozorava riječima: »Imitemini quod tractatis-«

A mi u vrtlogu života na to zaboravimo. Vratimo se nazad u dane iza ređenja, kad smo bili puni milosti i idealizma! Obnovimo se iz temelja u ovo naše pokoncilsko doba! Na to nas nuka Bog, Crkva, zapuštene duše i naša savjest.

Rijetko smo dosada Kristu prilazili sasvim blizu. Navikli smo možda slijediti ga samo iz daljega, kako je činio Petar, kad su Isusa poveli. Priđimo svom božanskom Učitelju danas sasvim blizu

promatrajmo ga oči u oči, da bi žar iz Kristovih očiju prešao u naše i one se zažarile živom vjerom. Progovorimo danas intimno svome Kristu riječi, koje nam srce diktira, govorimo mu otvoreno i s mnogo povjerenja, iznesimo mu svoje stradanje, svoje napore, ali i svoje nemarnosti i svoju mlakost. On će nas rado slušati. Njemu nije nikada dosadno biti s nama. On sam kaže: »Deliciae meae esse cum filiis hominum.«

Nakon našeg govora Krist će otvoriti svoja usta, da nam govori. On će govoriti kao prijatelj prijatelju, brat bratu. On će tješiti i snažiti, hrabriti i poticati. Ali ne će se ustručavati, da te i ukori, ako si zanemario pribavljati uvijek novo oružje, kojim se ruše bunkeri ljudske zloće, a to je oružje: svetost. Ako nam je oružje svetosti već zahrđalo, Krist će nam dati masti milosti, da ga podmažemo i osvjetlamo i opet se stavimo u prve bojne linije u borbi protiv svojih strasti, u borbi protiv moralnih devijacija svake vrsti.

Tako ćemo ponovno sebe osvojiti za Krista, a u isto vrijeme sačuvati uz Krista i duše povjerene našoj pastoralnoj brizi.

Svetost neka bude, stoga, početak i svršetak svih naših pastoralnih i ličnih napora, ona nek bude rezultat naše aktivnosti i njen nerazdruživi pratilac.

Fra Ferdo VLAŠIĆ

DUHOVNA SILA NARODNIH MISIJA

Čitam u zadnjem broju Službe Božje članak: Nove Pučke »Misije« i Novi Pučki »Misionari«. Puna je suvremenih pogleda, ali, iskreno kažem, na me je ostavio mučan dojam. Uloga klasičnih dosadašnjih Misija je i danas velika, možda je i veća nego je nekoć bila. Mislim, u prilikama, kakvim živimo, i plodonosnija.

Nekoć su Misije bile samo žetva, danas su one i sjetva. Nekoć je misionar imao odmah pred sobom uglavnom sve mjesto. Kojegod propovijedi govorio, samo ako su bile dobro spremljene, narod je pozorno pratio, primao i sve je glatko išlo i lijepo uspjehom okrunjeno.

Danas su se vremenom prilike potpuno izmijenile.

Misionar ima drukčije polje rada. Drukčije mjesto, u koje dolazi. Ima pobožne vjernike, ali i indiferentne, duhovno nepoučene, krug prividno zatvoren u se. Neće naći potpunog susreta, neće žeti vidljivih uspjeha. A ipak misionara mora voditi misao sv. Pavla: Dužan sam i Grcima i barbarima; mudrima i neznalicama (Rim. 1, 14).

Pavao je u svojim misijama doživio velike neuspjehe. Sjetimo se samo Atene, a ipak ga je Duh sveti poslao pred Atenjane. Pavao je bio misionar više sijač nego žetelac.

Takvi su i današnji misionari. Njihove Misije u današnjem vremenu imaju silno duhovno značenje. One djeluju na dobre u mjestu. Oni se učvršćuju, označuju, prosvjetljuju, dobivaju duh apostolata. Velikim dijelom laički apostolat rađa se upravo u Misijama.

promatrajmo ga oči u oči, da bi žar iz Kristovih očiju prešao u naše i one se zažarile živom vjerom. Progovorimo danas intimno svome Kristu riječi, koje nam srce diktira, govorimo mu otvoreno i s mnogo povjerenja, iznesimo mu svoje stradanje, svoje napore, ali i svoje nemarnosti i svoju mlakost. On će nas rado slušati. Njemu nije nikada dosadno biti s nama. On sam kaže: »Deliciae meae esse cum filiis hominum.«

Nakon našeg govora Krist će otvoriti svoja usta, da nam govori. On će govoriti kao prijatelj prijatelju, brat bratu. On će tješiti i snažiti, hrabriti i poticati. Ali ne će se ustručavati, da te i ukori, ako si zanemario pribavljati uvijek novo oružje, kojim se ruše bunkeri ljudske zloće, a to je oružje: svetost. Ako nam je oružje svetosti već zahrđalo, Krist će nam dati masti milosti, da ga podmažemo i osvjetlamo i opet se stavimo u prve bojne linije u borbi protiv svojih strasti, u borbi protiv moralnih devijacija svake vrsti.

Tako ćemo ponovno sebe osvojiti za Krista, a u isto vrijeme sačuvati uz Krista i duše povjerene našoj pastoralnoj brizi.

Svetost neka bude, stoga, početak i svršetak svih naših pastoralnih i ličnih napora, ona nek bude rezultat naše aktivnosti i njen nerazdruživi pratilac.

Fra Ferdo VLAŠIĆ

DUHOVNA SILA NARODNIH MISIJA

Čitam u zadnjem broju Službe Božje članak: Nove Pučke »Misije« i Novi Pučki »Misionari«. Puna je suvremenih pogleda, ali, iskreno kažem, na me je ostavio mučan dojam. Uloga klasičnih dosadašnjih Misija je i danas velika, možda je i veća nego je nekoć bila. Mislim, u prilikama, kakvim živimo, i plodonosnija.

Nekoć su Misije bile samo žetva, danas su one i sjetva. Nekoć je misionar imao odmah pred sobom uglavnom sve mjesto. Kojegod propovijedi govorio, samo ako su bile dobro spremljene, narod je pozorno pratio, primao i sve je glatko išlo i lijepo uspjehom okrunjeno.

Danas su se vremenom prilike potpuno izmijenile.

Misionar ima drukčije polje rada. Drukčije mjesto, u koje dolazi. Ima pobožne vjernike, ali i indiferentne, duhovno nepoučene, krug prividno zatvoren u se. Neće naći potpunog susreta, neće žeti vidljivih uspjeha. A ipak misionara mora voditi misao sv. Pavla: Dužan sam i Grcima i barbarima; mudrima i neznalicama (Rim. 1, 14).

Pavao je u svojim misijama doživio velike neuspjehe. Sjetimo se samo Atene, a ipak ga je Duh sveti poslao pred Atenjane. Pavao je bio misionar više sijač nego žetelac.

Takvi su i današnji misionari. Njihove Misije u današnjem vremenu imaju silno duhovno značenje. One djeluju na dobre u mjestu. Oni se učvršćuju, označuju, prosvjetljuju, dobivaju duh apostolata. Velikim dijelom laički apostolat rađa se upravo u Misijama.

Misionar djeluje na sve mjesto. Indiferentni prividno ostaju indiferentni. Zbilja neće biti velik broj klasičnih obraćenja, ali Božje sjeme palo je i u njihova srca. To će sjeme čekati zgodu da nikne i rodi plod.

Pa i krug u se zatvorenih, koji ne dolaze k misionaru, ne ostaje izvan upliva Misija. U župi nastaje dialog. Budi se interes za razgovor, zanimanje za duhovna pitanja. Taj krug nije takav, što nema nikakvog interesa za duhovno. Njega veže obzir, strah da ne izgubi penziju, tobožnje ekonomske koristi. Taj strah ga drži van javnog sudjelovanja kod Misija, ali ne i bez interesa za njih.

Možemo zaključiti: Misije su duhovni doživljaj, blagoslovljen i sretan doživljaj jedne župe.

Njih ne može zamijeniti ni kino ni televizija ni izlazak na ulice (što je sve dobra stvar). Na Misije se mogu primijeniti riječi sv. Pavla: »Jer je živa Božja riječ i djelotvorna i oštrija od svakog mača . . . (Hebr. 4. 12.)

U njima govori Srce Kristovo preko svećenika svome stadu. Stoga opravdan je zaključak: Klasične Misije (naravno prilagođene današnjici) treba smatrati najuspješnijim sredstvom duhovnog preporoda jedne župe. Vazda nam ima biti na pameti izreka glasovitog francuskog filozofa de Moistra: »Narod je onoga, koji mu govori«.

JADRIJEVIĆ fra ANTE
Makarska

DRAGE USPOMENE SA LURDSKOG HODOČAŠĆA

Bilo nas je u grupi oko trideset. Vođa puta bio je dugogodišnji Marijin hodočasnik g. Gros. S nama je putovao bolesnik paraliziranih nogu plemeniti i dobri Ivo. Sam se prebacivao iz vlaka u vlak pomoću nosača.

Putujući kroz Italiju u naš je vagon ušla jedna gospođa sa svojim sinom. Mogao je imati 14 godina. Putovala je u Lurd.

— Sretna sam. Svake godine idemo Gospi u Lurd. Ili muž ili ja. Uvijek je uz nas jedno dijete. Idemo da se nadišemo zraka — posvećenoga dobrotom Bezgrešne i ogrijanoga ljubavlju Njezinoga Majčinskog Srca — tako nam je govorila.

To je obitelj velike vjere u Gospu. Takve bi naše obitelji morale biti u Hrvatskoj. Barem jedan puta u životu morao bi svaki član obitelji posjetiti lurdsku Gospu. Doći u školu vjere i životne mudrosti.

Srca su naša gorjela od čežnje da vidimo Lurd. Sve smo brojili: još dvije stanice, još jedna. I eto Lurd. Čežnja naših snova.

Čujemo hrvatski govor. Čekaju nas dobre studentice Jelena i Marija. One tamo studiraju. Prilazi nasmijani Savo: Ja Vas sve pozdravljam. Dobro došli. Gospa vas čeka. Dajte kofere. Ti su nas dobri prijatelji stalno pratili i bili nam na službu. Hvala im. Sve su činili s veseljem.

Misionar djeluje na sve mjesto. Indiferentni prividno ostaju indiferentni. Zbilja neće biti velik broj klasičnih obraćenja, ali Božje sjeme palo je i u njihova srca. To će sjeme čekati zgodu da nikne i rodi plod.

Pa i krug u se zatvorenih, koji ne dolaze k misionaru, ne ostaje izvan upliva Misija. U župi nastaje dialog. Budi se interes za razgovor, zanimanje za duhovna pitanja. Taj krug nije takav, što nema nikakvog interesa za duhovno. Njega veže obzir, strah da ne izgubi penziju, tobožnje ekonomske koristi. Taj strah ga drži van javnog sudjelovanja kod Misija, ali ne i bez interesa za njih.

Možemo zaključiti: Misije su duhovni doživljaj, blagoslovljen i sretan doživljaj jedne župe.

Njih ne može zamijeniti ni kino ni televizija ni izlazak na ulice (što je sve dobra stvar). Na Misije se mogu primijeniti riječi sv. Pavla: »Jer je živa Božja riječ i djelotvorna i oštrija od svakog mača . . . (Hebr. 4. 12.)

U njima govori Srce Kristovo preko svećenika svome stadu. Stoga opravdan je zaključak: Klasične Misije (naravno prilagođene današnjici) treba smatrati najuspješnijim sredstvom duhovnog preporoda jedne župe. Vazda nam ima biti na pameti izreka glasovitog francuskog filozofa de Moistra: »Narod je onoga, koji mu govori«.

JADRIJEVIĆ fra ANTE
Makarska

DRAGE USPOMENE SA LURDSKOG HODOČAŠĆA

Bilo nas je u grupi oko trideset. Vođa puta bio je dugogodišnji Marijin hodočasnik g. Gros. S nama je putovao bolesnik paraliziranih nogu plemeniti i dobri Ivo. Sam se prebacivao iz vlaka u vlak pomoću nosača.

Putujući kroz Italiju u naš je vagon ušla jedna gospođa sa svojim sinom. Mogao je imati 14 godina. Putovala je u Lurd.

— Sretna sam. Svake godine idemo Gospi u Lurd. Ili muž ili ja. Uvijek je uz nas jedno dijete. Idemo da se nadišemo zraka — posvećenoga dobrotom Bezgrešne i ogrijanoga ljubavlju Njezinoga Majčinskog Srca — tako nam je govorila.

To je obitelj velike vjere u Gospu. Takve bi naše obitelji morale biti u Hrvatskoj. Barem jedan puta u životu morao bi svaki član obitelji posjetiti lurdsku Gospu. Doći u školu vjere i životne mudrosti.

Srca su naša gorjela od čežnje da vidimo Lurd. Sve smo brojili; još dvije stanice, još jedna. I eto Lurd. Čežnja naših snova.

Čujemo hrvatski govor. Čekaju nas dobre studentice Jelena i Marija. One tamo studiraju. Prilazi nasmijani Savo: Ja Vas sve pozdravljam. Dobro došli. Gospa vas čeka. Dajte kofere. Ti su nas dobri prijatelji stalno pratili i bili nam na službu. Hvala im. Sve su činili s veseljem.

I eto nas pred Masabjelskom pećinom. Veseli smo. Sretni smo. Klekli. Poljubili zemlju poput Bernardice. Tihi šapat: Zdravo Mariju. Zdravo Majko. Suze radosti potekoše niz lice. Majka se nasmiješila. Sretna da smo došli. Poslušali smo njezinu želju. Hoću da mi narod dolazi ovamo u procesijama.

Pošli smo na izvor. Bistra voda teče kroz dvadeset cijevi. Narod pije. Tko rukom, tko čašom. Tko ima čašu, ne sprema je nego pruža hodočasnicima. Sretan je da može poslužiti drugima. Marijina škola. Ona je službenica Gospodnja i svih nas — svoje djece.

Procesija sa Presvetim Sakramentom je svaki dan poslije podne. Bolesnika oko trista pedeset. Sve u kolicima poredani. Biskup nosi Isusa u Svetoj Hostiji, blagoslivlja svakoga bolesnika. Dotle se čuju potresni vapaji vjere u Isusovu dobrotu i moć: Gospodine, ako hoćeš možeš me ozdraviti. Na kraju se moli — Oče naš — za Crkvu koja pati.

Procesija sa svijećama svake večeri. Sva crkva gori u moru žarulja i reflektora. Preko trideset tisuća Marijine djece iz cijeloga svijeta. Svaki narod pjeva lurdskoj Gospi. Svi se glasovi slijevaju u himan ljubavi: Ave, Ave Maria. Orgulje slušamo u divnim varijantama pratnje. Svakom u ruci plamti svijeća. Veličanstvena povorka kupa se u moru svjetla. Sav je Lurd jedna zapaljena baklja. Rađa se novi život u dušama hodočasnika — Život Nevinoga Jaganjca po Mariji, Majci svega svijeta.

Mi smo se Hrvati istakli po svojoj pjesmi. Jedna gospođa iz Kanade pristupi k nama: — Jeste li vi iz Hrvatske? — Jesmo. — Prepoznala sam vas po pjesmi. Da li bih mogla s vama. Tu je moj slijepi sin. I on je došao.

— Kako ne. Slobodno je, gospođo! — rekli smo.

I ona je vodila sina svojom majčinskom rukom. Znali su hrvatski. Došli su avionom iz Kanade. Pjevali su radosno s nama.

Na kraju smo se sakupili pred crkvom. Biskupi sa svećenicima na stubama. Tada je od svih zaorio himan Gospi: Kraljice zdravo i Vjerujem. Sve na latinskom. Svi znaju, svi pjevaju, svi vjeruju.

U crkvi Svetoga Pija X. Nova crkva pod brijegom sagrađena 1958. za proslavu stogodišnjice ukazanja Gospe u Lurdu. Velika je. Može primiti oko sto tisuća Marijine djece. Sva u armiranom betonu. Nema na ulazu ni u crkvi nijedne stepenice, da mogu lako voziti bolesnike na svetu misu.

Oltar je u sredini. Bila je koncelebracija četiriju biskupa. Propovijed na četiri jezika. Dijelili su Svetu Pričest četrdeset svećenika. Veličanstven prizor, neopisiva sreća.

Kod biskupa Théasa. Htjeli smo ga vidjeti, pozdraviti kao čuvara svetišta. Dočekao nas je raskriljenih ruku i blagoslovio: — Neka vas Gospa čuva i prati. Vas i hrvatski narod.

Gospa zove k sebi sve. I grješnike i pravednike. Zove sve na molitvu i pokoru. Tako isto i biskup sve hodočasnike Marijine vodi u Gospino svetište jednakom ljubavlju.

Iza prošloga rata g. 1946. došla je velika grupa Nijemaca u Lurd vlakom. Njih oko osam stotina. Šef lurdske stanice nije dozvolio njima da izađu iz vlaka.

— Ovo je francuska zemlja. Vama ovdje nema mjesta. Što ste radili iz nas za vrijeme rata. Vi ste naši neprijatelji.

To je saznao biskup i pojurio autom na stanicu.

— Vi imate krivo, gospodine šefe. Ti Nijemci nisu došli ni k vama ni k meni. Oni su došli k Nebeskoj Majci — Lurdskoj Gospi da čine pokoru. Gospa nas sve zove na pokoru.

Biskup je tada otvorio vagone i pozvao sve neka pođu Gospi. Ona ih čeka.

Došao sam u knjižaru lurdske Gospe. Blizu špilje. Unutra je svećenik koji prodaje. Pozdravim na francuskom i kažem: Želim kupiti knjigu Emil Zola i Alexis Carrel. Kupio bih više ali nemam dolara ni franaka. — Bio je tu jedan svećenik i čitao novine kod stola. Pristupi k meni i upita francuski: — Otkud ste vi, gospodine?

— Iz Jugoslavije, iz Hrvatske — odgovorim.

— Dobro. Vi možete izabrati knjige koje god želite. Ja ću sve platiti.

— Ne, hvala. To nije potrebno. Ja ću kupiti samo jednu knjigu, koliko imam novaca.

No on je sam izabirao knjige i stavljao na stol. To su: Emil Zola i Carrel, zatim tri knjige: Dokumentacije najnovijih lurdskih čudesa, zatim Život svete Bernardice. Isplatio je dvjesta franaka. I sto franaka mi turio u džep.

— Hvala vam lijepa na daru. To je preveliki dar. Molim vas, kako je vaše ime i vaša adresa? Ja ću vam pisati i zahvaliti.

— To nije potrebno — reče. — Mene pozna lurdska Gospa kao i vas. I to je dosta. Do viđenja.

Rastanak s Majkom pred Masabjelskom pećinom bio je u suzama. Pet sretnih dana. Svaki dan smo bili sretniji. Klečali smo i molili: — Čuvaj nas i brani. Čuvaj našu djecu. Čuvaj naše bolesnike. Otari suze tužnima, otvori oči nevjernima, svijetli nam u tamnoj noći, jačaj nas u burnim valovima života. Budi nam Majkom. Zbogom, Zbogom, Majko!

Naš je slijepi putnik iz Kanade prao oči svako jutro i svake večeri i govorio majci: — Ja ću progledati. Ja ću vidjeti tvoje drage oči. — Ostao je i dalje u Lurdu.

Na povratku smo se zaustavili u Marseille. Odslužili smo svete mise kod Majke Božje Čuvarice. Njezin je kip na vrhu tornja. Osvijetljen je u noći i pokazuje mornarima put.

Vlak je kretao dalje u 14 sati. Stanovali smo po grupama u hotelima. Nas tri svećenika imali smo stan u Svećeničkom domu u Rue Girandeau. Daleko taksijem pola sata. Upravo je subota oko podne. Vozimo se taksijem. No veliki promet i krećemo se korak po korak.

— Idemo pješke. Prije ćemo doći. Ovako ćemo zakasniti na vlak — reče najstariji među nama.

Mi sađemo. Idemo ulicama. Uspinjemo se. Pitamo jednoga svećenika za našu ulicu. On se nasmije: — Uzmite taksi. Imate vožnje pola sata. Vi ste zalutali.

Taksi smo napustili. Ali bez njega ništa. Čekamo na ulici gdje je natpis — taksi. Prolaze taksi — svi puni — nijedan ne dolazi po nas. Nervozni čekamo. Zakasnit ćemo na vlak. A zajednička karta. Opazim jedan auto koji nije taksi. U njemu samo jedan gospodin. Dadem rukom znak da dođe k nama. I doista on priđe. Otvori vrata: — Što želite? — upita francuski. — Mi smo zalutali. Čekamo taksi već dugo a nema ga. Vlak nam odlazi naskoro. Spasite nas, molimo i odvezite nas u Rue Girandeau po stvari u naš stan.

— Dobro, sjedite. Spasit ću vas.

Bio je to dobri Francuz, po zanimanju trgovac. Pričao mi je, da je prije pet godina proputovao kroz Zagreb i Beograd za Grčku. Napokon zaustavi auto. Otvori vrata i pokaže: — Evo vaša ulica.

Bili smo sretni. Pitam: — Koliko smo dužni? Vi ste doista spasili nas.

— Ništa — odgovori on. I nastavi: — Prvi Spasitelj svijeta bio je Isus Krist, drugi Louis Pasteur, a treći sam ja za vas. Ja sam vas htio spasiti. Zbogom — zatvori vrata i odjuri.

U Padovi smo prespavali u hotelu Svetoga Ante kraj svečeve crkve. U svakoj sobi po dva svećenika. Naši su susjedi na protivnoj strani hodnika izgubili ključ od sobe. Tražili su po hodniku, po sobi, pred vratima. Ali ključa nigdje. Po noći su stavili pred vrata ormar, da ne bi došao tat. Drugo jutro su k nama donijeli stvari i rekli da su izgubili ključ. Nakon svete mise smo se vratili u hotel. Ja sam rekao: — Ja ću naći ključ. Sveti Ante će mi pomoći.

Oni su se čudili. — Pa to je nemoguće. Mi smo sinoć sve pretražili. — Otvorio sam vrata od sobe i od hodnika. Pogledam bolje, ključ se stisnuo pokraj vratiju u pukotini uz prag. Zavikao sam: — Evo ključa. — To je nemoguće. Ti nas varaš. — Našao ga Sv. Ante.

I vratar im je vratio novac, koji su položili za ključ.

Na grobu oca Leopolda Mandića. Vidjeli smo sobicu sa ispovjedaonicom, gdje je dane i noći ispovijedao i kupao duše u ljubavi Isusova Srca. Zapisali smo svoje želje i molbe velikom svecu Hrvatu. Uvijek se osjećao Hrvatom. Htio je umrijeti u Hrvatskoj. Stoga je za vrijeme rata otišao u Istru. Ali su ga silom odveli u Padovu u Italiju i rekli: — Mi bez vas ne možemo. — Vi ste naš ispovijednik.

U Padovi ga štuju jednako kao i svetoga Antu. Sigurno će doći do njegove kanonizacije radi tolikih čudesa. Dobili smo njegov Glasnik i mnogo spomen-sličica. Odlučili smo širiti njegovu dobrotu i svetost u Hrvatskoj.

Došli smo sretno svojim kućama. Dijelili smo sličice, dijelili lurdsku vodu. Propovijedali ljubav dobre Majke koja je progovorila u Lurdu i pozvala svijet na pokoru preko male Bernardice.

Još i danas zvoni pjesma u našim srcima — pjesma Marijine djece — Ave, Ave Maria — Zdravo, Zdravo Marijo. Rađa se nova želja da opet pođemo u Lurd.

Dr Nikola SERTIĆ, hodočasnik

ČITAJUĆI MISNI PRIRUČNIK...

Radi se o Misnom Priručniku, što ga je priredio Dijec. Liturg. Odbor u Zagrebu 1965.

Ono, što kanim iznijeti, iznosim kao obični svećenik, a ne kao stručnjak. Svaki svećenik ima pravo dati svoje mišljenje o ovom Priručniku. Dosad to nitko nije javno učinio, pa ću ja započeti. Nadam se, da će se više svećenika javiti. Više ljudi više vidi. Što bude vrijedno, neka se zabilježi i neka se uzme u obzir kod II. izdanja Priručnika.

Svi smo svjesni iz iskustva, da Priručnik nije praktičan: Mora se ponijeti cijela knjižnica na oltar.

Dva dana sam čitao Priručnik i bilježio sve ono, što sam opazio da me smeta. A ima toga dosta. Trebalo je rukopis dati svim Biskupima naših krajeva. Da ga pročita što veći broj svećenika i da onda svi iznesu svoje primjedbe.

Znamo, kako nas je smetao Vlašićev Evanđelistar radi dalmatinskog jezika. Provincijalizmi! Ni Žuvićev se mnogima ne sviđa. A jezik našeg Rimskog obrednika treba također očistiti od svega, što nije ispravno i zgodno ...

Liturgijske knjige ne smije priređivati mali broj ljudi. Potrebno je mnoge saslušati. Naći stručnjake za jezik...

Evo mojih bilježaka. Neću označivati retke. Dosta je da navedem stranu!

Na str. 5. u Općenitoj ispovijedi stoji »da sagriješih«. Zašto trenutno vrijeme — aorist? Zar se ne radi o svim prošlim grijesima, a ne o nekom trenutnom grijehu! Mjesto »da« izrazitije bi bilo da stoji »jer« — jer sam sagriješio!

Na istoj strani stoji »podao nam«. Zar ne bi bilo bolje: »dao nam«. Na str. 7. »blagoslivljamo«. Trebalo bi jednom da stručnjaci rastumače kako je ispravno: blagosivamo, blagoslivljamo, blagoslivamo, blagosiljamo. U našim knjigama sad ovako sad onako se piše! A samo je jedno točno! »Smiluj nam se!« Biskupi narediše, da se u Litanijama moli: Smiluj se nama! Kako napokon mora biti?

»s desne Ocu«. Kasnije u tekstu dolazi »o desnu« i »zdesna«. Zašto? Šta je točno, a šta krivo?

Na str. 8. mjesto »primio Gospodin«, zar ne bi bilo bolje: »Neka primi Gospodin«.

Na str. 15. mjesto »uniđeš« treba biti »uđeš«. Unići je krivo! Na str. 16. mjesto »Idite u miru«, zašto ne bi bilo: »Idite u miru, Žrtva je dovršena«. Kao u Francuza. Bilo bi točnije!

Na str. 27. »nauči me svojim stazama« — bilo bi jasnije, da se doda još »ići«.

Kako je ispravnije »pogiblji« ili pogibelji«?

Mjesto »Jedinorođencu« bilo bi bolje: Jedinorođenomu Sinu Tvomu.

Na str. 28. mjesto »Iskaži nam« — treba »Pokaži nam«.

Mjesto »nasićeni« bilo bi bolje »okrijepljeni«.

Na str. 20. mjesto »daždite« naći drugi izraz, jer ovaj nije razumljiv u nekim krajevima.

»Neka blagoslivlja« — je li ovo ispravno?

Na str. 30. mjesto »pogani« bolje bi bilo »neznabošci«.

Mjesto »o desnu moju« — bolje je reći »s desne moje strane«.

Mjesto »klikće« valjda je bolje »kliče«.

Mjesto »prijatan« — bolje je »ugodan«.
Mjesto »ja te rodih iz svog krila« — naći zgodniji izraz!
Mjesto »zaodio se« — ima li bolji izraz?
Na str. 31. mjesto »ne će se pokolebati« — naći drugi izraz, jer: mrtva se stvar ne može pokolebati!
»Otada je pripravno prijestolje« — ovo nije jasno!
Mjesto »ono staro u ljudima« — naći bolji izraz ili nadopuniti!
Na str. 34. »Pravda i pravo temelji su« — Zašto »pravo«?
Na str. 35. »Doniješe« — treba »Donesoše«.
Na str. 36. »Neka slavi Gospodin milosrđe njegovo i njegova čudesa na sinovima ljudskim« — Zapleteno i nerazumljivo!
Mjesto »pričati« — treba »pripovijedati«.
Na str. 38. mjesto »ubog« — bolje »siromah«. U Hercegovini na pr. vjernici ne razumiju riječ »ubog«.
Na str. 40. mjesto »tvrđa« — bolje »tvrđava«.
Na str. 41. »da časne svetkovine poste i započnu prikladnom pobožnošću i da ih s postojanom odanošću dovrše« — zamršeno.
Mjesto »ozdravio si me« — bolje je »izliječio si me«.
Na str. 43. mjesto »nagnao« — treba biti »natjerao«.
»Slađi od meda i saća« — ispustiti »saća«.
Na str. 44. mjesto »pogibli« — bolje »pogibelji«.
Na str. 48. mjesto »bdim« — treba »bdijem«.
Na str. 51. mjesto »trublja« — bolje je »truba«.
Mjesto »uvis« — zašto ne »u visine«?
»Da postignemo nevidljivim učinkom« — nije jasno!
Mjesto »višnja milost« — naći zgodniji izraz!
Na str. 52. »ražezi« — je li ovo točno?
Mjesto »zalivaj« — treba biti »zalijevaj« (od zalijevati!).
Na str. 53. mjesto »ujedanput« — bolje »najedanput«.
»Očistio dolazak Duha Svetoga i oplodio« — treba jasnije!
Na str. 54. »Blagoslovljen Bog Otac i jedinorođeni Sin **i još** Sveti Duh«. Ovo »još« treba potpuno ukloniti, izbaciti, jer Duh Sveti nije kao neki prikrpak!
Na str. 56. »u tebe se uzdah« — zašto aorist?
Na str. 59. Mjesto »primirbeni dar« — zašto ne »pomirbeni dar«?
»Živo kliče zbog spasenja od tebe« — ne izgleda točno!
Na str. 67. mjesto »sjetila« — bolje »osjetila«.
Na str. 68. »da tako primimo sadašnju pomoć za tijelo kao i buduću« — trebalo bi jasnije izraziti!
Na str. 75. »i dat ću ti narode u nasljedstvo i krajeve zemlje i posjed« treba izbaciti »i« i staviti »u«.
Na str. 81. mjesto »razlita« — bolje »razlivena«.
Na str. 85. mjesto »uznesao« — treba »uznio«.
Na str. 85. mjesto »nebeskom« — bolje »k nebeskim stvarima«.
Na str. 91. mjesto »stvorio ni iz česa« — treba »iz ničega«.
Mjesto »učeči« — treba »učeći«.
Na str. 92. mjesto »iz njegovih kosti« — treba »kostiju«.

Neka ove moje primjedbe budu poticaj za stručnjake i nestručnjake, da iznesu svoje mišljenje, svoja zapažanja i napomene. Za našu opću stvar. Istina je, da su sva ljudska djela nesavršena, ali nastojmo, da budu što savršenija. Napose liturgijske knjige!

Dr. Srećko BOŠNJAK